

Raporti vjetor

për gjendjet në sferën e të drejtave
të njeriut në Republikën e
Maqedonisë në vitin 2014

Mars, 2015

PËRMBAJTJA

I Gjykata	
Hyrje.....	6
1. Rasti: Smilkovsko Ezero.....	7
2. Rasti: Jovan Vranishkovski.....	7
3. Rasti: Drejtorët e shkarkuar në Gostivar.....	8
4. Rasti: Kezharovski.....	10
5. Rasti: Stavriq.....	12
6. Procesi I ilustracionit.....	13
7. Kohëzgjatja e paraburgimit në Republikën e Maqedonisë.....	14
8. Tejkalimi I afateve për përgaditjen e vendimeve gjyqësore.....	15
9. Gjykata administrative.....	16
10. Gjykata kushtetuese.....	16
II. Kushtetuta dhe legjislacioni	
Hyrje.....	18
1. Ndryshimet kushtetuese.....	18
2. Ndryshimet ligjore për punonjësit me kohë të caktuar (honorar).....	21
3. Ligji për arsimin e lartë.....	23
III Të drejtat civile dhe politike	
Hyrje.....	27
1. Proteste dhe demonstrate.....	27
1-1. Përdorimi i forcës së tepruar gjatë protesteve.....	29
2. Zgjedhjet e parakohshme presidenciale dhe parlamentare në vitin 2014.....	30
3. Liria e të shprehurit, informacionit dhe mediave.....	32
IV Institucionet e mbyllura dhe veprimet e policies	
Hyrje.....	34
1. Rasti: Leon Rapovski – tortura mbi femijë të mbrojtur.....	35
2. Rasti: Ujë fekal për të paraburgosurit në burgun e “Kumanovës”.....	36
3. Brutaliteti policorë ndaj fëmijëve të mitur romë.....	38

V Diskriminimi	
Hyrje.....	40
1. Diskriminimi ndaj romëve nëpër vendkalimet kufitare nga ana e MPB-së.....	41
2. Diskriminimi ndaj grave.....	42
- Diskriminim gjinor në ligjin për marrëdhëniet të punës.....	42
- Projekti I FSSHRM në lidhje me shtesën e pushimit të shtatzënesisë.....	43
3. Program studimor diskriminues I institutit për studime familjare.....	44
VI Gjuhë urrejtjeje.....	45
VII Aktet e urrejtjes.....	47
VIII Të drejta ekonomike dhe sociale	
Hyrje.....	50
1. Rasti: Llaste Ivanovski.....	50
2. Rasti: Tamara Dimkovska.....	50
IX Komuniteti – LGBTI	
1. Hyrje.....	56
2. Korniza ligjore.....	57
3. Rastet.....	58
4. Fondi I ndërhyrjes.....	61
5. Avokim.....	63
6. Studimi I rastit: Ndryshime kushtetuese – amandamenti XXXIII.....	66
7. Komuniteti I LGBTI-së.....	68

www.mhc.org.mk

I GJYKATA

Parathënie

Një nga aktivitetet kryesore të Komitetit të Helsinkit është monitorimi gjyqësor I procedurave në të gjithë vendin, veçanërisht në sferën penale dhe civile. Gjatë vitit 2014 u monitoruan dhjetëra raste mbi disa qindra seanca gjyqësore. Për më tepër, nëpërmjet programit të tij juridik I cili është falas, Komiteti I Helsinkit ishte në gjendje të konsideronte dhe të vepronte në një shkallë më të gjërë të numrave në çështjet gjyqësore, përfshirë edhe ata para gjykatës administrative.

Si në vitin e kaluar, ashtu edhe në vitin 2014 e karakterizoi drejtësinë selektive nëpërmjet ndërhyrjes së dukshme të qeverisjes ekzekutive në gjyqësor dhe persekutimit të disidentëve dhe kritikuesëve ndaj qeverisë. Gjyqësori nuk arriti të ngrihet më lart ndaj presioneve të tilla dhe në raste të caktuara urdhëroi paraburgim aty ku mundeshte të krijohen masa alternative, dhe vetë kontribuoi për të krijuar një ndjenjë se disa procese gjyqësore janë vetëm një fund zyrtar nga skenari I paramenduar nga qeverisja ekzekutive. Kjo ishte veçanërisht e dukshme në çështjet gjyqësore kundër Jovan Vranishkovskit dhe antëtarëve të Kishës Ortodokse, Kryepeshkopatës të Ohrit, gazetarit Tomislav Kezharovski, mjekut Dejan Stavriç, Kryetarit të komunës së qendrës Miroslav Shipoviq, drejtorëve të disa shkollave në Gostivar dhe dhjetërave ish-zyrtarë të lustruar dhe bashkëpunëtorë të supozuar të regjimit komunist.

Ekziston dyshim për paanësinë dhe pavarësinë e gjyqtarëve në pothuajse të gjitha gjykatat në vend, përfshirë Gjykatat administrative dhe kushtetuese. Gjykatat themelore dhe gjykatat e apelit në shumë raste nuk e respektuan parimin për të gjykuar në një kohë të caktuar të arsyeshme, sidomos duke vonuar publikimin e aktgjykimeve, dhe në disa raste edhe duke I tejkaluar afatet ligjore mbi pesë here. Gjykata administrative vazhdoi me dyer të mbyllura për të konfirmuar vendimet e lustrimit të komisionit për verifikimin e fakteve, dhe gjykata kushtetuese mbylli dyert e saj për kamerat e mediave edhe pse sipas rregullores së gjykatës seancat e gjykatës janë publike. Një shqetësim I veçantë është se fakti që në disa prej gjykimeve të saj përbërja e re e gjykatës kushtetuese ka marrë vendime që janë diametralisht të kundërta me pjesën praktike të gjykatës të mëparshme.

1.

Rasti: **Smilkovsko Ezero (Liqeni I Smilkovës)**

Në qërshor të vitit 2014, gjykata themelore Shkupi 1 e shpalli vendimin në rastin Smilkovsko Ezero (I referuar nga policija si “Monstra”). Nga gjithsej shtatë të akuzuarit, gjashtë u dënuan me burg të përjetshëm, ndërsa njëri u shpall I pafajshëm. Me një gjykim përfundimtar, të akuzuarit u shpallën fajtorë për akt terrorizëm, sepse ata bënë pesë vrasjet me qëllim për të krijuar një rrezik të jetës dhe trupit dhe për të krijuar një ndjenjë josigurie dhe frikë në popullatën e Republikës së Maqedonisë.

Sipas vendimit, të akuzuarit me përkatësim të bashkësisë etnike shqiptare, viktimat I zgjodhën për shkak të etnisë së tyre maqedonase. Në fjalët përmbyllëse, duke folur për motivimin e kryerjes së krimit, Prokuroria deklaroi: “Mesazhi është – Ne gjuajmë të enjten e madhe për të bërë Pashkën tuaj të përgjakshme. “Ne po vrasim djem për të shkatërruar besimin tuaj dhe të ardhmen tuaj”. Kjo mënyrë e shprehjes së motiveve mund të vlerësohet si e papërshtatshme në përputhje me dispozitat e Ligjit për procedurën penale, pastaj të paraqesë konkluzionet e tij mbi faktet që kanë të bëjnë me vendimin dhe të paraqesë dhe shpjegojë propozimin e tij për përgjegjësinë penale të të akuzuarve.

Theksimi I motiveve për kryerjen e krimit duke konceptuar dënime sikur të thuheshin nga vetë të akuzuarit, të cilat lehtë mund të shkaktojnë frikë dhe pasiguri në mesin e popullatës, lehtë mund të shkaktohet edhe tensione ndëretnike midis dy bashkësive më të mëdha etnike në vend. Nga titujt e raporteve në media të caktuara, përcilleshin lajme sikur ta kishin thënë vetë të akuzuarit, dhe kjo në veçanti mund të kontribuojë në krijimin e një atmosfere armiqësore dhe të tensionuar, e cila mund të rezultojë me incidente ndëretnike.

Me 4 korrik të vitit 2014, pas shpalljes publike të vendimit, shpërthyen përplasje të dhunshme ndërmjet diku rreth 3.000 protestues dhe policisë para gjykatës themelore shkupi 1. Protestat rezultuan me plagosje të disa protestuesve, njëzet oficerë policie dhe dëme materiale në dy gjykatat themelore në Shkup. Gjashtë protestues u arrestuan dhe u dënuan me 2.5 vjet burg “për pjesëmarrje në një grup që do të kryejë një krim”.

2.

Rasti: **Jovan Vranishkovski**

Në korrik të vitit 2013, me një vendim të Gjykatës penale në Shkup, z.Vranishkovski u dënua me tre vjet burg. Vendimi I shkallës së pare të z.Vranishkovskit iu dorëzua atij vetëm pas 106 ditësh, në kundërshtim me ligjin për procedurë penale I cili kërkon që gjykimet t’u dorëzohen të akuzuarve më së voni brenda 60 ditëve. Vendimi I shkallës së pare u apelua dhe gjykatës së apelit të shkupit iu deshën më shumë se shtatë muaj për të caktuar një seancë dëgjimore publike, në prill të vitit 2014. Për shkak problemeve të pretenduara për

zbatim, seanca u shty dy here dhe më në fund u zhvillua në korrik të vitit 2014, kur vendimi I shkallës së parë hyri në fuqi. Vonesa për këtë proces gjyqësorë vetëm e konfirmoi pozicionin e Komitetit të Helsinkit se përndjekja kundër Jovan Vranishkovskit dhe Kryepeshkopatës Ortodokse të Ohrit ka një prapavijë politike.

Në fund të vitit 2014, z. Vranishkovski u ankua publikisht për kushtet e këqija në burgun e Idrizovës, ku ai po e mbante burgun. Në një letër të hapur nga dhjetori I vitit 2014, ai deklaroi se pas dhjetë muajsh pasi kishte plotësuar kushtet për të marrë trajtim me të cilin mund të përdorte lehtësinë e pushimit shtëpijak, kërkesa e tij për këtë ishte e refuzuar. Kërkesat e tij gjithashtu u refuzuan kur aj kërkoi që të ishte vizituar nga ndonjë prift, e drejtë e cila është paraparë në ligjin për ekzekutimin e sanksioneve. Lidhur me kushtet e akomodimit, z.vranishkovski deklaroi se 33 persona janë të vendosur në një dhomë me vetëm një tualet, ndërsa higjiena është në nivelin më të ulët, ushqimi gjithashtu I pakët dhe pa shije, dhe burgu nuk u jep atyre as pjatë e as lugë për të ngrënë të të dënuarve, arsye e cila ata duhet vetë të gjinden dhe të menaxhojnë vetë nevojat për gjërat më elementare dhe më themelore. Pas letrës së botuar, Komiteti I Helsinkit kërkoi leje për një vizitë nga administrata për zbatimin e sanksioneve, ndërsa kërkesa u refuzua.

Në dhjetor të vitit 2014, në vizitë të maqedonisë arriti Metropolit z. Ilarion, president I departamentit të punëve të jashtme të Patriarkanës së Moskës. Pas takimeve me Presidentin dhe kryeministrin, ai kishte rënë dakord për të liruar z.Vranishkovskin me kusht që ti normalizoj marrëdhëniet midis kishës ortodokse maqedonase, dhe serbe. Në janar të vitit 2015, me propozim të drejtorit të burgut të Idrizovës, Gjykata themelore Shkupi 1 miratoi një vendim për lirim me kusht të z. Vranishkovskit. Vendimi u bë përfundimtar në shkurt të vitit 2015, kur z. Vranishkovski u la I lirë dhe në një gjendje të rëndë shëndeti. Këto ngjarje kallxojnë edhe një konfirmim shtesë për qëndrimin e Komitetit të Helsinkit se Jovan Vranishkovski ishte I burgosur politik. Në një anë është simptomatike ajo që drejtori I burgut të idrizovës propozoi lirim me kusht sepse mendoi se z. Vranishkovski është ri-socjalizuar për shkak të sjelljes së tij të mire në burg, dhe, nga ana tjetër, në të kaluarën ai kurrë nuk e ka lejuar veten të përdorë ambiente, siç është fundjava jashtë burgut. Komiteti I Helsinkit, vlerëson se lrimi me kusht I Z. Vranishkovski është një vendim politik. Nëse institucionet maqedonase veprojnë në përputhje me parimin e shtetit të së drejtës, persekutimi ndaj z. Vranishkovski nuk do të kishte ndodhur fare dhe ai do të kishte qenë I lirë shumë kohë më parë.

3. *Rasti:* ***Drejtorët e shkarkuar në Gostivar***

Komiteti I Helsinkit në vitin 2013 konstatoi një numër të madh të supozimeve kundër përkatësive politike dhe bindjeve si rezultat I zgjedhjeve lokale të mbajtura në prill të vitit 2013,

si dhe ndryshimi i qeverisjes lokale në disa bashki. Ankesat për diskriminimin si bazë arritën gjithashtu edhe në vitin 2014, dhe tërë kohën gjithashtu u trajtuan edhe lëndët të vitit 2013. Shumica e ankesave në Komitetin ishin dorëzuar nga komunat e Gostivarit, Ohrit dhe nga Komuna e Karposhit. Nga të gjitha këto ankesa, Komiteti i Helsinkit veçoi rastin më specifik për shkarkimin e tetë drejtorëve të shkollave fillore dhe të mesme në Komunën e Gostivarit, nga kryetari i ri i komunës, pa respektuar procedurën e largimit nga puna përkatësisht vendimit për shkarkim i cili merret nga bordet shkollore të shkollave konkrete.

Drejtorët e shkarkuar paraqitën ankesa deri te Komiteti i Helsinkit, atyre u siguria ndihmë juridike falas dhe filloi edhe një proces gjyqësor për të vendosur diskriminimin bazë në bindje të ndryshme politike e cila procedura ende është në vazhdim. Përdorimi i të drejtës për të marrë pjesë në një procedurë në cilësinë për të ndërhyrë si organizatë apo si shoqatë e qytetarëve të cilët janë të angazhuar në mbrojtjen e të drejtave për trajtim të barabartë për të dejtat e të cilëve vendosen me procedurë (neni 39 i ligjit për parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi), anëtarët e rrjetit u bënë ndërhyrës në procedurë me të drejtën për të bërë sugjerime, për të bërë pyetje, dhe për të ndërmarrë të gjitha veprimet e çështjeve gjyqësore, si dhe paditësit, duke përfshirë paraqitjen e mjeteve juridike të regullta dhe të jashtëzakonshme.

Ne mendojmë se përfshirja e shoqatave të qytetarëve në procedurat gjyqësore duhet të bëhet një praktikë, veçanërisht kur bëhet fjalë për procedurat gjyqësore që kërkojnë diskriminimin për mbrojtje prej tij, sepse ky mekanizëm ligjor lejon që shoqatat e qytetarëve të luajnë një rol aktiv në procedurat gjyqësore për vërtetimin e diskriminimit.

Edhe përkundër provave mbi të cilat të pandehurit ishin diskriminuar në çështjet në fjalë, gjykata vendosi të mos ua kalojë barren e provës të të pandehurve dhe zhvilloi procedurat si një procedure e zakonshme civile në të cilën paditësit duhet të vërtetojnë meritat e pretendimit të paditësit. Komiteti i Helsinkit konstaton se procedurat gjyqësore që kërkojnë diskriminim nuk mund të trajtohen në të njëjtën mënyrë si procedurat e tjera civile, për shkak të ndjeshmërisë së çështjeve, si dhe faktit që në shumicën e rasteve të diskriminuarit nuk kanë informacion dhe të dhëna të nevojshme në dispozicion për të pandehurit. Këto prova, të dhëna ose deklarata të tilla të të pandehurve janë të një rëndësie të veçantë për të provuar diskriminimin në çështjen specifike dhe mund të sigurohen vetëm në rastin kur i pandehuri dëshmon se nuk është kryer asnjë diskriminim. Për shkak të specifikës së rasteve të diskriminimit dhe vërtetimit të tij, neni 38 i ligjit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi përcakton se nëse pala në procedure gjyqësore pretendon se në përputhje me dispozitat e këtij ligji e drejta e saj për të qenë të barabartë është i detyruar të paraqesë të gjitha faktet dhe provat që justifikojnë pretendimin e tij. Të provuarit se nuk ka pasur diskriminim është përgjegjësi e palës tjetër. Një procedurë gjyqësore për diskriminim mbi bazën e bindjes politike ishte iniciuar kundër udhëheqësve të sektoreve të caktuar në NP

“Komunalec” – Gostivar, për diskriminimin e kryer nga ushtruesi I detyrës nga ana e drejtorit. Procedura është përfunduar ligjërisht, ndërsa vendimi është negativ. Këshilli gjyqësor I shkallës së parë paraqiti një shënim se paditësit para se të ngrinin një padi, duhej të paraqesin një ankesë në komisionin për mbrojtjen nga diskriminimi. Kjo tregon një shembull të qartë për qëndrime dhe praktika të gabuara, e njejtë gjithashtu ishte theksuar nga Komiteti I Helsinkit duke treguar se Komisioni për Mbrojtjen nga Diskriminimi është një organ I pavarur që miraton mendime dhe rekomandime mbi ankesat dhe në asnjë mënyrë nuk ka të bëjë me mbrojtjen gjyqësore nga diskriminimi.

Opinionin I Komisionit për Mbrojtjen nga Diskriminimi I cili përcakton se ka pasur diskriminim, mund të përdoret vetëm si prove material në procedurat gjyqësore, por nuk duhet të jetë I detyrueshëm për gjykatën kompetente në vendimmarrje. Gjithashtu në qoftë se paraqitet një ankesë në Komisionin për Mbrojtjen nga Diskriminimi, dhe Komisioni nuk ka marrë asnjë vendim, viktimat ka të drejtë të fillojë procedurat gjyqësore dhe të informojë Komisionin që procedurat para këtij institucioni të ndalohen.

4.

Rasti: **Kezharovski**

Në tetor të vitit 2013, në lëndën gjyqësore KOK nr. 51/13, nga ministria e brendshme me titull “Likuidimi”, gazetari Tomislav Kezharovski u dënua me 4,5 vjet burg për zbulimin të identitetit e një dëshmitari të mbrojtur. Ai kreu krimin në vitin 2008 duke hetuar një çështje gjyqësore për vrasje, ai mësoi se dëshmitari I mbrojtur në atë rast ishte detyruar të dëshmonte në mënyrë të rreme nga oficerët e policisë. Edhe pse artikulli u botua në vitin 2008, procesi penal kundër z. Kezharovskit filloi në vitin 2013, kur gazetari po hetonte rrethanat e vdekjes së Nikolla Mlladenov I cili ishte gjithashtu një gazetar. Përveç z. Kezharovskit për krime tjera në fushën e krimin të organizuar në të njejtën çështje të shtatë të pandehur tjerë u dënuan me burg.

Pas përafërsisht pesë muaj vonesë për dorëzimin e dokumenteve gjyqësore nga Gjykata Themelore Shkupi 1 në Gjykatën e Apelit në Shkup, gjykata e apelit, si dhe gjykata e shkallës së parë, disa herë tejkaloan afatin për dorëzimin e vendimit të saj. Në vend që të dorëzoni dosjen e çështjes në Gjykatën e Apelit, menjëherë pas afatit të fundit për paraqitjen e ankesave, për shkak të gabimeve pretenduese teknike që ky proces zgjati përafërsisht pesë muaj më shumë se afati ligjor. Edhe pse kjo është një çështje në të cilën disa të pandehur janë në paraburgim, proceset në raste të tilla duhet të jenë urgjente dhe të zhvillohen pa shtyerje, ashtu që Gjykata e apelit pas pranimit të dosjeve e shtynë procedure afër pesë muaj.

Sipas nenit 405 paragrafi 2 të ligjit të mëparshëm për procedurën penale (sipas të cilit kjo lëndë ishte duke u drejtuar), nëse I pandehuri është në paraburgim, gjykata e apelit është detyruar të paraqesë vendimin e tij me shkresa në gjykatën e shkallës së parë jo më vonë

se 45 ditë që nga dita kur I ka marrë dokumentet ajo gjykatë. Pas dorëzimit të vendimit nga gjykata e shkallës së dytë në gjykatën e shkallës së parë, ajo gjykatë duhet t'u paraqesë vendimin e paleve në procedurë pa vonesë. Duke shkelur dispozitat e ligjit për procedurën penale të dy gjykatat bashkërisht kontribuuan në tejkalimin disa here të afateve për përgaditjen dhe dorëzimin e vendimeve të tyre. Gjithsej janë rreth dhjetë muaj që I tejkalohen afatet, dmth nëse të dy gjykatat kanë vepruar në përputhje me ligjin, vendimi I shkallës së dytë duhej tënjihet që në mars të vitit 2014, ndërsa u botua në janar të vitit 2015.

Me kësi lloj veprash, Gjykata Themelore dhe Gjykata e Apelit në Shkup kryen shkelje thelbësore të procedurës penale dhe shkelen parimet e efektivitetit dhe urgjencës, duke rezultuar në një kufizim të panevojshëm të lirisë për 19 muaj për shumicën e të pandehurve. Përveç dëmtimit të të drejtës shtëpijake e gjithë procedura gjyqësore, përfshirë edhe mënyrën në të cilën të pandehurit u paraburguan është në kundërshtim me nenin 5 (e drejta e lirisë) dhe nenin 6 (e drejta për një gjykim të drejtë) të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

Pas shpalljes së vendimit të Gjykatës së apelit në janar të vitit 2015, në të cilën u ul dënimi prej 4.5 vjetësh për gazetarin Kezharovski në dy vjet, në të njejtën ditë nga Ministria e Brendshme, dhe pas miratimit të një akti referimi nga një gjykatës për ekzekutimin e sanksioneve, z. Kezharovski u dërgua në burg dënimi pa u dënuar dhe shpallur ndonjë dënim për të njejtin fare. Edhe pse pavarësisht vendimit pas miratimit të tij nga Gjykata e Apelit bëhet përfundimtare (Neni 127, paragrafi 1 I Ligjit të vjetër për procedurën penale, sipas të cilës zhvillohet kjo seancë), ndërsa pa dorëzimin e tij të I pandehuri nuk është I zbatueshëm akti (neni 127 paragrafi 2 I LKP), dmth gjyqtari për ekzekutimin e sanksioneve nuk duhet të lëshojë një akt referimi për dënim me burg. Duke mos respektuar legjislacionin, gjyqtari sanksionues në të vërtetë e përmbushi thelbin e krimit të paligjshëm për të burgosur, I cili sipas nenit 140 paragrafi 4 I Kodit Penal dënohet me burgim nga gjashtë muaj deri në pesë vjet në rastet e kryera nga një zyrtar me abuzim të pozitës zyrtare ose autorizimit zyrtar.

Një ditë pas dërgimit në burgun "Shkup", drejtori I burgut drejtorit të Drejtorisë për Ekzekutimin e Sakncioneve propozoi ndërprerjen e dënimit me 30 ditë (deri me 18 Shkurt të vitit 2015) për shkak të përkeqësimit të shëndetit të z. Kezharovski. Propozimi u pranua pavarësisht nga fakti se ai ishte I pranishëm në protestat e organizuara për shkak të mbylljes së tij dhe ishte e qartë se ishte me shëndet të mirë. Në ndërkohë, me sygjërim të drejtorit të burgut Z. Kezharovski për t'u liruar me kusht, Gjykata Themelore Shkupi 1 e pranoi këtë propozim dhe mori një vendim pozitiv. Vendimi u apelua nga ana e Prokurorisë Themelore Publike në Shkup, dhe me 17 shkurt të vitit 2015, ankesa u refuzua dhe lirimi me kusht u konfirmua. Edhe pse përkundër vendimit pozitiv nga Gjykata e Apelit në Shkup, e cila lirimin me kusht e konfirmoi, ne duam të theksojmë se ky vendim u mor në ditën e fundit të afatit për miratimin e tij. Ky veprim nga prokuroria dhe gjykatat rezultoi në gati se dy vjet presion

psikologjik ndaj gazetarit Kezharovski. Gazetari në të dhënat penale do të evidentohet si autor i një krimi dhe pretendimet e tij për ndikimin e policies mbi një dëshmitar të mbrojtur dhe shpikjen e një deklarate për të ndikuar tek autoritetet gjyqësore do të mbeten të pahetuara.

Ky rast ngre tre pyetje serioze për drejtësinë në Maqedoni: 1) A ishte shtyerja e procedurës një veprimtari e vetëdijshme me qëllim që gazetari Kezharovski të vuante dënimin në paraburgim, duke përfshirë arrestin shtepijak? 2) Cila është arsyeja se Prokuroria Publike nuk ka kryer asnjë hetim për të verifikuar pretendimin e dëshmitarit të mbrojtur se policia ka kryer ndikim të paligjshëm duke trilluar dëshminë e tij? 3) A mundet gjyqësia maqedonase, në kushtet kur liria e mediave dhe liria e shprehjes rrezikohen seriozisht, të përmëshë rolin e saj shoqëror të mbrojtësit të të drejtave të qytetarëve që zbulojnë ndërhyrje të paligjshme të ekzekutivit në gjyq apo në qeveri dërgon një mesazh tjetër heshtjeje? Dhe censurimin e të gjithë atyre që kanë një qëndrim dhe mendim kritik?

5. *Rasti:* **Stavriq**

Në fillim të majit të vitit 2014 në faqen e internetit të Ministrisë së Punëve të Brendshme u publikua një deklaratë përmes së cilës u informua për arrestimin e personit D.C njoftimi titullohej “Ai kërkoi dhe mori ryshfet prej 2.000 Euro për të” regulluar “një pension invadilite-ti”, dhe u deklarua se Ministria e Brendshme “Realizoi një rast” për krimin e marrjes së një shpërblimi të paligjshme ndikimi. MPB njoftoi se personi i arrestuar ishte një mjek oculist, pronar i një institucionit privat shëndeti – specialist i praktikës së oftalmologjisë “Qendra për sëmundjet e syve OKO”, Shkup, dhe gjithashtu ishte punonjës i Institucionit Shëndetësor Privat – Poliklinika për veprimtari shëndetësore specialist-konsultative “Kornea Medika”, si dhe ai kishte qenë i punësuar më pare në klinikën për sëmundjet e syve – Shkup.

Me këtë veprim, megjithëse në mënyrë indirekte, në kundërshtim me Kushtetutën, u vunë në dukje të dhënat personale të të paraburgosurit. Kështu në një mënyrë delicate, por mënyrë transparente, prezumimi i pafajësisë i mjekut të dyshuar u shkel rëndë. Gjegjësisht, megjithëse MPB nuk e publikoi emrin e të arrestuarit, prezumimi i pafajësisë dhe konfidentaliteti i të dhënave u shkelën duke treguar profesionin dhe kualifikimet e tij, emrin e institucionit shëndetësor në pronësi të tij dhe punën e tij të mëparshme dhe aktuale në klinikat e treguara saktësisht në Shkup. Përmes të gjithë detajeve të publikuara, në mënyrë shumë të thjeshtë emri i plotë i të paraburgosurit mund të merrej. Vetë tituli i deklaratës, megjithë papërshtatshmërinë e saj, ishte në kundërshtim me normat dhe rregullat që MPB duhej ti përcjellë dhe ti respektojë kur informon publikun në rolin e një shërbimi publik. Nëpërmjet frazës “ka kërkuar, dhe ka pranuar” i referohej një krimi të provuar të kryer para fillimit të procedurave gjyqësore. Në asnjë pjesë të deklaratës nuk e beri të ditur që i paraburgosuri

kishte statusin e të dyshuarit dhe as që kishte një dyshim të arsyeshëm për kryerjen e një krimi. Përkundrazi, MPB përdori frazën “Realizoi një rast për krim”, e cila në kontekstin e tërë të tekstit të deklaratës në mënyrë indirekte tregonte kryerjen e tashmë të provuar të krimit të pretenduar.

Dejan Stavriq u akuzua për pranimin e një ryshfeti prej 2.000 eurosh për vete dhe për palët e treta. I pandehuri u akuzua për pranimin e ryshfetit nga pala e dëmtuar për një vendim për pensionim me aftësi të kufizuara. Simptomatike është ajo që vendimi I të dëmtuarit për të marë pensionim me aftësi të kufizuara është sjellë me 30 prill të vitit 2014, dhe Dr Stavriq është arrestuar me 6 maj të vitit 2014, në të njejtën ditë kur pales të dëmtuar iu shtrua vendimi në fjalë. Seanca gjyqësore për Dr. Dejan Stavriq u mbajt me datën 26.05.2012 dhe ishte kryer në përputhje me Ligjin e ri për Procedurën Penale, në procedure të shkurtuar, por nuk kishte regjistrim me zë (audio). Gjatë marrjes në pyetje, pala e dëmtuar pretendoheshte se nuk ka dhënë përgjigje të qarta dhe konkrete, dhe ai nuk I kujtoi gjysmën e gjërave për të cilat ishte pyetur. Një pjesë e debatit kryesor e cila ishte e mbyllur për publikun dhe gjatë seancës së hapur publike, Prokuroria Themelore Publike nuk paraqiti prova të qëndrueshme dhe të pakundërshtueshme që do të mbështesnin aktakuzën. Sidoqoftë gjykata edhe pas seancës së pare dhe të vetme miratoi një vendim duke shpallur fajtor Dr.Stavriq dhe duke e dënuar padrejtësisht atë me një vit burg.

6. *Procesi:* **Lustracioni**

Pas vendimit të vitit 2014 të Gjykatës Kushtetuese për të refuzuar iniciativën e Komitetit të Helsinkit, I cili sfidoi Ligjin për Lustracionin, Komisioni për Verifikimin e Fakteve, Gjykata Administrative, dhe Gjykata e Lartë Administrative vazhduan të udhëheqin këtë proces I cili ishte padyshim më antikushtetues që nga pavarësia e shtetit. Në rastin e Petar Karajanov, një vendim I Komisionit përcaktoi se ai “bashkëpunoi me organet e sigurimit të shtetit në cilësinë e një bashkëpunëtori të fshehtë”, ku si provë e aktiviteteve të tij u përdor një dosje e një personi tjetër me të njejtin emër dhe mbiemër. Faktet për gabimin e bërë janë të padiskutueshme duke pasur parasysh bazën e të dhënave për “Petar Karajanov-in tjetër”. Sidoqoftë, Komisioni për Verifikimin e Fakteve, përkundër parregullsive të paraqitura publikisht dhe indikacioneve të Komitetit të Helsinkit, përsëri qëndroi në vendimin e miratuar. Për shkak të dukshmërisë së keqbërjes, Komiteti I Helsinkit Z.Karajanov-it I siguroi

ndihmë juridike në hartimin e një padie në Gjykatën Administrative dhe më pas në Gjykatën e Lartë Administrative, e cila vetëm argumentoi dhe konfirmoi vendimin e Komisionit.

Pas shterimit të të gjitha mundësive të brendshme dhe institucionale për të sfiduar procesi I lustrimit, Komiteti I Helsinkit përmes aplikantit Petar Karajanov dërgoi një apel në Gjykatën e Strasburgut. Ankesa I referohet nenit të 6-të (gjykim I drejtë), nenit të 8-të (respect për

jetën private dhe familjare) dhe nenit të 13-të (e drejta për një ankesë reale) të Konventes Evropiane për të drejtat e Njeriut. Komiteti I Helsinkit përfaqësoi kërkuesin I cili konsideroi se gjatë gjithë procedurave të lustracionit nuk I ishte siguruar një gjykim I drejtë, përndryshe I gjithë gjykimi ishte zhvilluar në fshehtësi pas dyerve të mbyllura dhe pa praninë e tij, me të cilin ai nuk kishte asnjë qasje në gjykatë dhe gjykimi I padrejtë u zhvillua para gjykatave të pavarura dhe të njëanshme para të cilave ishte e pamundur të merreshin në konsideratë dhe të përcaktonin plotësisht të drejtat e tij civile dhe meritat e akuzave kundër tij; pafajësia e tij ishte shkelur rëndë që nga fillimi deri në fund të procedurës; atij iu dha një periudhë e shkurtër për të përgaditur mbrojtjen e tij; ai u ndalua të bënte një mbrojtje efektive, si nga ai vetë, ashtu edhe nga mbrojtësit e tij, sepse ai nuk ishte ftuar fare si palë në procedurë; dhe u vendos në një pozitë të pabarabartë dhe të pafavorshme ndaj autoriteteve shtetërore që vendosnin në lëndën e tij, duke shkelur kështu parimin e barazisë së armëve dhe procedurave kundërshtuese, ndërsa vendimet kundër tij nuk përmbajnë asnjë shpjegim të duhur të meritave dhe arsyeve për të cilat ato u miratuan.

7. *Kohëzgjatja e paraburgimit Në Republikën e Maqedonisë*

Rasti gjyqtar Rover, në të cilën një pjesë e të padehurve kanë qenë në paraburgim për më shumë se dy vjet pas ngritjes së atakuzës, ka shkaktuar ndarje mes përfaqësuesve të profesionit të avokatit gjatë kohës maksimale të lejuar për ndalimin e të padehurve. Gjegjësisht, sipas nenit 207 të Ligjit të vjetër (I cili ende zbatohet) ligj për procedurën penale, pas ngritjes së atakuzës, paraburgimi mund të zgjasë deri në një vit për veprat penale për të cilat mund të shqiptohet burgim deri në 15 vjet apo deri në dy vjet për vepra penale për të cilat mund të shqiptohet edhe burgim I përjetshëm. Duke marrë parasysh që në çështjen Rover disa nga të padehurit po gjykohen për bashkëpunim në vrasje të dyfishtë (një vepër e dënueshme me burgim të përjetshëm), ata janë në paraburgim për më shumë se dy vjet.

Sipas praktikës gjyqësore të Gjykatës Themelore Shkupi 1, e cila merret me lëndën, si paraburgim nuk konsiderohet periudha ndërmjet shpalljes së aktgjykimit të shkallës së parë dhe revokimit përfundimtar të tij nga Gjykata e Apelit, siç ishte në rastin Rover. Sipas Gjykatës, pas seancës kryesore dhe shpalljes së aktgjykimit të pavlefshëm të shkallës së parë, paraburgimi u përcaktua mbi bazë tjetër, në përputhje me nenin 371 paragrafët 6 dhe 7, dhe mund të zgjasë deri në mbajtjen e dënimit, përkatësisht vendimit përfundimtar. Sidoqoftë, ky argument dhe kjo praktikë nuk ndiqet nga Gjykata Themelore në Shtip. Gjegjësisht, në lëndën K. Nr.224/12, në të cilën I pandehuri u gjykua për krimin në të cilin nuk parashikohet burgim të përjetshëm, I pandeuri u lia I lirë pas kalimit të afatit një vjeçarë, me shpjegim se ka skaduar afati maksimal në të cilën mund të mbahet një person në paraburgim. Si në rastin Rover, ashtu edhe në K. Nr. 224/12 I cili u shpall një vendim në Gjykatën Themelore në Shtip I cili më vonë u revokua nga Gjykata e Apelit në Shtip.

Komiteti I Helsinkit deshti të përkujtojë se Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut garanton standardet minimale për mbrojtjen e të drejtave të njeriut që duhet patjetër të plotësohen nga vendet anëtare të Këshillit të Evropës. Kjo në asnjë mënyrë tjetër nuk lë ndalim Shtetet Anëtare që nëpërmjet ligjeve të brendshme të sigurojnë standardet më të larta për mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Në fakt, standardi më i lartë i mbrojtjes sigurohet përmes Ligjit për Procedurën Penale, i cili shprehet qartë dhe saktësisht se kohëzgjatja e paraburgimit pas padisë nuk duhet të kalojë një periudhë maksimale prej dy vjetësh. Shkakut i asaj, në të bëmë thirrje Gjykatës Themelore - Shkupi 1 që të rishikojë praktikën e saj dhe të respekton vendimin e ligjvënësit, për të kufizuar kohëzgjatjen e paraburgimit për një maksimum prej një ose dy vjet, varësisht nga akti i krimit.

8. *Tejkalimi i afateve Për hartimin e vendimeve gjyqësore*

Si rezultat i monitorimit të kryer të procedurave gjyqësore, Komiteti I Helsinkit vlerëson se në shumicën e lëndëve gjykatat nuk respektojnë dispozitat e Ligjit për Procedurën Penale në lidhje me afatet për përgaditjen e vendimeve. Afati për përgaditjen i cili ishte 15 ditë i llogaritur nga përfundimi i seancës kryesore nuk u respektua, dhe ka raste të tejkalimit të afatit prej 60 ditësh për lëndë më të komplikuar. Edhe pse kjo praktikë ndikon mbi kohëzgjatjen e procedurave gjyqësore, ajo në veçanti mund të shkelë të drejtat e të pandehurve që janë në paraburgim, siç janë në të cilën Ligji Për procedurën Penale parashikon procedurë urgjente gjyqësore. Raste të tilla në public janë njohur si Mbeturina dhe Rover, si dhe lënda e Vranishkovsk-it. Në rastin Mbeturina, vendimi u shqiptua në 25.07 të vitit 2014, ku u përgadit dhe iu dorëzua avokatëve të të pandehurve me 10.12 të vitit 2014, që është një tejkalim i madh i afatit të përcaktuar ligjërisht. Në rastin Rover, për të hartuar dhe dorëzuar vendimet u deshën katër muaj. Ky vendim u anulua nga Gjykata e Apelit në Shkup dhe lënda u kthye për rigjykim para gjykatës së shkallës së parë. Pas procedurës së ri-kryer, gjykata e shkallës së parë miratoi një denim për të pandehurit, ndërsa publikimi zgjati 2.5 muaj.

Situata në gjykatat civile nuk ndryshon nga gjykatat penale. Në shumicën e lëndëve të ligjit civil, gjykatat nuk e bëjnë të përputhshme me dispozitat e Ligjit për Procedurën Civile në lidhje me afatet për publikimin dhe përgaditjen e aktgjykimeve. Vendimet thuajse nuk botohen kurrë menjëherë pas përfundimit të seancës kryesore (në përputhje me nenin 324 paragrafi 3 i LPC), edhe pse këto nuk janë gjithmonë lëndë të komplikuar. Nuk respektohet as afati i botimit prej tetë ditësh, i llogaritur nga përfundimi i ditës kryesore, dëgjimi, në rastet kur bëhet fjalë për lëndë më të komplikuar (neni 324 paragrafi 4 i LPC). E ngjashme është edhe me lëndën gjatë përgaditjes së aktgjykimeve gjyqësore, dmth edhe në këtë pjesë është vërejtur mosrespektimi i afateve ligjore gjatë përgaditjes dhe dorëzimit të aktgjykimeve, në kuptim të nenit 326 paragrafi 1 i Ligjit për procedurën Civile, përkatësisht aktgjykimi i botuar duhet të përgaditet me shkrum brenda tetë ditëve, dhe në raste më të

komplikuara ekskluzivisht brenda 15 ditëve nga ana e publikimit.

9. Gjykata Administrative

Shkelja e së drejtës për gjykim brenda një kohe të arsyeshme dhe mbrojtja joefektive e të drejtave ekonomike dhe sociale.

Në procedurat ku parashikohet zgjidhja e menjëhershme e lëndëve para Gjykatës Administrative, është konstatuar vonesa e tyre, si dhe mosrespektimi i afateve të parashikuara ligjërish.

Shkelja e së drejtës për gjykim brenda një kohe të arsyeshme nga ana e Gjykatës Administrative vazhdoi edhe në vitin e 2014. Shumica e rasteve të raportuara nga Komiteti i Helsinkit në raportet e mëparshme vjetore nuk janë përfunduar ende, madje as në rastin e Sllavço Mitevskit, ku procedura zgjatë 18 vite. Problemi kryesor për vonesën e procedurave gjyqësore është fakti se Gjykata Administrative në Shumicën e rasteve të raportuara në Komitetin e Helsinkit nuk vendos për meritat, veçanërisht kur bëhet fjalë për të drejtat ekonomike dhe sociale të qytetarëve. Mungesa e guximit për Gjykatën Administrative që të vendos kundra vendimeve të organeve administrative ndikon në mbrojtjen efektive gjyqësore në këto raste, dhe kështu bëhet shkelje e së drejtës për gjykim brenda një kohe të arsyeshme.

10. Gjykata Kushtetuese

Komiteti i Helsinkit ka kritikuar Gjykatën Kushtetuese për një kohë të gjatë, si shkak të joefikasitetit të punës së saj, ashtu edhe në aspekt të transparencës dhe kompetencës së gjykatës, veçanërisht pas zgjedhjes së gjyqtarëve të rinj në vitin 2013. Ky vlerësim u konfirmua edhe në vitin 2014, veçanërisht për shkak të vendimit të Gjykatës Kushtetuese në lidhje me ndryshimet kufizuese të Ligjit për Abortim. Gjegjësisht, pas iniciativës së paraqitur nga disa shoqata të qytetarëve, përfshirë edhe Komitetin e Helsinkit, Gjykata Kushtetuese nuk gjeti antikushtetutshmëri të këtij ligji, edhe pse ndryshimet kufizojnë të drejtën e garantuar kushtetuese të grave për të vendosur lirish të kenë fëmijë. Në këtë mënyrë, debati që u zhvillua në Gjykatën Kushtetuese mbi iniciativën e paraqitur nuk ishte i përshtatshëm për një institucion që duhet të mbrojë themelet kushtetuese të Republikës së Maqedonisë. Përveç disa argumenteve serioze në lidhje me ligjin dhe lidhjen e tij me dispozitat kushtetuese nga një gjyqtar, diskutimi ishte plot bindje personale se – aborti është një vrasje, përvoja personale dhe frikë – shembuj të marrëdhënieve prindër-fëmijë, vlerësime morale – lidhja e

abortit me pabesinë, bindjet ideologjike – lidhje e abortit me “vlerat liberale” të martesës e gjinisë të njejtë të cilat rrezikojnë mirëmbajtjen e kombit. Ky debat jokonstruktiv në Gjykatën Kushtetuese vjen pas një serie kritikash ndaj gjyqtarëve të sapozgjedhur, përkatësisht kompetencës dhe pavarësisë së tyre. Si duket është e qartë se Gjykata Kushtetuese nuk arritit ta bëjë këtë ngritje mbi fushatat agresive të ekzekutivit për familjet e mëdha dhe mbrojnë të drejtën e grave për të vendosur mbi ndërprerjen e shtatëzënisë vetë, pa ndërlikuar procedurën dhe pa këshilla të njëanshme duke këshilluar grate të mos vrasin fëmijë, të dënojnë dhe të bindin në mënyrë agresive për të mbajtur fekondimin me çdo kusht.

Komiteti I Helsinkit gjithashtu reagoi ndaj vendimit të njëanshëm të Kryetares të Gjykatës Kushtetuese për ndalimin e praktikës për regjistrimin me zë (audio) dhe regjistrimin vizuel (video) të punonjësve të medias në seancat e Gjykatës Kushtetuese e cila ndikon negativisht në transparencën e gjykatës. Gjegjësisht, bëhet fjalë për një vendim që është marrë në seancën nr. 17, të mbajtur me datën 11.06 të vitit 2014, në të cilin Komiteti konsideron se kufizohet liria e informacionit të qytetarëve për punën e gjykatës. Sipas mendimit të Komitetit, ekziston një tendencë për të përjashtuar publikun përmes kufizimeve të tilla, sidomos pas vendimit të Gjykatës Kushtetuese për të refuzuar kërkesën për mbrojtjen e lirive dhe të drejtave sipas nenit 113 paragrafi 3 I Kushtetutës në lidhje me lirinë e shprehjes dhe informimit publik për ngjarjet e 24 dhjetorit të vitit 2014. Ky vendim u mor pa dëgjim publik dhe pa thirrur palët e interesuara dhe Avokatin e Popullit, edhe pse, si regull, për kërkesa për mbrojtjen e lirive dhe të drejtave, Gjykata Kushtetuese duhet të caktojë një seancë dëgjimore publike (neni 55 I Regullores së punës të Gjykatës Publike). Komiteti I Helsinkit e konsideron këtë vendim si një precedent, duke pasur parasysh se derisa të merrej një vendim I tillë, nuk kishte asnjë rast të përjashtimit të publikut nga seancat publike të gjykatës. Prandaj, Komiteti priste që kryetarja e Gjykatës Kushtetuese të shpjegonte se si ishte marrë vendimi për të kufizuar publikun në seancat e Gjykatës Kushtetuese, edhe a ishte marrë vetë nga kryetarja apo me shumicën e votave të gjyqtarëve të Gjykatës Kushtetuese, si dhe të shpjegojë arsyet e miratimit të saj, dhe në cilat raste dote zbatohet (qoftë në ato raste të seancave publike). Sipas regullores, kryetari kryeson një seancë konkrete, por asnjë nga nenet nuk thotë që vetëm kryetari merr vendime që mund të përcaktojnë punën e mëtejshme dhe mbajtjen e seancave gjyqësore. Gjykata Kushtetuese nuk u përgjigj se si u mor vendimi I diskutueshëm, edhe pse ajo ka një detyrim t’u përgjigjet qytetarëve, gazetarëve dhe punonjësve të medias. Ne duam t’ju kujtojmë se Gjykata Kushtetuese duhet të jetë kujdestari I parimeve tashmë të brishtë demokratike të shoqërisë, dhe jo të marrë vendime që kufizojnë pjesërisht të drejtën për informacion dhe nuk mbrojnë interesin publik.

Hyrje

Në vitin 2014, u përsëritën të njëjtat praktika të miratimit të ligjeve – në procedurë të shkurtuar dhe pa konsultim me publikun e gjërë, ose, grupet e prekura të qytetarëve. Qeveria shkoi edhe më tej me ndryshimet në Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë, për të cilat nuk kishte një debat të gjërë për miratimin e tyre. Gjegjesisht, shoqatat civile u vetë organizuan dhe dorëzuan vërejtjet e tyre Qeverisë së Republikës së Maqedonisë në lidhje me ndryshimet e propozuara kushtetuese, dhe pastaj i dorëzuan edhe në Parlamentin e Republikës së Maqedonisë. Përsëri, si në rastet e miratimit të ligjeve të reja, apo ndryshimeve ligjore, vërejtjet nuk u morën parasysh, përveç në pjesën që lidhej me rregullimin e bashkësisë jashtëmartesore, e cila u përjashtua me shpjegimin se kjo çështje ligjore do të rregullohet me ligj.

1.

Ndryshimet Kushtetuese **Amandamenti 33**

Në përputhje me konkluzionet e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë prej 27 gusht të vitit 2014, u propozuan ndryshimet kushtetuese XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVII dhe XXXIX. Draft teksti i ndryshimit të amandamentit 33 përfshinte definicion për përkufizimin e bashkimit martesor dhe jashtëmartesor si dhe çdo formë tjetër të bashkimit të regjistruar, si një bashkim mes një buri dhe një gruaje. Duke pasur parasysh ambientin në të cilin u propozuan ndryshimet kushtetuese, përkatësisht mungesën e një atmosfere demokratike në procesin e ndryshimit të aktit më të lartë ligjor, shpejtësinë e zbatimit, konsultimin joadekuat dhe mos përfshirjen e publikut, si dhe mungesa e opozitës nga Kuvendi i Republikës së Maqedonisë, mund të konkludohet se qëndrimi i propozuesit – Qeveria e Republikës së Maqedonisë, ndaj Kushtetutës është i papërgjegjshëm. E papranueshme është që të bëhen ndryshime të mëdha kushtetuese pa një strategji të përshtatshme për atë, pra pa informuar publikun për qëllimin e ndryshimeve kushtetuese, por edhe për pasojat dhe ndryshimet që këto ndryshime do ti kenë në jetën shoqërore.

Duke definuar bashkimin midis një buri dhe një gruaje si forma e vetme e bashkimit jetësor që prodhon veprim juridik (bashkësia martesore dhe bashkësia jashtëmartesore) e cila shkelet e drejta për jetën familjare dhe principi i të barazisë së të gjithë qytetarëve principi i drejtësisë, sundimi i ligjit së të drejtës, parimi i plularizmit, qytetari si bartës i sovranitetit,

dinjitetit, autonomisë individuale – të garantuar me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë, si dhe e drejta për mbrojtje nga diskriminimi, si dhe të drejtat e tjera që garantojnë trajtim të barabartë të të gjithë qytetarëve. Nga pikëpamja ligjore, definicioni I kushtetutës si bashkim midis një burri dhe një gruaje është plotësisht I panevojshëm. Në legjislacionin kombëtar maqedonas, martesë është përcaktuar tashmë në atë mënyrë në dy ligje: Ligji për Familjen dhe Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi. Njëkohësisht, Komisioni I Venedikut theksoi se ngritja e përkufizimit ligjor të martesës (I cili është identik me atë në amandamentin e projektuar) në nivelin e një parimi kushtetues është I panevojshëm nga pikëpamja juridike.

Duke u udhëhequr nga shpjegimi I Amandamentit 33 dhe duke theksuar me atë se qëndrimi I propozuesit të ndryshimeve kushtetuese – Qeverisë të Republikës së Maqedonisë, duhet të krijohet përshtypja artificialisht se martesë në shoqërinë maqedonase është e marginalizuar, do të thotë është nën kërcënimin e stileve të reja të jetesës dhe ka tendencë për deinstitutionalizimin e tij. Komisioni I Venedikut në mendimin e tij për ndryshimet kushtetuese të propozuara, saktësisht për Amandamentin 33, theksoi se pasqyrimi I përkufizimit ligjor të martesës në nivelin e principeve kushtetuese është ligjërish I panevojshëm. Ky definicion I martesës në Kushtetutë do të rezultojë në konsolidimin e politikave homofobike dhe transfobike që janë instaluar tashmë në disa ligje ekzistuese të shtetit.

Duke marrë parasysh që martesë, në aspektin juridik dhe shoqëror, paraqet një lidhje me jetën familjare, duhet të merret parasysh interpretimi më I gjërë I jetës familjare dhe baza ligjore për të. Kështu, pasi Konventa Evropiane për të drejtat e Njeriut është ratifikuar dhe në këtë mënyrë është pjesë e ligjit të brendshëm, theksohet se neni 8 I kësaj Konvente, ose e drejta për privatësi dhe jetë familjare, gjithashtu referohet edhe për të drejtën një jetë familjare me partnerë të gjinisë së njejtë. Gjegjësisht, në vitin 2010 gjykata e të drejtave të njeriut vendosi se partnerët e gjinisë së njejtë kanë gjithashtu të drejtën për jetë familjare, në mënyrë që përkufizimi kushtetues I bashkimit jashtëmartesor si një bashkim I gjallë ekskluzivisht midis një burri dhe një gruaje është në përplasje me dokumentet ndërkombëtare të ratifikuara që janë pjesë e sistemit juridik kombëtar të Republikës së Maqedonisë dhe kanë një efekt juridik më të lartë se legjislacioni I brendshëm.

Pastaj, përjashtimi ligjor, si dhe ai kushtetues I partneriteteve të të njejtës gjini dhe mos-regullimi I të drejtave që mund të prodhohen si efekt juridik nga një komunitet I regjistruar për partnerë të të njejtës gjini përbën diskriminim, siç dëshmohet nga praktika e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, veçanërisht në rastin e Vallianatos dhe të tjerë kundër Greqisë (29381/09 dhe 32684/09). E nevojshme është që të theksohen tendencat aktuale në regullimin ligjor të formave të bashkimit siç janë martesë dhe bashkësia jashtëmartesore në nivelin Evropian, sidomos në aspektin e të drejtave të personave të LGBTI-së. Duke pasur parasysh përvojën me Kushtetutën e Hungarisë, në atë kuptim Komisioni I Venedikut

ndërton një qëndrim të veçantë ngaj përkufizimit kushtetues të bashkësisë martesore dhe jashtë martesore si dhe pasojave të tij. Komisioni I Venedikut, në atë linjë, sipas mendimit të tij mbi ndryshimin e amandamentit 33, deklaroi nevojën për të siguruar një nivel të barabartë të partnerëve me gjini të njejtë, siç është parashikuar për partnerët të gjinive të ndryshme.

Sipas mendimit të Komisionit, shteti ka diskrecion të madh në regullimin ligjor të martesës si një formë bashkimi, por posa të fillojë t'u jape të drejta dhe privilegje të natyrshme në martesë personave që nuk janë martuar sipas ligjit kombëtar (bashkime të regjistruara jashtëmartesore ose forma të tjera të regjistruara të partneritetit jetësor), atëherë orientimi gjinor dhe seksual i atyre personave nuk duhet të jetë pengesë për ushtrimin e këtyre të drejtave. Vlerësimi i tillë i Komisionit nuk është i pabazuar, përkundrazi, ai mund të arsyetohet qartë në legjislacionin maqedonas. Kështu si pas ligjit për Familjen dhe Ligjit për parandalim, parandalim dhe mbrojtje nga dhuna

familjare¹, marrëdhëniet jashtëmartesore të gjinisë së njejtë nuk kanë qasje në të drejtat e mbështetjes së ndërsjellë dhe pasurinë e fituar gjatë kohëzgjatjes së atij bashkimi (neni 13, Ligji I Familjes), e drejta për ushqim (nenet 11 dhe neni 193, Ligji I Familjes) dhe të drejtat në fushën e mbrojtjes nga dhuna familjare (neni 3, Ligji për Parandalim, për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna familjare). Kjo është në kundërshtim me mendimin e Komisionit të Venedikut, gjithashtu është në kundërshtim me praktikën e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, pasi këto të drejta nuk duhet të jenë në dispozicion edhe për partnerët e të njejtës gjini.

Si përfundim, mund të theksohen disa standard ndërkombëtarë në lidhje me instancat e përmendura më sipër, sidomos ata të lidhura me praktikën e Gjykatës Evropiane të të drejtave të Njeriut si burim i ligjit:

1. Termi “Jetë Familjare” është shumë më i gjërë se termi “martesë”, ndërsa marrëdhënia e një çifti bashkëjetues të gjinisë së njejtë që jeton në një partneritet stabil, de facto i bie nën termin “jetë familjare”, ashtu si është rasti me gjini të ndryshme në të njejtën situatë;
2. Kufizimet e të drejtave dhe lirive që lindin nga martesë në ligje kombëtare nuk duhet të kufizojnë ose zvogëlojnë të drejtën në një mënyrë të tillë ose në një shkallë të tillë që të shkelet thelbi i së drejtës;

1 Neni 3, Ligji për Parandalim, Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Dhuna në Familje (“Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë”, Nr.138/2014)

3. Çdo përkufizim tjetër i regjistruar i bashkësive (jashtëmartesore) të cilët kanë të drejta të natyrshme në martesë nuk duhet të jetë ekskluzive dhe diksiminuese ndaj partnerëve të gjinisë së njejtë;
4. Pikëpamjet e Gjykatës kanë për qëllim “ndryshimin e mundshëm të rrethanave shoqërore” dhe nevoja për regullimin e tyre, përkatësisht regullimi ligjor i marrëdhënieve duhet të jetë në drejtim përshtatës.

2.

Ndryshimet ligjore **Për punonjësit me kohë të caktuar**

Kuvendi i Republikës së Maqedonisë me procedure të përmbledhur miratoi ndryshimet në Ligjin për Kontributet e sigurimeve të detyrshme shoqërore, Ligjin për marrëdhëniet e punës, Ligjin për sigurimin pensional dhe invalid, si dhe ndryshimet në Ligjin për punësim dhe sigurim në rast të papunësisë për sigurimet shëndetësore. Komiteti i Helsinkit vlerëson se këto ndryshime ligjore në praktikë do të çojnë në konfuzion dhe do të stimulojnë “punë në mënyrë të paligjshme” dhe se vetëm do të ulin fiktive të papunësisë.

Gjegjësisht, një punonjës i pavarur i angazhuar me një kontratë pune të caktuar ose një marrëveshje të së drejtës së autorit i cili ka një angazhim në tre kompani të ndryshme, dhe nga të gjitha ato individualisht merr shuma që janë në vit më të larta se 12 pagat minimale në vend, të tre punëdhënësit do të pagujnë sigurime shoqërore, apo pensional dhe kontributet e punësimit të shumës së paguar atij. Punonjësi i pavarur që merr shuma më të ulëta se paga minimale nga tre vende, dhe në total më të larta se paga minimale e garantuar në vend, duhet vetë ti deklarojë të ardhurat dhe të paguaj kontributet e tij mbi një bazë që do të llogaritet nga Fondi i Sigurimeve Pensionale.

Zgjidhjet e tilla mund të çojnë deri në demotivim të punësimit dhe zgjidhje ligjore për të pasur efektin e kundërt mbi përpjekjet për një punësim më të madh në vend, por edhe efektin e forcimit të ekonomisë gri. Në ndryshimet ligjore ekziston një ndërhyrje evidente e të së drejtës të punës dhe detyrimit, e cila çon në shkeljen e parimeve të detyrimeve si një liri ligjore, ndërsa ajo në praktikë do të krijojë konfuzion, paqartësi dhe hapje të shumë dilemave dhe pyetje ligjore. Duhet të merret parasysh fakti se me të gjitha ndryshimet në ligjet konkrete, nuk duhet të ketë regullim të së njejtës materje në mënyra të ndryshme, sepse është në kundërshtim me të gjitha parimet kushtetuese.

Sipas ndryshimeve ligjore, personat që punojnë me një kontratë në vend ose ndonjë kontratë tjetër, por edhe personat që janë të punësuar, dhe përveç punësimit fitojnë të ardhura në bazë të një marrëveshjeje për të drejtën e autorit dhe një kontratë pune në vend, do të duhet të paguajnë kontribute për pension dhe sigurim për shëndetësi. Më tutje, parashikohet që personat që fitojnë nga tarifa të shumëfishta ose nga kontrata të shumëfishta

do të paguajnë kontributet në shumën neto të të ardhurave, por nëse tejkalon shumën e pagës minimale të përcaktuar me ligj, a ligji detyrues I punonjësve me kohë të caktuar dhe punëdhënësve të tyre është të raportojnë punën apo kontratën në vend pranë institucioneve kompetente që duhet ti evidentojnë në regjistrat e tyre.

Sipas ligjit për Detyrimet, përkatësisht nenit 619, obligimi për të paguar kontributet nuk ekziston. Prandaj mund të konkludohet se nuk ka asnjë bazë ligjore të punës për personat që janë tashmë të punësuar dhe paguajnë kontribute për pension dhe sigurim për shëndetësi për të paguar në mënyrë plotësuese të njejtat kontribute edhe në rast se ata kanë përfunduar një akt të detyrueshëm ligjor siç është një marrëveshje për të drejtat e autorit ose kontrata në vend. Nga kjo shumë qartë shihet se ligjvënësi barazon gabimisht personat që kryejnë punë sipas një kontrate të caktuar pune, marrëveshje për të drejtën e autorit apo ndonjë kontratë tjetër me ata që janë të punësuar don të thotë gabimisht supozohet se të gjithë personat që kryejnë punë në bazë të kontratave të tilla janë punonjës fiktiv. Kjo do të thotë se kategoria e re e futur e obligacioneve bazohet në një supozim të gabuar, gjë e cila është evidente e dështuar nga ligjvënësit për të rregulluar detajet që shënojnë marrëdhëniet e krijuara në bazë të kontratave të punëve në vend, të drejtës së autorit dhe kontratave tjera. Këto detaje janë: mospërputhja e të ardhurave, dinamika e ndryshme e pagesës honorare, pasiguria e angazhimeve, mundësia e zgjidhjes së kontratave dhe të tjera. Komiteti I Helsinkit konsideron se ky do të jetë një problem në praktikë dhe do të rezultojë në ngatërrim të punës me ligjin e detyrimeve, pasiguri ligjore, si dhe shkelje të pozitës së barabartë të të gjithëve në tregun e punës, sepse personat e përfshirë në këto ndryshime do të marrin vetëm përfitime sociale, por jo të drejtat e tjera të punës të dhëna personave në punë me kohë të plotë.

Për më tepër, ligjvënësi nuk parashikoi aspak që disa profesione, siç janë përkthyesit, artistët, interpretues të punësuar në ndonjë ngjarje konkrete, në mënyrë të plotë rregullohen me kontrata në vend, marrëveshjet e së drejtës së autorit ose marrëveshje të tjera, dhe rrjedhimisht me dispozitat e diskutueshme të paraqitura, ligjvënësi nuk siguron qasje të barabartë dhe mbrojtje të barabartë për këta persona në sigurimin e pensionit dhe I takson ato më shumë. Komiteti I Helsinkit konkludon se me dispozitat e tilla, parimi kushtetues I barazisë së qytetarëve para Kushtetutës dhe ligjeve shkelet rëndë, që do të thotë se ligjvënësi ka një detyrim në ligje që të përcakton të njejtat kushte në të cilat qytetarët ushtrojnë të drejtat, liritë dhe detyrat. Parimet “të gjithë qytetarët janë të barabartë para Kushtetutës dhe Ligjeve” në mënyrë specifike detyron ligjvënësin me një ndalim në ligje për të futur dispozita që bëjnë dallimin midis njerëzve, si dhe një detyrim për organet, organizatat dhe subjektet e tjera për të zbatuar Kushtetuten dhe Ligjet në mënyrë të barabartë me të gjithë qytetarët.

Përveç të gjitha argumenteve të Qeverisë, përkatësisht ministrive kompetente të linjës, në

lidhje me qëllimin e këtyre ndryshimeve dhe mënyrën se si këto ndryshime do të përmisnin tregun e punës dhe do të mbronin punëtorët, qëllimi i këtyre ndryshimeve ligjore është i qartë, dhe kjo është: të krijosh në mënyrë fiktive të zvogëlojë shkallën e papunësisë dhe të rrisë drejtpërdrejt fondet në Buxhetin e Republikës së Maqedonisë. Shkalla e papunësisë do të zvogëlohet fiktivisht, sepse çdo individ që lidh një marrëveshje për të drejtat e autorit apo kontratë pune në vend do të fshihet nga regjistri i të papunëve në regjistrin e Agjencisë së Punësimit të Republikës së Maqedonisë.

Fondet në Buxhetin e Republikës së Maqedonisë do të rriten drejtpërdrejt, sepse kontributet do të paguhen nga qytetarët të cilët kanë lidhur kontrata për të drejtat e autorit apo kontratë për punë në vend do të rrjedhin vetëm në shtyllën e pare të pensionit, pra vetëm në fondin shtetëror të pensionit, dhe jo në fondet private të pensionit.

3. *Ligji për Arsimin e Lartë*

Me janar të vitit 2015, ndryshimet e fundit në Ligjin Për Arsimin e Lartë u miratuan me procedure të shpejtë (teksti normativ i këtij ligji u ndryshua për here të 13-të që nga viti 2008). Njësitë unversitare të universitetit më të madh në Republikën e Maqedonisë “Shën Qiril dhe Metodi”, në vërejtjet dhe sugjerimet e tyre vunë në dukje antikushtetutshmërinë e ndryshimeve, të konstatuara përmes ndryshimeve në Ligjin për Arsimin e Lartë në vitin e 2011, në kontradiktën e brendshme të tekstit normativ, mospërputhja në rregullimin e punës së institucioneve të arsimit të lartë, gjuha e pasaktë dhe joprecize, gabimet nomoteknike dhe pakrahasueshmëria e disa prej anëtarëve kryesorë të saj.

Ligji deri më tani në mënyrë më të hapur synon heqjen e autonomisë së Universitetit të garantuar në nenin 46 të Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë, e cila ishte iniciuar me ligjin e vitit 2011. Ajo e bën këtë më të ashpër për dispozitat për futjen e “provimit shtetëror” për studentët (gjoja për kontrollimin e kualitetit të studimit), e cila në qoftë se nuk hyn studentit në provim çon në humbjen e statusit të studentit. Mjeti i dytë i heqjes së pushtetit të universitetit dhe profesorëve është imponimi i kriterëve abstrakte të larta, jo precize dhe absurde për avancimin e stafit mësimor. Pamundësia për t’i përmbushur ata rezulton në një bllokim të përparimit të karrierës së mësuesve dhe varësinë e tyre nga “mëshira” e Ministrisë të Arsimit dhe Shkencës. Në të dy rastet, fuqia e vendosur në mënyrë kushtetuese e njohurive në Universitet (ajo e studentëve dhe profesorëve) eliminohet dhe, duke kundërshtuar Kushtetutën dhe standardet ndërkombëtare (Deklarata e Universiteteve të Lira Evropiane, 2007), e vendos universitetin dhe arsimin e lartë nën menaxhimin dhe dominimin drejtpërdrejtë të Qeverisë.

Me zgjidhjet e fundit ligjore të propozuara shkelet Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë, me shkeljen e tre neneve: neni 46, i cili garanton autonominë e universitetit, neni 44, i cili

garanton kushte të barabarta dhe të drejtën e arsimit të të gjithëve, neni 47, i cili garanto-
hen liritë dhe të drejtat e shkencës dhe llojet e tjera të krijimit intelektual.

Autonomia e Universitetit përfshin: marrëdhënie sovrane ndërmjet profesorit dhe studentit
në të gjitha fushat që lidhen me të mësuarit dhe testimin e njohurive dhe vlerësimit; këtu,
kontrolli kryhet me nivele të ndryshme vlerësimi dhe vetvlerësimi, nga i cili përjashtohet
kontrolli i jashtëm i shtetit. Për më tepër, ai mbulon autonominë fiskale dhe sovranitetin e
territorit në të cilin funksionon Universiteti.

Prandaj, ligji duhet vetëm të konstatojë, përpunojë dhe mbrojë në mënyrë plotësuere au-
tonominë, por nuk duhet ta rizikojë atë në asnjë mënyrë. Dispozitat e tij, të cilat rregullojnë
autonominë, duhet t'i referohen, në pjesën më të madhe, një procesi të vetë-rregullimit të
Universitetit. Nëse ajo nuk respektohet, dhe me ligjin për Arsimin e Lartë në Maqedoni nuk
respektohet, ndërmerret një hap shtesë që nënkupton uzurpim të qartë të autonomisë së
Universitetit nga shteti (me fraza të theksuara lehtësisht dhe të keqkuptuara si "Universtite-
ti nuk është jashtë shoqërisë") dhe kështu në mënyrë direkte rrezikon drejtpërdrejt të dre-
jtën për arsim të lartë të studentëve dhe profesorëve (si interpretues të procesit mësimor
dhe arsimor), a një rrezikim i tillë për këtë të drejtë është çështje me interes për Komitetin
e Helsinkit për të Drejtat e Njeriut.

Në atë drejtim, si nga aspekti teknik, ashtu edhe nga aspekti konceptual, ndryshimet e fun-
dit në Ligjin për Arsimin e Lartë, por edhe ndryshimet në të gjithë pakon e ligjeve, prodho-
jnë një numër problemesh dhe nuk përmirësojnë pritjet për reformat e duhura në arsimin
e lartë, por janë në kundërshtim me përmirësimin e kualitetit të arsimit të lartë në Repub-
likën e Maqedonisë. Në këtë kuptim, nga një aspekt teknik, e rëndësishme është të përmen-
det se zgjidhjet e fundit ligjore të propozuara janë vendosur metodologjikisht të pasakta,
dhe për shkak të gjuhës dhe numërimit joadekuat, krijohen pengesa në leximin integral të
tekstit normativ dhe së fundmi, nuk drejtohen nga standardet nomoteknike, ndërsa, nga
pikëpamja konceptuale, një pjesë e madhe e çështjes që është e rregulluar në Ligjin për Ar-
simin e Lartë nuk është çështje juridike, por duhet të rregullohet me udhëzime dhe kështu
në këtë mënyrë ligjvënësi ndërhyr në rregullimin e brendshëm të punës së Universitetit.

Ajo që është një lajm serioz politik është vetë organizimi i studentëve kundër një ligji të
tillë dhe suksesit të tyre përfundimtar – për të "thyer" të njëjtin dhe të detyrojnë qeverinë
të tërheqë ligjin dhe të angazhohet për të miratuar një ligj të ri, në përputhje me standar-
det e autonomisë dhe pjesëmarrjen e të gjithëve të interesuarve (kryesisht studentët dhe
profesorët). Kjo është një përvojë serioze politike e vetë organizimit të suksesshëm, e cila
ka vendosur agjendën e studentëve në një mënyrë të re, qendrore në skenën më të gjërë
shoqërore dhe ka një ndikim si dhe një diskurs të ri politik brenda saj.

Përveç aspektit akademik dhe kritikës së ligjit si në kundërshtim me parimet themelore të

procesit të Bolonjës, ai gjithashtu parashikon se si mësimi duhet të rregullohet dhe parashikon vlerësimin që është diskriminim ndaj mësuesve të lëndës që duhet të përcaktojnë literaturën dhe materialin tjetër mësimor, për të konceptuar mësimdhënien, si dhe mënyrën e provimit. Shkelja e drejtpërdrejtë e autonomisë së garantuar me kushtetutë është e vendosur në funksionimin e një organi paramilitar i qeverisë dhe një organ ndihmës të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës siç është Bordi i Akreditimit dhe Vlerësimit, me këtë bord që verifikon njohuritë e studentëve nga cikli I parë, I dytë dhe I tretë do të ndërmarrë një pjesë të procesit mësimor-arsimor apo vlerësim i cili është një veprimtari kryesore e universitetit dhe njësive të tij.

Shkelja e dukshme e principit të autonomisë përmes zhvillimit të provimit shtetërorë, për të cilën mënyrat dhe procedurat i përcakton Ministri i Arsimit dhe Shkencës, dhe përveç kësaj gjithashtu marrin pjesë dy përfaqësues të së njëjtës ministri, e cila nuk ndalet me shkeljen e parimit të autonomisë. Gjithashtu, ajo që është veçanërisht shqetësuese nga aspekti i së drejtës për privatësi është parashikimi që provimi shtetëror duhet të inçizohet, të transmetohet drejtpërdrejt, dhe më pas videot të postohen në platformën e internetit të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, e cila është në kundërshtim të drejtpërdrejt me praktikën gjyqësore të Gjykatës së të Drejtave të Njeriut në Strasburg.

Zgjidhjet e reja ligjore tregojnë gjithashtu për një degradim të thellë të stafit mësimdhënës, duke pasur parasysh kushtet që lidhen me botimin e punimeve në revista që janë në bazën e të dhënave të Web of Science (diku rreth 50% të fushës përkatëse), sepse një botim i tillë nënkupton investime më të mëdha në veprimtarinë shkencore dhe arsimore, një periudhë të gjatë kohore, dimensionin kombëtar dhe rajonal i botimit, si dhe nevoja për të zgjëruar bazat e indeksimit, dhe përshtatshmëria ndaj mundësisë së ndikimit në varësi prej temës së studimit, siç është rasti me shkencat humane, dhe së fundmi, zëvendësimi i mundshëm i këtyre kushteve me një mundësi tjetër për shkencat humane që do të përfshijë botime shkencore (autor, bashkëautor) të botuara nga shtëpitë botuese me renome ndërkombëtare.

Në përputhje me degradimin e personelit mësimdhënës, është e nevojshme të refuzohen zgjidhjet ligjore që sigurojnë dhe referohen në Ligjin e Punës, sipas të cilit "Punonjësi me një deklaratë me shkrum tek punëdhënësi mund të kërkojë zgjatjen e kontratës së punës deri në moshën 67 vjeç (burrë) pra deri në moshën 65 vjeç (grua), përveç nëse me ligj parashikohet ndryshe. Në këtë mënyrë kryhet diskriminimi i drejtpërdrejtë brenda akademisë, me kontratën për zgjatjen e punësimit si bazë për diskriminim gjinor në universitet.

Mëtutjue, në përputhje me dëksiminimin e stafit mësimdhënës, është e rëndësishme të përmendet se kjo bëhet potencialisht përmes testeve në gjuhën angleze (çdo tre vjet), si dhe testit për personalitet dhe testit për integritet.

Së fundmi, duke pasur parasysh trendin negativ në reformën e arsimit të lartë, veçanërisht atij të bazuar që nga viti 2011 dhe me një rezultat përfundimisht të keq me ndryshimet e fundit ligjore, si dhe vlerësimin e gjetjeve të shumë njësive universitare në Universitetin “Shën Qiril dhe Metodi” për nevojën për një ligj plotësisht të ri mbi Arsimin e Lartë, ne theksojmë nevojën për një proces në të cilin palët e interesuara (studentët dhe stafi mësimdhënës) do të inkurajojnë dhe marrin pjesë në krijimin e një Ligji plotësisht të ri për Arsimin e Lartë, i cili nuk do të përfshijë zgjidhje ligjore i cili shkel parimin e autonomisë së garantuar me kushtetutë, pra një proces që do të zhvillohet mbi parimet e lirisë akademike.

III TË DREJTAT CIVILE DHE POLITIKE

Hyrje

Komiteti I Helsinkit në vitin 2014 arriti në përfundimin se aksesi dhe ushtrimi i të drejtave civile dhe politike në Republikën e Maqedonisë u kufizuan ndjeshëm nga organet shtetërore, bartësit e funksioneve publike, partitë politike dhe mediat, përmes shkeljeve të së drejtës për protestë paqësore, e drejta për të votuar në zgjedhjet e parakohshme parlamentare dhe të rregullta presidenciale, si dhe shkeljet e lirisë së shprehjes dhe një rritje serioze të gjuhës së urrejtjes përmes shprehjes të nacionalizmit ose homofobisë. Manipulimet elektorale, rritja e urrejtjes dhe demonstratat e tepërta të forcës, veçanërisht gjatë tubimeve paqësore publike, si dhe etiketimi i organizuar mediatic i individëve ose grupeve që kundërshtojnë politikën e qeverisë ekzekutive, përkeqësuan më tej kushtet për ushtrimin e të drejtave civile dhe politike. Qytetarët, për shkak të këtyre praktikave që janë bërë më të theksuara në katër vitet e fundit, u përjashtuan nga pjesëmarrja në proceset e vendimmarrjes publike dhe politikën që ndikojnë drejtpërdrejt në të drejtat e tyre. Gjegjësisht, sa më e madhe të jetë rezistenca e shoqërisë civile, aq më të mëdha janë masat e sigurisë përmes shërbimeve të sigurisë dike future frikë tek qytetarët.

Për shkak të këtyre rrethanave, në vitin 2014 Komiteti I monitoroi të gjitha tubimet publike, protestat paqësore por dhe demonstratat, si dhe zgjedhjet e parakohshme parlamentare dhe të rregullta presidenciale. Gjatë vëzhgimit të të gjitha tubimeve publike dhe gjatë proceseve zgjedhore, veçanërisht u monitorua qëndrimi ndaj mediave në drejtim të lirisë së informacionit.

1. E drejta për protestë paqësore dhe tubim publik

E 2014-ta e kaluar u shënuar me një rritje të numrit të tubimeve të organizuara, protestave dhe grevave². Përveç protesteve paqësore, ishin të vëzhguara edhe tre

2 Protesta të ndjekura: Protesta të falimentuesve, Shoqata e Qytetarëve UNIT – numri i përgjithshëm i protestive: 6; Marsh kundër varfërisë – “5 në 12 është, është koha që njerëzit të zgjohen dhe Qeveria të vijë në vete, sepse është 5 në 12 për të shpëtuar brezat e ardhshëm”. Numri i përgjithshëm i protestive: 1; Protestë kundër ndotjes së qytetit të Tetoves para Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor në Shkup; Protesta e të drejtave të punëtorëve dhe 1 majit; Sindikata e pavarur e Gazetarëve dhe Punëtorëve të Mediave (SNNM), Sindikata e Shërbimit Diplomatik Maqedonas (SSDM), Sindikata e punonjësve të administratës, Organeve Gjyqësore dhe Shoqatave të qytetarëve (UPOZ), Lëvizja e Majtë Solidariteti, Lëvizja për drejtësi sociale dhe Organizata e Drejtësisë Sociale e Maqedonisë (KSOM) organizoi protestën e këtij viti për të drejtat e punëtorëve. Numri i përgjithshëm i protestive: 1; Protestë kundër ndotjes së ajrit të mbajtur në vendbanimin Zhelezara. Numri i përgjithshëm i protestive: 3; Rrjeti Kombëtar për luftimin e Homofobisë dhe Transfobisë dhe një seri protestash para Prokurorisë Publike të Republikës së Maqedonisë. Numri i përgjithshëm i protestave: 5; Plenumi i studentëve dhe profe-

proteste tjera që ishin motivuar etnikisht, ku u raportua dhunë dhe përplasje me oficerët e policisë³. Viti filloi me dëmtime serioze në të drejtën për protestë dhe u bë përpjekje për parandalimin e dhunshëm nga oficerët e policisë. Gjegjësisht, në shkurt të vitit 2014 në protestën e pare të Shoqatës së Qytetarëve UNIT, e cila përfaqëson interesat e falimentuesve, mbështetur nga disa organizata të shoqërisë civile dhe grupe joformale, ajo hasi një trajtim të ashpër dhe joprofesional nga oficerët e policisë, i cili rezultoi në dy të arrestuar dhe dhetëra qytetarë të dëmtuar lehtë.⁴ Një nga pjesëmarrësit i cili u ndalua pasi Komiteti ndërhyri dhe u la i lirë nga furgoni i policisë, u identifikua në mënyrë të paligjshme me pretendimet e përfshirjes në një konflikt që ishte në kundërshtim me atë që Komiteti gjeti, domethënë që pjesëmarrësi në protestë ishte dëmtuar nga goditjet e oficerëve të policisë. Komiteti në këtë rast siguroi gjithashtu ndihmë juridike falas në mënyrë që të mos mbulonte përpjekjet për të delegitimuar protestën, dëmtimet dhe pengimin e tubimit publik në tërësinë e saj. Komiteti përgaditi një raport të veçantë që regjistron dhe dokumenton të gjitha shkeljet me materiale foto dhe video. Gjatë gjithë vitit, disa shoqata të qytetarëve, si dhe gripe joformale që shprehën pakënaqësinë e tyre, në disa raste hasën një trajtim të ashpër dhe joprofesional të punonjësve të policisë. Disa nga praktikat e pengimit të tubimeve publike ose përpjekja për ti zhdukur lëvizjet autentike qytetare të vëzhguara në dy vitet e fundit janë përsëritur, por gjithashtu janë futur në praktika të reja veprimi. Komiteti konstaton kushtet e mëposhtme që u përsëritën pothuajse në të gjitha protestat paqësore në vitin e 2014:

1. Shqetësimi i tubimit publik ose protestës nga oficerët e policisë që siguruan protestën duke vendosur një kordon në vendin e caktuar për protestë, si dhe përpjekjet për të frikësuar me konspiracion që të pengojnë lëvizjen e lirë të qytetarëve që nuk protestuan.
2. Provokime verbale/ofendime nga oficerë policie me uniformë dhe jo uniformë drejtuar qytetarëve/organizatorëve të protestive.
3. Mosmarrja e përgjegjësisë për fyerjet verbale apo përdorimin e forcës ndaj qytetarëve gjatë një proteste nga oficerët e policisë. Është vërejtur praktika e refuzimit të identifikimit të një oficeri policie, tërheqja e një oficeri nga një protestë dhe metoda të tjera, gjë që parandalon një procedurë para një organi kompetent në rastin e Sektorit Për Kontrollin e Brendshëm në Ministrinë e brendshme.

sorëve: Studentët nga Universiteti “Shën Qiril dhe Metodi” në shkup, nga disa fakultete dhe departamente, me mbështetjen e shumë profesorëve. Numri i përgjithshëm i protestave: 3 dhe 1 tubim spontan para Ministrisë së Arsimit dhe shkencës gjatë të ashtuquajturës debat publik; Protestoni kundër pagimit të kontributeve shtesë për tarifën. Numri i përgjithshëm i protestave: 1; Nisma e qytetarëve UDAR – nisma e qytetarëve kundër politikave të përgjithshme të qeverisë ekzekutive në Republikën e Maqedonisë. Numri i përgjithshëm i protestave: 1; Platforma Qytetare – AJDE; me mesazhin “Politika përsëri prap te qytetarët” u mbajt asambleja e pare publike e platformës AJDE – HAJDE. Numri i përgjithshëm i protestave: 1;

3 Protesta të dhunshme në vendbanimin e Gjoçe Petrov. Numri i përgjithshëm i protestave: 2; Protesta të dhunshme dhe jo të dhunshme: Qytetarët kundër vendimit të gjykatës në rastin Liqeni i Smilkovës Numri i përgjithshëm i protestave: 8.

4 Raporti special: <http://mhc.org.mk/reports/183#.VNMcWNLF-pc>

4. Presioni dhe etiketimi I qytetarëve si të papërshtatshëm politikisht dhe lidhja e tyre me partitë e opozitës nga qeveria ekzekutive, përmes fushatave aktive dhe kampanja të njëkohshme kundër qytetarëve.
5. Vendosja e një kordoni (unazë) nga oficerët e policisë rreth qytetarëve protestues. Kjo praktikë duhet të ndiqet në të ardhmën, duke qenë se nuk është vërejtur më parë si e natyrshme në sigurimin e protestive paqësore dhe tubimeve publike.
6. Dy raste të identifikimit të qytetarëve pas mbarimit të një protestit me përcjellje paraprake të qytetarit (një anëtar I shoqatës “Solidariteti” gjatë protestive të falimentuesve dhe një anëtar I Plenumit Studentor), nga të cilat anëtarit të shoqatës “Solidariteti” I sigurohet ndihmë juridike falas dhe një avokat për marrjen e një ftese për të folur në një stacion policie. Deri në përfundimin e këtij raporti, përfaqësuesi nuk ka marrë një njoftim për procedurë kundër pales nga një gjykatë kompetente ose ndonjë organ tjetër.
7. Ekzistonte një praktikë e konfiskimit të video dhe materialeve fotografike nga gazetarët dhe qytetarët e bërë gjatë një proteste në dy raste: Demonstrata në vendbanimin e Gjorçe Petrov, ku u fshiën materialet e disa gazetarëve, dhe në rastin e dytë një dron I një pjesëmarrësi në protestat e organizuara nga Plenumi Studentor, me shpjegimin se ai po filmonte ndërtesat shtetërore, për shkak të të cilave duhej kontrolluar inçizimet.

Solidariteti dhe mbështetja e ndërsjellë e qytetarëve, organizative dhe të shoqërisë civile, lëvizjeve shoqërore, rrjeteve joformale dhe përfshirjes më të madhe të të rinjve, përballë problemeve të përmendura më sipër, njofton ndryshime në shoqërinë civile. Presioni I shtuar politiko-partiak që krijohet në opinionin publik ka kryer efektin e kundërt në favor të qytetarëve, duke I inkurajuar ata që kundërshtojnë praktikën e vendosura të diskreditimit public dhe “linçimit” kundër disidentëve. Në një vit veçanërisht të vështirë të krizës serioze politike, shoqëria civile ka arritur të luftojë për dukshmëri dhe të kundërshtojë publikisht politikën e qeverisë ekzekutive. Lëvizjet që sipas Komitetit arritën të bashkonin qytetarët, ishin në protestat e plumeve studentore dhe të profesorëve mbi ndryshimet e ligjit në Ligjin për Arsimin e Lartë dhe shoqata e nënshkruesve të Kartës Sociale (Sindikatat e pavarura dhe lëvizjet e majta) me organizatat e shoqërisë civile dhe profesionistët e pavarur për shkak të ndryshimeve në Ligjin për Kontributet, të cilat në kohë krize ekonomike parashikojnë rritje joreale të taksave që synojnë perfektorin dhe punëtorët e tjerë të pavarur.

1.1. ***Përdorimi I tepruar I forcës gjatë protestive***

Protestat në Gjorçe Petrov që u organizuan pas vrasjes së Angel Petkovskit, ku u vu re sjell-

je e dhunshme e pjesëmarrësve, por edhe përdorim të forcës fizike nga oficerët e policisë, dhe protestat e organizuara me rastin e Liqenit të Smillkovës shkaktuan përkeqësimin e marrëdhënieve ndëretnike, por edhe një numër të shtuar të akteve të urrejtjes bazuar në përkatësinë etnike.⁵ Rrugët e Shkupit gjatë këtyre protestive u kthyen në një “zone lufte” që krijojnë frikën për sigurinë në shtet dhe sigurinë e qytetarëve dhe mu këto ngjarje treguan se institucionet e sistemit në vend që të ndërmerren veprime për të ulur tensionet, shpesh bënin deklarata të papërshtatshme që mund të përkeqësojnë situatën.

Komiteti I Helsinkit shpreh shqetësimin dhe keqardhjen e tij për trazirat e këtij lloji, si dhe për familjet e viktimave që ishin të ekspozuar ndaj presionit të përditshëm mediatik përmes të cilit u shkelën privatësia dhe jeta familjare e tyre në kurriz të nevojave partiake ditore të qeverisë ekzekutive. Përkundër përshkallëzimit të tensioneve ndëretnike, Komiteti bëri thirrje për përmbajtje dhe maturi, si dhe shqetësime në lidhje me përshkallëzimin e dhunës së të rinjve dhe urrejtjen e përshkallëzuar⁶ midis të rinjve nga komunitetet etnike shqiptare dhe maqedonase (shih Krimin dhe Fjalimin e urrejtjes).

2. Zgjedhjet e parakohshme presidenciale dhe parlamentare në vitin 2014

Komiteti I Helsinkit për të Drejtat e Njeriut të Republikës së Maqedonisë monitoroi procesin zgjedhor në zgjedhjet e rregulta presidenciale dhe të parakohshme parlamentare përmes zyrës së hapur ditën e zgjedhjeve në raundet e para dhe të dyta. Komiteti bëri një analizë të shkurtër të ankesave të qytetarëve të cilët i drejtoheshin zyrës së drejtpërdrejt, por gjithashtu ndoqi fushatat e të gjitha partive politike që morën pjesë duke formuar një ekip për të monitoruar fjalën dhe gjuhën e urrejtjes,⁷ gjatë fushatave zgjedhore, gjatë zgjedhjeve, dhe edhe pas përfundimit të tyre. Përfundimi i përgjithshëm në lidhje me zgjedhjet është se ato u zhvilluan në një atmosferë jashtëzakonisht shqetësuese, e ndjekur me mashtrime, dhunë, madje edhe abuzime të personave me aftësi të kufizuara të kujdesur në institucione publike.⁸ Ashtu si në zgjedhjet lokale të vitit 2013⁹ Komiteti vëren përsëritjen e praktikave në shkeljen e të drejtës së votes, veçanërisht të shprehura në ditën e zgjedhjeve. Bazuar në aktivitetet e ndërmara dhe të dhënat e analizuara, Komiteti vuri në dukje paligjshmëritë e mëposhtme:

- Keqpërdorimi i dokumenteve dhe të dhënave personale të identifikimit për shumë qytetarë, mundësuar nga ana e Ministrisë së Brendshme, si dhe lëshimi i dokumenteve personale për qytetarët e komunitetit maqedonas në Pustec, Republika e Shqipërisë.

5 Raporte të MSH: <http://mhc.org.mk/reports/250#.VNMm8NLF-pd>; <http://mhc.org.mk/announcements/211#.VNMn-pNLF-pc>

6 <http://mhc.org.mk/announcements/225#.VNMnktLF-pc>.

7 <http://mhc.org.mk/announcements/185#.VNIiA2jF-Nc>.

8 <http://mhc.org.mk/reports/198#.VNIhwmjF-Nc>.

9 Zgjedhjet lokale në vitin 2013: : <http://mhc.org.mk/announcements/119#.VNNySZ3F-Nc>

- Heqja e lehtë e ngjyrës si mjet për të shënuar dhe kontrolluar votuesit.¹⁰Pyetjet në lidhje me prokurimin e diskutueshëm publik të ngjyrës drejtuar Komisionit Shtetëror Zgjedhor dhe vonesat në pagimin e zgjedhjeve nga Ministria e Financave mbetën pa përgjigje, ku përveç kësaj hidhet hije mbi legjitimitetin e procesit të përgjithshëm zgjedhor.
- Presioni, agjitacioni, regjistrimi i votuesve të personave deri më tani të paidentifikuar dhe listat e qytetarëve për të cilët publiku nuk ka marrë përgjigje për qëllimin e tyre, si dhe leximi public i emrave dhe mbiemrave të qytetarëve.
- Vërejtja më e madhe i misionit vëzhgues e OSBE / ODIHR në Republikën e Maqedonisë ishte keqpërdorimi i mediave në favor të partisë në pushtet, veçanërisht gjatë periudhës së fushatës për zgjedhjet presidenciale dhe parlamentare, gjë që krijoi një mjedis jokonkurses dhe përfaqësim të të gjitha partive tjera që morën pjesë në zgjedhje. Një uzurpim i tillë i shërbimeve të informacionit publik është shkelje e së drejtës për të votuar dhe e së drejtës për të marrë dhe shkëmbyer lirisht informacione objektive dhe plurale të elektoratit, gjë që zvogëlon mundësinë e pavarësisë në vendimarrje për shkak të mungesës së informacionit.
- Rastet e gjuhës së urrejtjes, si dhe krimet e bëra nga urrejtja, ishin në rritje gjatë dhe pas zgjedhjeve.

Për herë të parë në Komitet u paraqit një raport i cili ishte nga një qytetar i cili kishte qenë i shantazuar për shkak të paaftësisë së tij se ai nuk do të merrej në qendrat e votimit nëse nuk pranonte të votojë për partinë në pushtet. Ky rast duhet të na shqetësojë seriozisht, sepse metodat e agjitacionit janë kthyer në shantaze ndaj anëtarëve të një apo prej grupeve më të rrezikuara, përkatësisht personave me aftësi të kufizuara fizike, duke treguar se fitimi i zgjedhjeve është më i rëndësishëm sesa integriteti fizik dhe dinjiteti i njeriut.

Periudha paszgjedhore dhe delegjitimizimi i zgjedhjeve nga partia më e madhe e opozitës dhe partnerët e koalicionit, si dhe kthimi i mandateve të përfaqësuesve të zgjedhur në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë, pasqyroi një destabilizim të plotë të rendit juridiko politik.

Në këtë proces zgjedhor, Komiteti shpreh keqardhje që votimi i qytetarëve vazhdon të rrezikohet nga pjesëmarrësit e drejtpërdrejtë në procesin zgjedhor, dmth partitë politike dhe aktivistët. Atmosfera e përgjithshme zgjedhore dhe shkelja e fshehtësisë dhe pa-

¹⁰ Po aty 2. Përdorimi i ngjyrës parashikohet në ndryshimet e fundit në Kodin Zgjedhor të Janarit 2014, miratuar nga Kuvendi në procedurën përmbledhëse. Kjo metodë është përdorur për 10 vitet e fundit gjatë zgjedhjeve në Afganistan (2004), Kazakistan (2011) dhe Malajzi (2013). Në të gjitha këto vende ekzistonte problemi që u vërejt gjatë ditës së votimit në Maqedoni, dmth ngjyra mund të hiqej shumë shpejt pas aplikimit, siç ishte rasti me disa votues. Miratimi i ndryshimeve në Kodin Zgjedhor, i cili kërkon një shumicë prej dy të tritave, nuk duhet të jetë në asnjë rast zhvilluar në një procedure të shkurtuar dhe pa përfshirjen e publikut profesional shkencor.

prekshmerisë së së drejtës për të votuar tregojnë për një deficit demokratik, dhe me atë tregohet mungesë e kapacitetit për të përmirësuar kornizën legjislative dhe për të mundësuar zgjedhje të lira, të drejta dhe demokratike në Republikën e Maqedonisë. Në dy vitet e fundit zgjedhjet kanë ilustruar atë që quhet dhunë strukturore ndaj qytetarëve dhe të drejtën e tyre për të votuar, e cila po bëhet një praktikë në Maqedoni.

3. *Liria e Shprehjes Informacionit dhe medias*

Komiteti I Helsinkit për të drejtat e Njeriut e vëzhgon situatën me lirinë e shprehjes në hapësirën publike, si dhe qasjen në informacione objektive dhe përmbajtje të larmishme, pa censurë, në interes të publikut të gjërë. Gjithashtu, Komiteti I Helsinkit vëzhgon transparencën e institucioneve, veçanërisht në drejtim të komunikimit me qytetarët për pyetje që janë me interes publik. Për më tepër, Komiteti në periudhën e kaluar analizoi situatën dhe pretendimet për ndikim politik dhe censurë mbi politikën editoriale të mediave dhe gazetarëve. Kjo veçanërisht për shkak se gjatë vitit të kaluar liria e shprehjes dhe liria e mediave u shkelën seriozisht për shkak të gjobave disproporcionale të larta për mediat e caktuara, vendimi I dhënë I gazetarit Kezharovski, përjashtimi I publikut nga proceset e miratimit

të ndryshimeve të rëndësishme ligjore në pjesën e rregullimit të transmetuesve dhe kompetencave të reja të trupit të pavarur për të reformuar. Këto fenomene në shoqëri çojnë në vendosjen e censurës dhe vetëcensurës së plotë të gazetarëve në një përpjekje për të vendosur kontroll të plotë mbi politikën editoriale të mediave duke lënë hapësirë minimale për mendim kritik që ka në pjesën më të madhe mundësinë për të shprehur në mediat e bazuara në internet.¹¹

Komiteti vëren se mungesa e përgjegjësisë sociale në raportimin e rasteve delikate, veçanërisht ato të përfshira në proces, ka çuar në një përshkallëzim më të madh të gjuhës së urrejtjes midis protestuesve. Për shkak të protestave dhe atmosferës së tensionuar, Komiteti në periudhën korrik dhe gusht vërejti një rritje të numrit të raportuar të rasteve të gjuhës së urrejtjes në platformën **www.govornaomraza.mk**

Komiteti gjithashtu shpreh shqetësimin e tij të thellë për presionin në rritje ndaj medias dhe punonjësve të medias përmes vendimeve të gjykatës dhe abuzimit me Ligjin për Përgjegjësinë Civile për Shpifje dhe Fyerje, për shkak të vendimeve të gjykatës në favor të zyrtarëve të lartë të qeverisë.

Kjo praktikë tregon një demonstrim të forcës nga pozicioni i pushtetit, ndikimit dhe kontrollit mbi gjyqësorin, si dhe një mesazh negativ për qytetarët se kritikën ndaj qeverisë ekzekutive mund të përfundojnë me gjobë ose dënime të tjera, ndërsa intensifikojnë censurën në hapësirën publike.

11 Dënime për "Tellma" dhe "24 lajme": <http://www.mhc.org.mk/reports/219#.VNNzap3F-Nd>

Liria e informacionit të publikut u kufizua gjithashtu nga Presidentja e Gjykatës Kushtetuese e cila u paralajmërua nga Komiteti se po vendoste një praktikë të jotransparencës duke vendosur që seancat publike në Gjykatën Kushtetuese të mos transmetohen më në Video dhe Audio. Komiteti shpreh keqardhjen për këtë praktikë të censurës së informimit publik për pyetje me interes publik, siç ishte debati mbi ndryshimet e diskutueshme të Ligjit për Abortin. Si përkujtim, ky precedent u vendos nga Presidentja për here të parë në qershor, kur u mor një vendim I njëanshëm për të përjashtuar publikun, pas vendimit të Gjykatës Kushtetuese për të refuzuar kërkesën për mbrojtjen e lirive dhe të drejtave sipas nenit 110 paragrafi 3 i Kushtetutës, lidhje me lirinë e shprehjes publike dhe informacionit mbi ngjarjet e 24 dhjetorit të vitit 2012¹².

12 http://mhc.org.mk/system/uploads/redactor_assets/documents/764/Mesecen_Juni_2014.pdf

IV INSTITUCIONET E MBYLLURA DHE VEPRIMET E POLICISË

Hyrje

Mekanizmat e mbikëqyrjes që supozohet të mbikëqyrin institucionet e mbyllura vazhdojnë të tregojnë se ata janë ose jo-funksionalë ose vetëm pjesërisht funksionalë dhe nuk mund të konsiderohen si të pavarur. Efektiviteti i Avokatit të Popullit si mekanizëm parandalues në katër vitet e para është ende i pakënaqshëm, veçanërisht për shkak të mungesës së stafit profesional, por edhe pjesëmarrjes jo të plotë të organizatave të shoqërisë civile, diçka që, edhe pse është e mundur dhe e nevojshme, nuk zbatohet në praktikë. Gjatë vitit 2014, Komisioni i Përhershëm Hetimor për të Drejtat e Njeriut në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë nuk mbajti asnjë seancë, ndërsa Komisioni Shtetëror për Mbikëqyrjen e Institucioneve Penitenciale dhe Korrektuese, vendimet e të cilit do të ishin të detyrueshme për të gjithë ata për të cilët ai referon, punon vetëm në letër. Prandaj, me përjashtim të Avokatit të Popullit, në Maqedoni nuk ka mekanizma të tjerë të përhershëm për mbikëqyrjen e burgjeve dhe Administratës për Ekzekutimin e Sanksioneve. Administrata për Ekzekutimin e Sanksioneve, në pjesën më të madhe refuzoi sistematikisht kërkesat e Komitetit të Helsinkit për të dënuarit për të vizituar Komitetin, dhe qasja në burgje për gazetarët u bllokua plotësisht.

Problemet e njejta të identifikuara në fushën e institucioneve të mbyllura vazhdojnë: mbi-popullimi, kushtet nën standard të jetesës, higjiena e papërshtatshme, kujdesi shëndetësor dhe infermiera joadekuate, qasja e pamjaftueshme në shërbimet ligjore, mungesa e aktiviteteve të risocializimit. Gjithashtu në vitin 2014, një numër i konsiderueshëm i të dënuarve dhe të barabugrosurve iu drejtuan Komitetit të Helsinkit duke pretenduar se ata nuk mund të ushtronin të drejtën e tyre për kujdes shëndetësor. Këta qytetarë, si rezultat i përkeqësimit të gjendjes së tyre shëndetësore, me iniciativën e tyre dhe me shpenzimet e tyre kërkuan që të pajisen me terapi të përshtatshme ose të kontrollohen nga mjekët e tyre amë. Përmes disa shembujve, Komiteti i Helsinkit zbuloi se punonjësit e institucioneve të mbyllura vonojnë pa nevojë procedurat për kërkesa të tilla, dhe shumë shpesh nuk lejohen kontrollat mjekësore jashtë institucioneve.

Spektori i Kontrollit të Brendshëm dhe Standardeve Profesionale pranë Ministrisë e Brendshme vazhdoi praktikën e hetimit të njëanshëm të pretendimeve të qytetarëve që ankohen për keqtrajtimin e autorizimeve policore. Spektori më shumë duket si një organ disiplinor se sa një mekanizëm i vërtetë për mbrojtjen e të drejtave të njeriut kur ato shkelen nga oficerët e policisë. Megjithatë tema e mekanizmit të mbikëqyrjes së jashtme u ngrit

nga autoritetet në Prill të titi 2014, nuk u morën masa konkrete për të futur mbikëqyrje të jashtme të pavarur mbi policinë.

1.

Rasti Leon Raposki – Torturë ndaj fëmijës të mbrojtur

Tortura ndaj një fëmije memec të shurdhër në Institucionin public për Mbrojtjen dhe Rehabilitimin “Banja BANSKO”

Rasti I fëmijës memec të shurdhër – viktimë e tortures, nga instituti për mbrojtje dhe rehabilitim “Banja BANSKO” tundi publikun dhe ishte lëndë e vëmendjes së veçantë nga ana e Komitetit. Informacioni në lidhje me rastin është marrë nga një raport të Avokatit të Popullit, I cili disa muaj më pare gjatë një vizite në Institutin për Mbrojtje dhe Rehabilitim “Banja BANSKO” gjeti trajtimin jonjerzor të fëmijës. Fëmija u gjet I lidhur në shtrat duke shpjeguar se nuk mund të kontrollohej ndryshe.

Komiteti menjëherë filloi të veprojë për rastin dhe pasi të marrë informacionet se fëmija u transferua në Institutin për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve “Topansko Pole” – Shkup, përfaqësuesit e Komitetit të Helsinkit për të drejtat e Njeriut në Republikën e Maqedonisë vizituan institucionin shëndetësor dhe patën mundësinë të takohen me fëmijën. Dokumentacioni mjekësor identifikoi aftësi të kufizuara të kombinuara me zhvillimin mendor, dëmtimet e dëgjimit dhe të folurit për paralizën e rëndë cerebrale. Gjatë takimit me fëmijën u vë re se ai lëviz normalisht, për shkak të së cilës lindi dilemma në lidhje me përshatshmërinë e diagnozës për paralizë të rëndë cerebrale. Ajo që gjithashtu u konkludua nga takimi është se fëmija është lënë pas dore nga ana arsimore, për shkak se deri më tani askush nuk ka pranuar me të për t’u njohur me gjuhën e shenjave, për shkak të së cilës ai nuk është në gjendje të komunikojë me mjedisin e tij. Transferimi në Institutin për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve “Topansko Pole” ishte gjithashtu një çështje shqetësuese, sepse ky institucion nuk ka profesionistë të cilët do të punonin me fëmijën sipas dëmtimeve të tij të dëgjimit dhe foljes.

Prandaj, Komiteti kërkoi nga institucionet kompetente rikategorizimin urgjent të fëmijës në mënyrë që të përcaktojë siç duhet gjendjen e tij shëndetësore, në mënyrë që t’l sigurohet më tej atij kujdesi dhe infermeria e duhur.

Sipas vlerësimit të Komitetit, trajtimi jonjerzor të cilit I është nënshtruar fëmijës është I pa-pranueshëm dhe në kundërshtimin me standardet ndërkombëtare për të drejtat e fëmijës. Megjithatë mungesa e trajtimit të duhur dhe fakti që nuk janë bërë përpjekje për të mësuar gjuhën e shenjave tregojnë për një mungesë të plotë të kujdesit nga institucionet kompetente dhe neglizhimin e plotë të saj.

Duke vepruar sipas kërkesës së Komitetit, Ministria e Punës dhe Politikës Sociale dhe Ministria e Shëndetësisë lëshuan dy mendime plotësisht kontradiktore. Nga njëra anë, Ministria e Punës dhe Politikës Sociale informoi Komitetin se janë marrë masa dhe procedura disiplinore kundër profesionistëve që kanë vepruar për rastin, nga ana tjetër, Ministria e Shëndetësisë informoi Komitetin që pas inspektimit nga Inspektorati Shtetëror Shëndetësor dhe Sanitar nuk gjeti ndonjë lëndim apo gabim nga personat dhe institucionet kompetente të ngarkuara në këtë rast.

Duke patur parasysh këtë rezultat dhe mungesën e vullnetit për të marrë përgjegjësi në këtë rast, Komiteti I Helsinkit ngriti padi penale në Prokurorinë Themelore Publike në Strumicë, kundër drejtoreshës së Qendrës për çështje sociale në Manastir, drejtoreshës së Institutit të Rehabilitimit “Banja Bansko” dhe personave të cilët ishin drejtpërdrejt përgjegjës për Leon-in në këto institucione, për krimet e “torturave dhe trajtimeve ose ndëshkimeve të tjera mizore, jonjerezore apo degraduese” dhe “ngacmimeve në kryerjen e detyrave të tij”.

Prokuroria Themelore Publike në Strumicë hodhi poshtë kallëzimet penale të paraqitura me shpjegimin se veprimet e raportuara nuk ndiqen sipas detyrës zyrtare, si dhe se fëmija ishte lidhur për arsye të justifikuara, dhe të sigurisë. Pas këtij vendimi, Komiteti I Helsinkit paraqiti një kërkesë për ndërmarrjen e ndjekjes penale në Prokurorinë e Lartë Publike në Shtip, e cila gjithashtu konkludoi se fëmija ishte lidhur për arsye sigurie dhe konfirmoi vendimin e Prokurorisë Themelore Publike. Për më tepër, Prokurori I Lartë Publik thekson se neni 3 I Konventës Evropiane për të Drejtat e njeriut, I cili ndalon torturat, trajtimet degraduese në të gjitha rrethanat, dhe se nuk është e një karakteri absolut edhe se të gjitha rrethanat duhej të ishin marrë parasysh.

Komiteti I Helsinkit konsideron se një vendim I tillë është joprofesional dhe joadekuat, për shkak të së cilës nëse përgjigja e Prokurorit Publik të Republikës së Maqedonisë është negative dhe nuk konstatohet shkelje e të drejtave të fëmijës, një kërkesë do të paraqitet në Gjykatën Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

2.

Rasti: Ujë fekal për personat e gjykuar dhe të paraburgosur në burgun “Kumanova”

Gjatë vitit të 2014, personat e dënuar që vuanin dënimet me burg në Burgun e Kumanovës iu drejtuan Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut. Burgu u hap në shtator të vitit 2013 dhe u promovua nga autoritetet si një institucion që plotëson standardet evropiane. Ndër të tjera, u njoftua se burgu ka sistemin e tij të veçantë për furnizimin me ujë dhe ngrohjen e ujit sanitar.

Nga bisedat e zhvilluara me të dënuarit në këtë institucion, Komiteti I Helsinkit përcaktoi se ata po përballen me probleme serioze në lidhje me kushtet joadekuate të jetesës. Prob-

lemet e rreth 300 të dënuarve dhe të paraburgosurve lidhen me mungesën e aktiviteteve, mosfunksionimin e dhomave të veçanta, siç janë edhe rrojtoret, sallë fetare, klasë, bibliotekë, etj. Një shqetësim i veçantë janë ankesat që burgjet shpesh nuk kanë ujë të rrjedhshëm për dy deri në tre ditë dhe pa ujë të nxehtë fare. Gjegjësisht, burgu nuk ka as sistem të furnizimit me ujë dhe as infrastrukturë sanitare për ujërat e zeza. Uji që përdoret për të pirë, gatuar, larë dhe për tu larë transportohet me cisternë. Sipas informacionit të marrë nga të dënuarit dhe banorët që jetojnë në afërsi të burgut, pus inga i cili nxirret uji ndodhet në fshatin Gradishte, Kumanovë.

Gjatë shtatorit të vitit 2014, një person i dënuar i dorëzoi Komitetit një shishe ujë të përdorur në burg. Uji kishte një ngjyrë të pazakontë dhe copa të vogla nga një materje të panjohur. Për këtë arsye, Komiteti dërgoi ujin për prove laboratorike, pas së cilës u morën rezultatet se uji nuk ishte i sigurt për t'u pirë. Duke marrë parasysh që uji u analizua pa përmbushur parakushtet teknike (shishja e sterilizuar dhe dorëzuar për prove brenda gjashtë orëve pas sigurimit), Komiteti në tetor të vitit 2014 gjen pusin në fshatin Gradishte dhe siguroi një mostër të re e cila u paraqit për prove në Institutin për shëndetin publik në Shkup, në përputhje me parakushtet teknike.

Në tetor të vitit 2014, ne vizituam një familje që jetonte në afërsi të burgut dhe një media raportoi se ata po përballëshin me përmytjen e shtëpisë dhe oborrit të tyre nga uji fekal i shkarkuar nga burgu. Muret e shtëpisë familjare, e cila përbëhet nga dy bashkëshortë në moshën 80 vjeç, janë përmytur nga themelet, deri në një lartësi prej dy metrash. Obori dhe kopshti i tyre ishin të përmytur plotësisht, ndërsa një erë e pakëndshme po përhapet në zonë. Familja ndaloi përdorimin e ujit për të pirë, por e përdori atë për të ushqyer kafshët shtëpiake që rritën. Megjithëse familja u bëri thirrje autoriteteve kompetente, ata ose nuk u përgjigjën fare, ose u deklaruan të paaftë. Gjatë vizitës, sipas parakushteve teknike, ishte marur një mostër nga uji i poshit privat të familjes.

Pas ekzaminimit laboratorik të urdhëruar nga Komiteti dhe të kryer nga Instituti i Shëndetit Publik të Republikës së Maqedonisë, për ujin e përdorur në burgun "Kumanova" në raport tuhet si vijon: "Mostra e testuar e ujit të pijshëm të papërpunuar NUK i plotëson kushtet ligjore dhe profesionale për analiza bakteriologjike për shkak të numrit të rritur të baktereve". Raporti thekson se uji është fekalisht i ndotur, dhe se ka përçueshmëri të shtuar elektrolitike.

Lidhur me ujin e testuar nga pusi i familjes që jeton pranë burgut, thuhet gjithashtu se NUK i plotëson rregulloret ligjore dhe profesionale për analiza bakteriologjike për shkak të numrit të përgjithshëm të rritur të baktereve dhe ka tregues të ndotjes së ujit fekal. Lidhur me analizën fiziko-kimike, mostra e ekzaminuar ka rritur ndjeshëm përmbajtjen e nitrative, klorureve, hekurit dhe manganit. Mostra e provuar e ujit të pijshëm NUK ËSHTË E SIGURT për konsumim njerëzor.

Për shkak të kësaj situate, Komiteti iu drejtua Drejtorisë për Ekzekutimin e Sanksioneve, Inspektoratit Sanitar dhe Shëndetësor Shtetëror, Inspektoratit Shtetëror për Mjedisin dhe Avokatit të popullit. Administrata e Sanksioneve mohoi gjetjet tona dhe na informoi se uji për burgun “Kumanova” sjellet nga një pus tjetër. Në letrën e saj, Administrata nuk adresoi aspak situatën me familjen e prekur. Inspektoratet shtetërore të mjedisit dhe shëndetit gjetën të gjetjet tona mbi shkarkimin e jashtëqitjeve në natyrë të bazuara dhe urdhëruan burgun të ndalonte menjëherë ndotjen e mjedisit dhe pronës private të familjes. Burgu nuk veproi me urdhër të inspektoratit. Avokati I popullit na informoi se ai kishte vendosur të zhvillonte një procedure për të përcaktuar vërtetësinë e pohimeve tona. Ne u informuam nga të dënuarit se pas reagimit të Komitetit, ujë I pastër sillet në burg, një tjetër pus hapet pranë tij dhe sigurohet ujë I nxehtë për larje. Problemi me familjen e prekur vazhdon, dhe me kërkesë të tyre, Komiteti I Helsinkit ofron ndihmë të mëtejshme ligjore, përfshirë përgaditjen e një procesi gjyqësor kundër Administratës për Ekzekutimin e Sanksioneve për Dëmtime.

3. Brutaliteti I policisë ndaj fëmijëve të mitur Romë.

Me 19 maj të vitit 2014, afër Kalasë së Shkupit, dy fëmijë të mitur nga bashkësia etnike rome u përgjuan dhe u ndaluan nga njësi policie “Alfa” nën dyshimin e kryerjes së krimit të vjedhjes. Çështja ishte në lidhje me veprimin e policisë mbi një raport të një qytetare për një çantë të vjedhur nga A.S.(12) dhe B.M.(17). Sipas prindërve të të dy fëmijëve dhe dëshmitarët në vendngjarje, oficerët e policisë menjëherë përdorën forcë fizike për të zhvatur rrëfime, duke rrahur fëmijët me grushta, shkelma, tërheqje flokësh dhe shkopinj gome.

Pas pak B.M. u ndalua dhe u dërgua në një automjet policie në një dërgim të panjohur. Babai I A.C. menjëherë thirri linjën telefonike të Ministrisë së Brendshme 192, me qëllim që të raportonte brutalitetin e policisë ndaj të miturve. Pas bisedës me oficerin, ai mori informacion se B.M. ndodhet në stacionin policer “Qendër”. Ata pritën për dy orë në këtë stacion policer pa asnjë informacion në lidhje me fëmijën, I cili u ndalua për t’u marrë në pyetje pa praninë e një prindi apo avokati. Sipas deklaratës së B.M., ai u mor në pyetje dhe u rrah. B.M. nuk flet ose kupton maqedonisht, por kjo nuk I ndaloi oficerët e policisë që ta ekzaminojnë atë pa praninë e një përkthyesi. Gjegjesisht, B.M. nuk mundi t’u përgjigjet pyetjeve të oficerëve të policisë sepse, ndër të tjera, ai nuk I kuptonte ato. Të nesërmen e B.M. I keqësohet gjendja e tij shëndetësore dhe ai u dërgua në Institucionin shëndetësor publik të traumatologjisë, sëmundje ortopedike, reanimacion, kujdes intensive dhe qendër urgjence, ku u gjet se kishte dëmtime në formën e dërmimit të kokës, dërmimit të qafës, dërmimit të gjoksit dhe gërvishtje në gjoks.

Komiteti konsideron se sjellja e oficerëve të policisë nga njësi “Alfa” është jashtëzakonisht

joprofesionale, e papranueshme dhe e barabartë me trajtimin dhe dënimin jonjerzor. Kjo është veçanërisht e veçantë sepse në këtë rast bëhet fjalë për të mitur që nuk janë në gjendje të mbrojnë veten e tyre, as nuk mund të rezistojnë ose lëndojnë police të rritur. Për shkak të shkeljeve kaq serioze të të drejtave të njeriut, Komiteti I Helsinkit I dërgoi një ankesë Sektorit për Kontroll të Brendshëm dhe Standardeve Profesionale pranë Ministrisë së Brendshme dhe bashkëpunoi me avokatin për të mitur në hartimin e akuzave penale dërguar Prokurorisë Themelore Publike në Shkup kundër anëtarëve të njësisë "Alfa". Sipas sektorit për Kontrollin e Brendshëm, nuk ishte e mundur të vendoset tortura, dhe Prokuroria Themelore Publike, edhe pas tetë muajsh nga ngritja e kallëzimeve penale, ende nuk ka kontaktuar viktimat dhe nuk ka komentuar rastin.

Komiteti I Helsinkit kujton se anëtarët e komunitetit Rom janë gjithnjë e më të ballafaquar me trajtim diskriminues nga institucionet dhe qytetarët dhe veçanërisht ankohen për trajtimin që ata marrin nga oficerët e policisë. Për këto arsye, Komiteti konsideron se Prokurori Publik duhet të jetë seriozisht i interesuar në këtë rast dhe të fillojë procedurat kundër zyrtarëve policorë për disa arsye, në përputhje me Kodin Penal të Republikës së Maqedonisë. Përndryshe, ky rast do të jetë vetëm një nga shumë prej të cilave është i dukshëm fenomeni i mosndëshkimit, pra solidariteti i zyrave të prokurorisë publike me anëtarët e njësive të policisë.

V DISKRIMINIMI

Hyrje

Komiteti I Helsinkit për të drejtat e njeriut vëzhgoi situatën në mënyrë aktive lidhje me diskriminimin në Republikën e Maqedonisë, si individualisht ashtu edhe përmes Rrjetit për Mbrojtje nga Diskriminimi. Komiteti konkludon se përkundër faktit se kanë kaluar katër vjet nga implementimi i Ligjit për Parandalim dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe krijimin e Komisionit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, ende nuk flitet për mbrojtje efektive në fushën e diskriminimit, sidomos kur bëhet fjalë për grupet e marginalizuara. Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi mbeti i pandryshuar pavarësisht kritikave nga publiku profesionist dhe sektori joqeveritar. Kritikata referohen më së shumti nën 3, ku orientimi seksual dhe identiteti gjinor nuk përcaktohen si arsye për diskriminim, por gjithashtu edhe dispozitat që lejojnë punonjësit në administratën shtetërore të jenë anëtarë të Komisionit për Mbrojtjen nga Diskriminimi. Një pikë shtesë që rrit më tej mosbesimin në paanshmërinë e punës së Komisionit është fakti që ende nuk është siguruar pavarësia financiare, sidomos kur bëhet fjalë për ankesat e diskriminimit ndaj zyrtarëve të shtetit.

Ajo që duhet të theksohet, megjithatë se ishte positive në vitin raportues, është vendimi i parë pozitiv i gjykatës që gjeti diskriminimin në bazë të përkatësisë etnike, dhe iu referua kufizimit të Romëve për të lënë vendin lirisht. Njohja se mbrojtja gjyqësore si mekanizëm për mbrojtjen nga diskriminimi është kërkuar gjithnjë e më shumë në raste të tjera, është një tregues i rritjes së ndërjegjësimit tek qytetarët për mundësinë e mbrojtjes gjyqësore në rastet e diskriminimit.

Duke vepruar në lidhje me ankesat e paraqitura nga qytetarët dhe përcjelljen e situatës në shoqëri dhe në media, Komiteti zbuloi se diskriminimi më i madh kishte të bënte me përkatësinë etnike, orientimin seksual, identitetin gjinor, gjininë, përkatësinë politike dhe fenë, ndërsa më të ekspozuar nga diskriminimet ishin Romët. Kjo deklaratë është për shkak të diskriminimit sistematik ndaj anëtarëve të komunitetit Rom duke kufizuar të drejtën për të lënë vendin lirisht nga Ministria e Brendshme.

Kur bëhet fjalë për komunitetin Rom, për fat të keq, nuk është vërejtur asnjë përparim në mbrojtjen nga diskriminimi dhe nuk ka asnjë vetëdije se ata janë viktimë të një lloji diskriminimi shoqëror, për shkak të të cilit ata mbeten një nga grupet më të prekshme në vend.

Personat LGBTI vazhdojnë të jenë subjekt i diskriminimit sistematik, për shkak të mosveprimit të Prokurorisë Publike pas sulmeve të shumta ndaj Qendrës LGBTI dhe mospërf-

shirjes së orientimit seksual dhe identitetit gjinor në një numër ligjesh që duhet të sigurojnë mbrojtje efektive kundër diskriminimit dhe përfshirjes së tyre në shoqëri.

Si rezultat i fushatave të vazhdueshme qeveritare që synojnë forcimin e stereotipave në lidhje me pozicionin e grave në shoqëri, duke u dhënë atyre vetëm rolin e gruas dhe nënës, statusi i barabartë i grave në shoqëri dhe përfshirja e tyre e plotë minohet. Konstatimet e tilla janë për shkak të faktit se vitin e kaluar u miratuan ndryshime diskriminuese në Ligjin për Marrëdhëniet e Punës, dhe Gjykata kushtetuese vendosi negativisht mbi iniciativën e paraqitur për rishikimin e kushtetueshmërisë së Ligjit për Abortin.

1. ***Diskriminimi ndaj romëve*** *në pukat kufitare nga Ministria e Brendshme*

Komiteti i Helsinkit gjatë dy vjet tani ka marë ankesa nga qytetarë në lidhje me kufizimin e së drejtës për lëvizje të lirë / dhe largimin nga pikat kufitare të Republikës së Maqedonisë. Në qershor u bë publike një rast i ri i kufizimit të së drejtës për lëvizjen e lirë të një anëtari të bashkësisë etnike Rome, aktorja Emra Kurtishova, e cila nuk u lejua të linte aeroportin e Shkupit dhe të udhëtonte për të vizituar motrën e saj në Gjermani. Ky rast nuk është i izoluar, as unik, por vetëm konfirmim i praktikës tashmë të vendosur diskriminuese të Ministrisë së Brendshme për të kufizuar të drejtën e lëvizjes së lirë dhe largimin nga vendi për Romët, me pretekstin se personat janë azilkërkues të mundshëm.

Komiteti i Helsinkit, si anëtare e rrjetit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, dënoi ashpër veprimet e policëve kufitarë kur bëhet fjalë për largimin nga kufijtë e Republikës së Maqedonisë nga anëtarët e bashkësisë etnike Rome. Përgjigja e Komitetit ishte përgjithësisht e drejtuar në mungesën e angazhimit të shtetit për të punuar dhe për të përmisuar statusin e Romëve dhe për të siguruar trajtim të barabartë në ushtrimin e të drejtave të garantuara nga Kushtetuta dhe instrumentet ndërkombëtare. Reagimi kategorikisht bëri thirrje për t'i dhënë fund praktikës së trajtimit të pabarabartë të diskriminimit, e cila në fund të fundit të interpretohet si një politikë e racizmit dhe diskriminimit racor.

Tendenca në qëndrimin e Ministrisë së Brendshme ndaj anëtarëve të komunitetit Rom është e qartë, nëse marrim parasysh praktikën e shënimit të pasaportave të qytetarëve të etnisë rome të civilëve nuk u lejohej të hynin me dy vija ose me vulë.

Duke pasur parasysh që Ministria e Brendshme në shumicën e rasteve deklaroi se kufizimi ndodh sepse njerëzit nuk kanë dokumente të nevojshme për të udhëtuar në një nga vendet anëtare të BE-së, Komiteti rikujton të drejtën e garantuar kushtetuese të çdo qytetari që lirisht mund të largohen dhe të hyjnë përsëri në vend. Kjo e drejtë mund të kufizohet vetëm për mbrojtjen e sigurisë së Republikës, zhvillimin e procedurave penale ose mbrojtjen e shëndetit të njeriut.

2.

Diskriminimi ndaj grave

Diskriminimi gjinor në ligjin e Punës.

Kuvendi I Republikës së Maqedonisë miratoi dispozita diskriminuese në Ligjin për Marrëdhëniet e Punës në pjesën e zgjatjes së kontratës së punës deri në 67 vjeç (mashkull), apo deri në 65 vjeç (femër). Sipas ndryshimeve, deklarata vullnetare me shkrim dorëzohet një here në vit (pas 62 vjet përvojë pune për grate, apo 64 vjet për burrat), dhe pas marrjes së saj, punëdhënësi është i detyruar të zgjasë kontratën e punës. Me ndryshime të tilla, burrave u jepet mundësia që të gratë është e kufizuar, ndërsa gratë nuk mund të zgjasin kontratën e tyre të punës deri në 67 vjet, e cila është diskriminim i drejtpërdrejtë.

Zgjidhjet ligjore u miratuan në mënyrën e njohur të konspiracionit, pa përfshirjen e publikut dhe pa ndonjë debat ose ndonjë konsultë me sektorin e shoqërisë civile.

Këto ndryshime ligjore praktikisht mohojnë barazinë gjinore që ekzistonte para ndryshimeve të miratuara në fushën e ushtrimit të së drejtës për punë (apo edhe gratë edhe burrat i kërkojnë punëdhënësit të zgjasë kohëzgjatjen e shërbimit deri në moshën 65 vjeç). Zgjidhja diskriminuese do ta zgjërojë më tej hendekun e pabarazisë midis burave dhe grave, duke pasur parasysh që grate punojnë më pak, duke rezultuar në pensione më të ulëta. Shteti vazhdon t'i kushtojë vëmendje të veçantë portretizimit stereotip të grave si nëna dhe kujdestare, duke promovuar kështu përparimin e pabarabartë në karrierën e burrave.

Projekti I FSSHRMV në lidhje me kompensimin e lejes së lindjes

Komiteti I Helsinkit dhe anëtarët e tjerë të Rrjetit për Mbrojtje nga Diskriminimi besojnë se projekti i paralajmëruar i Qeverisë së Republikës së Maqedonisë për pagesë më të shpejtë të përfitimeve të lehonisë do të jetë një pengesë shtesë për grate që të punësohen dhe të jenë në gjendje të ushtrorjnë të drejtat e tyre të punës. Gjegjësisht, me këtë projekt, pagesa e kompensimit të pushimit të lehonisë duhet të bëhet nga punëdhënësit të cilët më pas duhet të kërkojnë nga Fondi i Sigurimit Shëndetësor të Maqedonisë t'i rimbursojë këto mjete.

Në Republikën e Maqedonisë, shumica e grave të papunësuar janë të moshës prej 25 deri në 34 vjeç, pra periudhën riprodhuese. Një nga arsyet që FSSHRMV theksoi gjatë njoftimit të këtij projekti është pagesa më e shpejtë e ndihmës së lejes së lindjes, veçanërisht në

muajt e pare pas lindjes së foshnjës. Për të rimbursuar fondet e paguara në këtë mënyrë, punëdhënësi do të duhet të paraqesë një kërkesë për rimbursim, e cila në vetvete do të nënkuptojë një barrë në procedurën për kthimin e fondeve punëdhënësit. Në informacionin e dërguar për publikun FSSHRMV thekson se me prezantimin e këtij projekti nuk do të ketë diskriminim ndaj asnjë pjesëmarësi, dhe se ky projekt zbatohet në interes të punonjësve.

Duke reaguar ndaj projektit të FSSHRMV, Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi vuri në dukje provat e shumta jozyrtare që tregojnë se diskriminimi I drejtpërdrejtë është I përhapur, veçanërisht në sektorin privat, në formën e detyrimit të grave të nënshkruajnë kontrata nën të cilat ato nuk do të lindin për një periudhë të caktuar kohore. Në këtë mënyrë, ka informacione se ata janë duke u kërkuar pyetje personale në lidhje me familjen gjatë intervistave për punë, dhe se ka një numër rastesh të ndërprerjes së punës me pushim nga puna pas përfundimit të lejes së lindjes. Prandaj, zgjidhja e propozuar jo vetëm që nuk siguron trajtim të barabartë dhe pagesa në kohë të kompensimit të lejes së lindjes, por vetëm do të intensifikojë praktikën negative të papunësisë së grave të reja në periudhën riprodhuese. Një diskriminim I tillë shtesë I grave të reja dhe shtatzëna do të kontribuojë në qasjen e vështirë në punë dhe dobësimin e sigurisë ekonomike tashmë të dobët të grave në Republikën e Maqedonisë.

Mbrojtja joefektive e grave-viktima të dhunës familjare – dhunë me bazë gjinore

Gjatë vitit 2014 u kryen pesë femicide, forma më e rëndë e dhunës ndaj grave dhe një pasojë e drejtpërdrejtë e dhunës në familje ose dhunës së partnerit intim, e cila është një çështje veçanërisht shqetësuese. Femicidin e kryen burri, zakonisht një partner actual ose I mëparshëm, dhe paraprihet nga abuzimi afatgjatë në familje, kërcënime dhe frikësim, dhuna seksuale, më së shpeshti në familje ku grate janë më pak të fuqishme dhe kanë më pak burime se sa partneri I tyre. Një shifër e tillë alarmante tregon mosfunkcionimin e sistemit për mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje dhe paaftësinë e shtetit për t'u marrë me këtë fenomen. Dy rastet e fundit ishin vrasje të trefishta në të cilat anëtarët e familjes së ngushtë të grave viktimave të dhunës në familje u vranë nga ish-burrat e tyre. Në të dy rastet, akuzat për dhunë në familje u ngritën në Ministrinë e Brendshme dhe Qendrën për Punë Sociale.

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut tashmë ka vendosur që mbrojtja efektive ndaj dhunës familjare përfshin zbatimin efektiv të ligjeve, jo vetëm miratimin e tyre, dhe se dështimi I shteteve për të trajtuar dhunën me bazë gjinore përbën diskriminim që është e ndaluar nga konventa e ligjit Evropian për të drejtat e njeriut, por edhe me legjislacionin kombëtar. Komiteti I Helsinkit konsideron se në rastet specifike ekziston dyshimi I arsyeshëm se

grate dhe familjet e tyre që kanë raportuar dhunë nuk kanë marrë mbrojtje adekuate, për shkak të së cilës duhet kërkuar përgjegjësi nga institucionet kompetente dhe personat që kanë vepruar drejtpërdrejt në këto raste.

3. *Program studimor për diskriminim I Institutit për Studime Familjare*

Komiteti I Helsinkit, si anëtar I Rrjetit joformal për Mbrojtjen nga Diskriminimi, së bashku me anëtarët e tjerë, shprehën mendimin e tyre se program I studimit I Institutit të ri për Studime Familjare është diskriminues për disa arsye: Statusi martesor dhe shëndetësor, orientimi seksual dhe gjinia. Në programin e studimit, në përshkrimin e qëllimeve dhe përmbajtjeve prej disa subjekteve, qëndrimet homofobike janë të dukshme, duke theksuar rolin e gruas (por jo të burrit) në familje dhe sferën private, trajtimin e “homoseksualitetit” dhe divorci si dukuri sociopatologjike, trajtimi I pabarabartë I homoseksualitetit dhe heteroseksualitetit, trajtimi I varësisë nga droga si devijim dhe jo si problem shëndetësor etj. Literatura që është e detyrueshme në dy nga lëndët (Zhvillimi I fëmijëve dhe adoleshentëve në familje dhe Zhvillimi dhe plakja e të rriturve në familje) është lëndë e ankesës para Komisionit për Mbrojtjen nga Diskriminimi për shkak të përmbajtjes homofobike, heteroseksizmit dhe përhapjes së dogmave fetare. Ju kujtojmë se Instituti për Studime Familjare është I hapur në një kohë kur Departamenti I Studimeve Gjinore në Fakultetin Filozofik është lënë në pritje dhe kur fushatat kundër abortit, fushatat agresive që u mohojnë grave të drejtën për të zgjedhur “vlerat tradicionale” përmes të cilave grupe të shumta të qytetarëve diskriminohen nga qeveria ekzekutive. Gjithashtu kujtojmë se, në vendimet e tij, Komisioni për Mbrojtjen nga Diskriminimi tashmë ka njohur përmbajtje të tilla si diskriminim dhe ngacim në librat shkollorë “Pedagogjia”, “Psikologjia mjekësore” dhe “Psikiatria” vëllimet 1 dhe 2. Librat shkollorë u tërhoqën nga përdorimi, ashtu si dhe lëndët që u sfiduan gjithashtu para këtij organi. Roli I universiteteve, mbi të gjitha, është të ndërtojnë një mendim shkencor autonom, bashkëkohor dhe kritik dhe nuk duhet të lejohet të mbështesin programe dhe lëndë që synojnë të përforcojnë stereotipet dhe të vonojnë mendimin shkencor.

VI GJUHA E URREJTJES

Gjuha e urrejtjes

Në mungesë të statistikave zyrtare të gjuhës së urrejtjes nga institucionet kompetente në Republikën e Maqedonisë, Komiteti I Helsinkit me ndihmën e vullnetarëve I vendosur në tetë rajone, regjistron dhe dokumenton gjuhën e urrejtjes në hapësirën publike. Procesi I dokumentimit/regjistrimit të gjuhës së urrejtjes në platformën interactive të internetit www.govornaomraza.mk filloi zyrtarisht në prill të vitit 2014, dhe deri në fund të janarit 2015, u paraqitën gjithsej 215 aplikime, nga të cilat 82 u konfirmuan dhe 72 aplikacione u verifikuan. Dallimi I 10 raporteve të konfirmuara I referohet raporteve ku tregohet se ekziston një bazë për gjuhëurrejtje, por për shkak tëmungesës së informacionit përmes të cilave ato mund të verifikohen, ato regjistrohen në një kategori që nuk ndikuan rezultatin përfundimtar të statistikave të kryera. Shumica e aplikacioneve të platformës u paraqitën nga 20 vullnetarë të vendosur për të mbuluar qytete në tetë rajone joadministrative. Të dhënat e nxjerra nga platforma tregojnë faktin se gjuha e urrejtjes është e pranishme në të gjitha rajonet dhe është kryesisht e pranishme në rrjetet sociale dhe mediat e bazuara në internet. Për shkak të natyrës së fenomenit, vullnetarët regjistruan gjuhë urrejtjeje në hapësirën publike në nivelin local dhe qendror duke dokumentuar grafite.

Të dhënat statistikore nga kategoritë e paraqitura në platformë, sipas Kodit Penal të Republikës së Maqedonisë, tregojnë se:

- Shumica e raporteve I referohen kategorisë së renditur si gjuhë urrejtjeje bazuar në etni/fe gjuhë/shtetësi.
- Kategoria e dytë me numrin më të lartë të raporteve është gjuha e urrejtjes për shkak të gjinisë/orientimit seksual dhe identitetit gjinor.
- Një numër I vogël I raporteve janë regjistruar në bazë të përkatësisë politike/shoqërore, apo si në kategoritë e tjera, të tilla si në bazë të racës/ngjyrës së lëkurës, gjendjes shëndetësore/paafhtësisë mendore/fizike, statusit familjarë/martesor, pasurisë/statusit shoqëror dhe ekspozimit ndaj talljes së përfaqësuesve të organizatave ndërkombëtare dhe përfaqësuesve të vendeve të huaja.
- Shumica e raporteve janë dorëzuar në disa arsye dhe shpesh në raportet për tekst të botuar, koment apo përmbajtje tjetër në rrjetet sociale dhe media mund të gjenden disa arsye për gjuhë të urrejtjes. Ndërsa, në shumicën e raporteve ato

ishin në dy baza në tënjejten kohë, bazuar në orientimin seksual dhe përkatësinë etnike.

- Grafiku që sipas raporteve mat parametrat për përshkallëzimin e gjuhës së urrejtjes konfirmon se kjo dukuri është e lidhur ngushtë me problemet politike dhe sociale me të cilat përballen qytetarët. Sipas raporteve mujore të Komitetit, gjuha e urrejtjes u përshkallëzua më së shumti gjatë zgjedhjeve të parakohshme parlamentare dhe të regullta presidenciale. Pastaj, gjatë periudhës paszgjedhore ose passhpalljes së aktgjykimit për të pandehurit në çështjen e Ligenit të Smillkovës. Gjithashtu, fushata aktive për të rritur homofobinë duke promovuar të ashtuquajtën vlerat tradicionale nga qeveria ekzekutive, padyshim rezultojnë në një rritje të numrit të aplikacioneve në platformë bazuar me orientimin seksual dhe identitetin gjinor. Kjo fushatë, përveç gjuhës së urrejtjes, rezultoi në një sulm tjetër ndaj komunitetit të LGBTI-së gjatë një ngjarje publike (shih aktet e urrejtjes, sulmin ndaj një kafeneje “Damar”).
- Gjuha e urrejtjes është gjithashtu e lidhur me kërkesat shoqërore të grupeve të ndryshme formale dhe joformale që nuk pajtohen me politikat publike dhe me shtetërimin e qeverisë ekzekutive. Gjegjesisht, qeveria ekzekutive shpesh përmes mediave proqeveritare etiketon individë ose grupe që janë pjesë e lëvizjeve civile, iniciativave formale dhe joformale dhe kështu inkujaron/rrit gjuhën e urrejtjes në rrjetet sociale dhe në media. Numri I grafiteve që përmbajnë gjuhë urrejtjeje lidhet gjithashtu me zhvillimet aktuale socio-politike. Na shqetëson fakti se shumë prej këtyre grafiteve u drejtohen anëtarëve të grupeve etnike dhe të marginalizuara. Por, gjithashtu ka pasur në rritje të grafiteve që përmbajnë simbole naziste, të lidhura me rektorikën dhe propagandën nacionaliste ekspressive që burron nga dega e qeverisë ekzekutive.

Komiteti I Helsinkit regullisht reagon ndaj trendeve në rritje të gjuhës së urrejtjes dhe veprimeve në Republikën e Maqedonisë. Veçanërisht është shqetësuese që institucionet kompetente, të tilla si Prokuroria Publike dhe Departamenti I Krimin Elektronik pranë Ministrisë së Brendshme, nuk luajnë një rol proaktiv në zvogëlimin ose parandalimin e gjuhës së urrejtjes. Gjithashtu shqetësuese janë të dhënat që, përkundër pranisë së shtuar të gjuhës së urrejtjes dhe pasqyrimin të saj në një numër serioz të veprimeve të kryera dhe incidenteve të urrejtjes, institucionet kompetente nuk janë të motivuara për të analizuar dhe sanksionuar në mënyrë adekuate këtë fenomen. Komisioni ka paraqitur akuza penale në Prokurorinë Publike për përhapjen e gjuhës së urrejtjes, për të cilën nuk është marrë asnjë përgjigje në dorëzimin e këtij raporti. Prandaj, mund të konkludohet se viktimat e gjuhës së urrejtjes, pothuajse identike me viktimat e krimeve dhe incidenteve të urrejtjes, nuk mund të marrin mbrojtje adekuate gjyqësore ose të kërkojnë drejtësi për këto krime.

VII VEPRAT E URREJTJES

Krimet e urrejtjes në shtetet pjesëmarëse të OSBE – Incidentet dhe përgjigjet: Raporti vjetor 2012 vuri në dukje se në periudhën të 2008 dhe 2012, “51 Shtete anëtare I treguan ODIHR se po mblidhnin të dhëna për krimet e urrejtjes. [...] Republika e Maqedonisë I tregoi ODIHR se nuk mledh të dhëna statistikore të këtij lloji.” Internet portal I Fjalimit të urrejtjes I OSBE / ODIHR nga viti 2013 vuri në dukje se “[...] Republika e Maqedonisë ka informuar ODIHR se nuk mledh të dhëna për krimet e urrejtjes.” Për më tepër, Raporti I progresit I Komisionit Evropian nga viti 2014 oër [...] Republika e Maqedonisë thotë se “të dhënat mbi raportimin, hetimin, dhe hetimin e gjuhës së urrejtjes dhe krimeve të urrejtjes nuk janë mbledhur në mënyrë sistematike dhe trajnimi për institucionet ligjore, Prokurorët dhe Gjykatësit duhet të forcohen”. Në vitin 2014, Komiteti I Helsinkit për të drejtat e njeriut të Republikës së Maqedonisë publikoi një analizë të veçantë të krimeve të urrejtjes të regjistruara në periudhën nga marsi deri në dhjetor të vitit 2013. Kjo analizë, së bashku me këtë raport dhe portalin e raportimit të krimit të urrejtjes – www.zlostorstvaodomraza.com, përfaqësojnë përpjekjet e para konkrete për mbledhjen, monitorimin dhe raportimin e krimeve të urrejtjes në vend.

Në periudhën nga 1 janari deri më 31 dhjetor të vitit 2014, janë regjistruar gjithsej 87 krime dhe incidente të urrejtjes. Dymbëdhjetë incidente u raportuan në Komitet nga viktimat, ndërsa të gjitha incidentet e tjera u raportuan nga ana e mediave. Dyzet e gjashtë incidente u verifikuan përmes kontaktit me policinë, buletineve të policisë, mbulimit të mediave, takimeve me viktimat dhe dëshmitarët e incidenteve. Dyzet e një nga incidentet e raportuara nuk u konfirmuan dhe ishin ende të përfshira në raport për shkak të paragjytimeve, duke përfshirë: perceptimin e viktimës/dëshmitarit; komente në vend; ndryshimi midis viktimës dhe kryesit për arsye etnike; modeli/frekuenca e incidenteve të mëparshme; natyra e dhunës; mungesa e motiveve tjera; vendndodhja dhe koha. Në mënyrë të veçantë, incidentet e paverifikuara u mbuluan për shkak të informacionit të marrë në lidhje me vendndodhjen e incidentit (për shembull, lagje dhe shkolla të përziera etnike, linja autobusi të përdorura nga anëtarët e bashkësive të ndryshme etnike, vende ku krimet e urrejtjes kanë ndodhur tashmë në të kaluarën, etj.), lloji I incidentit (për shembull, një grup I madh I të miturve që sulmojnë një ose më shumë viktimë pa provokim, rrahje në grup, sulm në një stacion autobusi apo në autobus, etj.), koha e incidentit (pas një rrahje të mëparshme si një formë hakmarrjeje, pas shkollës, në gjatë ose pas një ngjarje sportive, etj.) dhe prona e dëmtuar gjatë incidentit (për shembull, kisha dhe varreza).

Shumica e krimeve kryhen nga individë të rinj. Viktimat dhe autorët e krimit janë zakonisht pjesëtarë të bashkësive të ndryshme etnike (maqedonase dhe shqiptare). Llojet më të za-

konshme të krimeve të kryera janë: sulmi, mbajtja dhe përdorimi i armëve ilegale, dëmtimi i pronës, vandalizmi, kërcënimet dhe dhuna. Incidentet e regjistruara janë gjithashtu të lidhura me pretendimet e veprës penale siç përcaktohet në Kodin Penal të Republikës së Maqedonisë. Shumica e krimeve të pretenduara përfshijnë: dëmtim trupor (47), dhunë (46), dëmtim të pronës (31), rrezikim të sigurisë (30), dhe pjesëmarrje në një rrahje (21). Përveç kësaj, një numër incidentesh kategorizohen sipas krimeve të mëposhtme të pretenduara: nxitje e urrejtjes, përçarje dhe jotolerancë në bazë të arsyeve kombëtare, racore ose fetare apo të tjera diskriminuese (8), kërcënim me një mjet të rrezikshëm gjatë një përlëshje ose argumenti (6), sulmimi i nënpunësi civil gjatë kryerjes së punës në lidhje me sigurinë (4) dhe vandalizmin e varreve (3). Shumë shpesh, krimet e kryera gjatë një incidenti përmbushin kriteret e dy ose më shumë krimeve të pretenduara, prandaj shumica e krimeve në krahasim me incidentet, të paraqitura në këtë kapitull.

Shumica e rasteve (84%) ndodhën në Shkup dhe rajonin përreth qytetit. Kishte katër incidente në Manastir, tre në Kumanovë dhe Prilep, dy në Manastir dhe një incident në Strumicë dhe Makedonska Kamenicë. Qytetet në të cilat ndodhën shumica e incidenteve janë të vendosura në rajone ku ka një pakicë të konsiderueshme – ose të etnicitetit maqedonas (Tetovë) ose të etnicitetit shqiptarë (Shkup dhe Kumanovë). Ndryshe nga vitit 2013, nuk u regjistrua asnjë incident në qytetet etnikisht të përziera të Gostivarit, Kërçovës dhe Strugës. Ashtu si në vitin 2013, nuk kishte asnjë incident të regjistruar në Dibër. Me përjashtim të Sarajit, një komunë kryesisht etnike shqiptare, krime të urrejtjes ndodhën në të nëntë komunat tjera në Shkup. Shumica e incidenteve kanë ndodhur në Çair (15), Qendër (13), Aerodrom dhe Gazibabë (9) dhe Butel dhe Karposh (8). Çairi dhe Buteli janë kryesisht të populluar nga shqiptarë etnikë, ndërsa maqedonasit etnik janë shumicë në komunat tjera.

Nuk u regjistruan krime të urrejtjes kundër romëve. Fakti që incidente të tilla nuk janë regjistruar do të thotë domosdoshmërisht se ato nuk kanë ndodhur, por që kanë mbetur të pa raportuara. Të paktën 11 incidente në Shkup ndodhën në autobusë (media ndonjëherë raporton vendin ku u sulmua një autobus, por jo numrin e autobusit). Shumica e autobusëve alterojnë midis vendbanimeve të banuara nga maqedonas etnikë dhe shqiptarë. Të paktën 13 incidente kanë ndodhur në ose afër shtatë shkollave të mesme në Shkup: “Zef Lush Marku” (4), “Marija Sklodovska-Kiri” (3), “Zdravko Cvetkovski” (2), dhe nga një incident në “Vlado Tasevski”, “Cvetan Dimov”, “Kërste Misirkov”, si dhe “Kiril Pejçinoviç”. Incidentet përfshijnë një sulm nga një grup studentësh kundër një studenti individual apo rrahje midis dy grupeve të kundërta. Tri nga këto shkolla janë të vendosura në të njëjtin bulevard në Komunën e Aerodromit. Në të gjitha shkollat ka nxënës maqedonas dhe shqiptarë. Përveç këtyre vendndodhjeve ku janë kryer krime të urrejtjes në disa raste, varrezat janë përdhësuar (disa në Komunën e Gjorçe Petrov-it, dhe të tjerët në fshatin Loveni, Prilep).

Shumica e krimeve të urrejtjes (61%) ndodhin si rezultat i përkatësisë etnike të ndryshme

të viktimës. Pothuajse të gjitha këto incidente përfshinin etnikë maqedonas dhe shqiptarë. Përkatësia politike (23%), orientimi seksual (10%), dhe përkatësia fetare (6%) janë një ku-jtesë e motiveve të njëanshme për krimet e urrejtjes të kryera në Maqedoni. Në tetë nga incidentet “pretendohet se shkaktonte urrejtje, përçarje dhe intolerancë kombëtare, racore dhe fetare” është kryer një krim, dhe për incidentin në kafenë “Damar” dyshohet se ka ndodhur krimi “Racor dhe diskriminimi tjetër”. Kishte një minimum prej 125 viktimash dhe 496 autorësh të krimeve të urrejtjes gjatë vitit. Çdoherë kur një numër I papërcaktuar (për shembull, midis 10 dhe 15) I autorëve të krimit publikohej në media një numër më I vogël ishte përdorur për të shkruar në këtë raport. Çdoherë që u raportua se një “grup” autorësh kishin kryer një krim urrejtjeje, shifra e përdorur në këtë raport ishte tre persona. Shumi-ca e viktimave janë të mitur meshkuj. Viktima më e re është 10 vjeç. Midis viktimave janë pesë gra të reja, por ndoshta edhe më shumë se kaq, duke pasur parasysh faktin se media shpesh raportonte krime të urrejtjes të kryera kundër një “grupi” të rinjsh.

Gjashtë incidente të krimit të urrejtjes janë kryer nga mbështetës të katër ekipeve të futbollit dhe tre klubeve të basketbollit. Incidentet zakonisht përfshijnë rrahje midis dy mbështetësve të dy ekipeve kundërshtarë me lojtarë shqiptarë etnikë dhe maqedonas. Përveç mbështetësve, ndonjëherë anëtarët e ekipit mysafir janë viktimat. Gjatë garave që përfshijnë ekipe të tilla, mund të dëgjohet këndimi I vazhdueshëm I ndjekur nga gjuha e ur-rejtjes nga mbështetësit lokalë. Këto ngjarje zakonisht konsiderohen “ndeshje me rrezik të lartë” nga federate përkatëse e sporteve, që do të thotë se prania e mbështetësve të ekipit vizitues është e ndaluar. Autoritetet duket se po shtërngojnë kontrollin e tyre mbi regullin duke dërguar një numër rritjesh të oficerëve të policisë në rrugët midis qyteteve/bashkive ku zhvillohet ngjarja, në hyrjet e qyteteve, si dhe pranë dhe brenda stadiumeve të futbollit. Megjithëse krimet e urrejtjes kanë një efekt të dëmshëm në sigurinë dhe sigurinë e qytet-arëve, ato gjithashtu duket se kanë një ndikim negativ në segmente të tjera të shoqërisë, përfshirë edhe sportin.

Policia ka gjetur autorë të dyshuar të lidhur me një minimum prej 35 nga 87 incidente. Të paktën 30 incidente të tjera janë raportuar në polici dhe janë nën hetim. Duke pasur para-sysh që aktualisht nuk ka një bazë të dhënash për krimet e urrejtjes, rastet e zgjidhura u regjistruan duke thirrur policinë, duke monitoruar mediat dhe duke raportuar drejtpërdrejt nga ana e viktimave. Nuk ka informacione lidhje me statusin e rastit 16 nga incidentet, për shkak të zgjedhjes së viktimave (zakonisht në krime të pretenduara të kryera për shkak të orientimit seksual si një motiv I njëanshëm). Sipas përgjigjeve të marra nga Ministria e Brendshme, 21 incidente rezultuan në kallëzime penale, 14 në akuza për kundërvajtje, 10 incidente nuk ishin regjistruar, dhe 3 incidente ishin pa përgjigje. Komiteti identifikoi vetëm tre incidente që u ndoqën penalisht në gjykatë.

VIII TË DREJTAT EKONOMIKE DHE SOCIALE

Hyrje

Në vitin 2014, Komiteti I Helsinkit regjistroi një numër të shtuar të ankesave për shkelje të të drejtave ekonomike dhe sociale, kryesisht për shkak të varfërimit të populates dhe shkeljes së rëndë të të drejtave të punëtorëve dhe të drejtave shëndetësore. Përveç ankesave të pranuar, në veçanti për këtë situatë ndryshimet në legjislacionin në lidhje me punonjësit me kohë të caktuar gjithashtu paten një ndikim, i cili, sipas Komitetit të Helsinkit, veçanërisht mund të rrezikojë statusin e punonjësve të përkohshëm. Përkeqësimi i situatës me të drejtat sociale u ndikua edhe nga ndryshimi i Ligjit për Mbrojtjen Sociale, në pjesën e kushteve për përdorimin e së drejtës për ndihmë financiare për kujdes nga një person tjetër, me të cilin një numër i caktuar i qytetarëve humbën përdorimin e kësaj të drejte.

1. *Rasti: Llaste Ivanovski*

Komiteti I Helsinkit veproi në rastin e Llaste Ivanovski dhe Valentina Ilievska, të dy punonjës të Administratës Doganore të Republikës së Maqedonisë. Në vitin 2009, për shkak të shkeljeve në vendin e punës të dy u shkarkuan nga Drejtori I përgjithshëm I Administratës Doganore. Komisioni për zgjidhjen e çështjeve në fushën e marrëdhënieve të punës e zëvendësoi vendimin për pushim nga puna të Llaste Ivanovskit me gjobë, dhe vendimi I Valentina Ilievska u anulua plotësisht dhe e ktheu çështjen për shqyrtim. Me këtë, të dy duhej të ktheheshin në punë me kohë të plotë, por kjo nuk ndodhi sepse ata ishin çlajmëruar nga puna në të kaluarën. Pas dy adresave drejtuar Administratës Doganore, Komiteti I Helsinkit merr qëndrimin se nuk ka pengesa ligjore apo administrative për kthimin e Llaste Ivanovskit dhe Valentina Ilievskës në punët e tyre dhe caktimin e detyrave të përshtatshme. Vonimi i kthimit të tyre në punë nuk rrezikon të drejtën e tyre për të punuar, kompensimin monetar, të drejtën për sigurim shëndetësor dhe pension, por gjithashtu rrezikon jetën e tyre private dhe familjare.

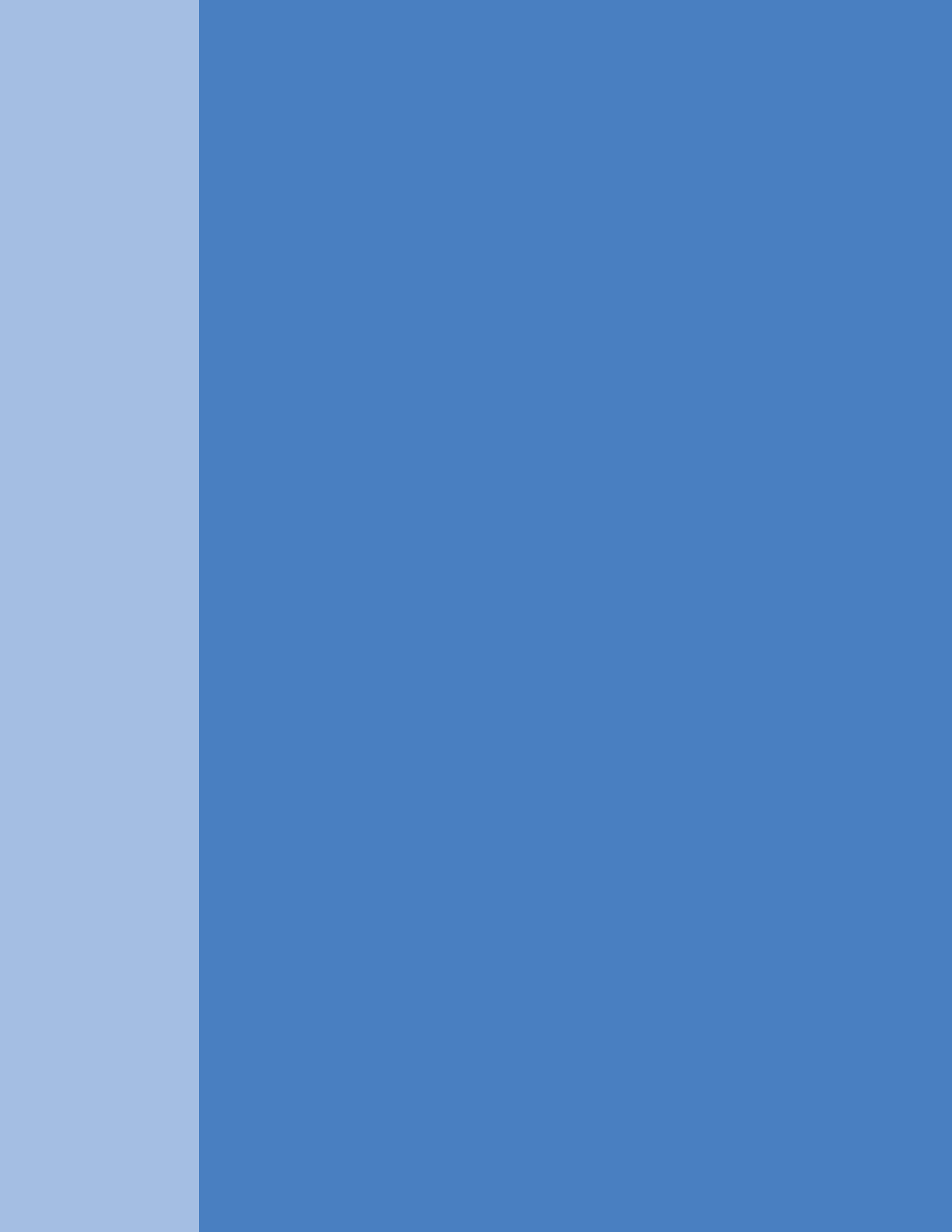
2. *Rasti: Tamara Dimovska*

Një ankesë iu dërgua Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut të Republikës së Maqedonisë nga personi Zhaklina Dimovska, në lidhje me pamundësinë për të ushtruar të drejtën për trajtim jashtë vendit për vajzën e saj të mitur, Tamara Dimovska, e cila ishte diagnostikuar me një deformim të rëndë të shtyllës kurrizore. Më tej nga pretendimet doli se kërkesa u refuzua pavarësisht nga fakti se gjetjet mjekësore dhe mendimi pajtues ishin

bashkangjitur asaj I cili shprehet qartë se është e nevojshme të reagohet menjëherë. Organi I Shkallës së Parë, nga dita e paraqitjes së kërkesës deri në ditën e marrjes së vendimit, përmes shërbimeve të tij profesionale iu drejtua disa institucioneve të specializuara mjekësore, si në Republikë ashtu edhe jashtë saj, në mënyrë që të merrte oferta për trajtim.

Të gjitha institucionet mjekësore në Republikën e Maqedonisë janë distancuar nga rasti, sepse nuk kanë paisjet e nevojshme teknike dhe mjekësore për të kryer operacionin kirurgjik të nevojshëm. Përkundër mendimit pajtues të mjekëve kompetentë që punojnë në këto institucione mjekësore, organi I shkallës së parë ende vlerësoi se nuk janë shteruar të gjitha mundësitë për trajtim spitalor në Republikën e Maqedonisë, dmth që ndërhyrja kishte mundësinë të kryhej në Klinikën Universitare për Traumatologji, Sëmundje Ortopedike, Anestezi, Reanimacion dhe Qendra e Kujdesit intenziv dhe urgjencës në Shkup. Përkundër këtij konkluzioni, Këshilli I kësaj klinike dha në Propozim për referim për trajtim jashtë vendit, me shpjegimin se nuk ka mundësi të kryhet ndërhyrja e dukur në Klinikat në Vend. Edhe pas këtij qëndrimi të Këshillit të Mjekëve si dhe tregimit të urgjencës në rast, Fondi I Sigurimeve Shëndetësore e mori vendimin pas gjashtë muajsh, duke tejkalluar në mënyrë të ashpër afatin e fundit për marrjen e një vendimi të përshkruar në nenin 31, paragrafi 2 të Ligjit për Sigurimin Shëndetësor, ku parashikohet shprehimisht që në raste emergjence, mendimi I komisionit të shkallës së parë duhet t'i paraqitet drejtorit të Fondit brenda një dite pune. Kundër këtij vendimi, Zhaklina Dimovska paraqiti një apel në Bordin e Drejtorëve të Fondit, I cili, duke vepruar kundërshtimin me mendimin e Këshillit dhe interesin e Tamarës, konfirmoi vendin e shkallës së parë dhe arriti në përfundimin se jo të gjitha opsionet e trajtimit në Republikën e Maqedonisë janë shteruar.

Me 2 dhjetor të vitit 2014, Zhaklina Dimovska paraqiti një kërkesë të re për trajtim jashtë vendit, dhe pasi paraprakisht mori një mendim konsullor të ISHP TOARIL dhe nga Qendra e Urgjencës – Shkup se nuk ka mundësi për të kryer operacionin e nevojshëm për pacienten Tamara Dimovska, duke treguar se është një rast urgjent. Pas kësaj kërkesë, komisioni I shkallës së parë kaloi një mendim pozitiv, duke tejkalluar përsëri afatin ligjor prej një dite për marrjen e një vendimi. Ky vendim iu dorëzua familjes Dimovski me 11 shkurt të vitit 2015, dy ditë pas vdekjes së të miturës Tamara. Për shkak të lëshimeve të mëdha institucionale në këtë rast, nëna e Tamarës, Zhaklina Dimovska, me mbështetjen e Komitetit të Helsinkit, ngriti padi penale kundër drejtorëve të atëhershëm të Fondit të Sigurimeve Shëndetësore, kundër Presidentit dhe Zëvendëskryetarit të Bordit të Fondit, kundër Zëvendës kryetarit të komisionit mjekësor të shkallës së parë, Kryetarit të komisionit mjekësor të Shkallës së Dytë dhe Kryetarit të Komisionit Mjekësor të Shkallës së Dytë për kryerjen e pakujdesisë në shërbim. Akuza penale u ngrit gjithashtu kundër Ministrit Nikola Todorov, për shkak të deklaratës publike se Ministria e Shëndetësisë dhe Fondi do të rimbursojë shpenzimet e trajtimit, megjithëse Ministri I Shëndetësisë nuk ka autorizim ligjor për rimbursimin e shpenzimeve. Në këtë drejtim, ne do të dëshironim të kujtojmë se mjetet për trajtim nuk ishin rimbursuar kurrë për Tamara Dimkovskën deri në ditën e vdekjes së saj – 09.02.2015.

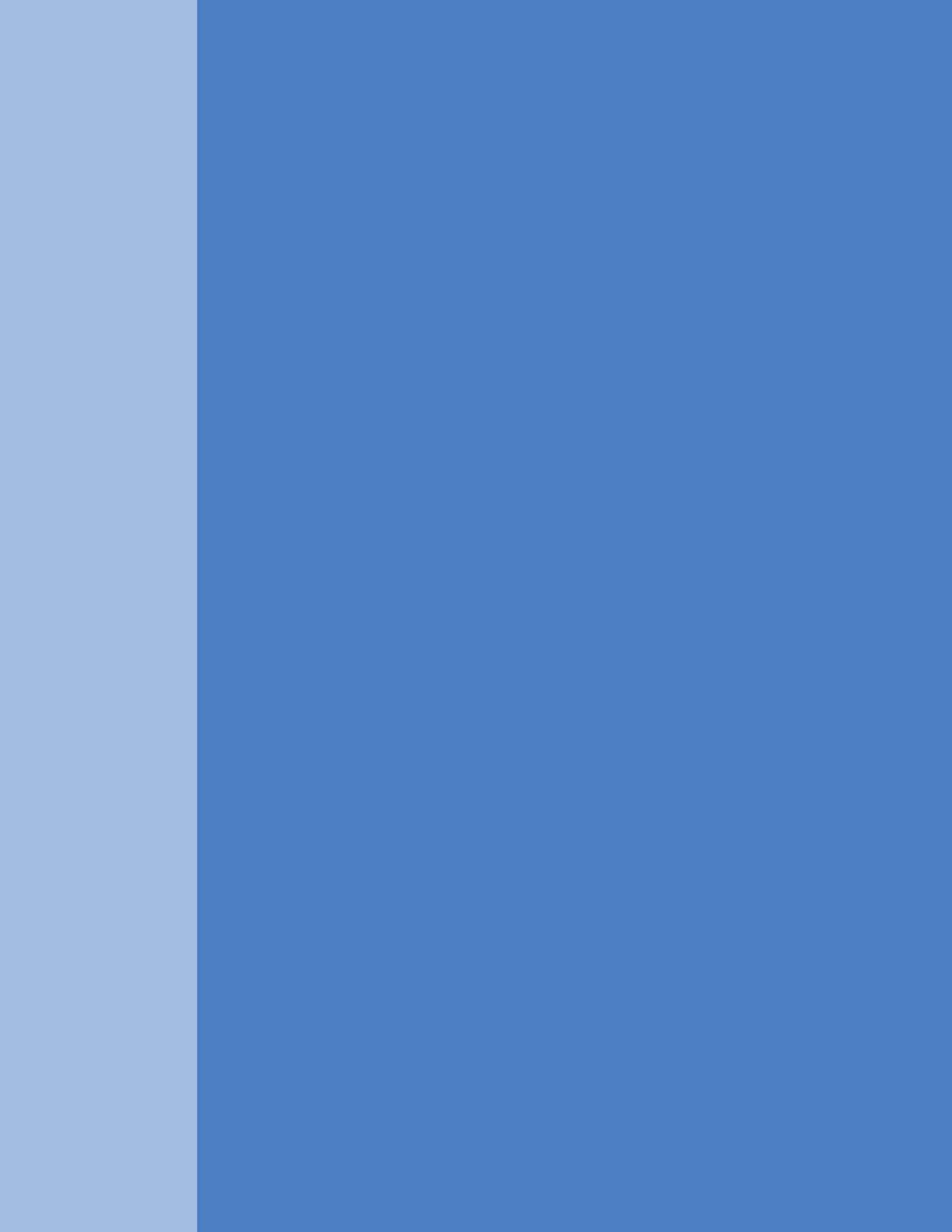
Raporti vjetor

mbi situatënme të drejtat e
personave të LGTBI-së në Republikën
e Maqedonisë në 2014

Frika nga artikullimi politik I komunitetit të LGTBI-së.

Skup, Shkurt 2015

IX KOMUNITETI LGTBI

1. Hyrje

Në vitin 2014, jo vetëm që nuk kishte përparim në statusin dhe të drejtat e personave LGTBI, por gjithashtu ishte në përpjekje për t'i kufizuar ata, duke pasur parasysh propozimin për të ndryshuar Kushtetutën dhe për të përcaktuar çështjet martesore dhe jashtëmartesore ekskluzivisht si heteroseksual. Megjithëse kriza e përgjithshme politike dhe institucionale nuk lejoi zbatimin e ndryshimeve të parashikuara në Kushtetutë, ky akt, i mbështetur dhe promovuar nga përfaqësuesit më të lartë të institucioneve të sistemit, rrezikon më tej sigurinë juridike, shoqërore dhe fizike të komunitetit LGTBI. Një përshkallëzim i tillë i dhunës tashmë kërcënon një të drejtë themelore: të drejtën për jetë. Një shqetësim i veçantë është dhuna e vazhdueshme kundër mbrojtësve të të drejtave të LGTBI-njerëzve, si dhe organizatave që punojnë në artikullimin politik të komunitetit. Sulmi në kafenenë "Damar" gjatë festimit të përvjetorit të dytë të themelimit të Qendrës së Mbështetjes LGTBI, duke pasur parasysh mediat, mesazhet dhe simbolet e përdorura para, gjatë dhe pas sulmit, ekspozon plotësisht strukturat ekstreme që fshihen pas komunitetit krishter dhe atij mysliman në vend, sulmuan komunitetin LGTBI duke ngritur imazhin e anëtarëve të këtyre komuniteteve fetare. Fakti që kafeneja "Damar" ka ekzistuar për pesë vjet e gjysmë, është njohur si një vend tubimi për njerëzit e LGTBI-së i cili gjendet në Çarshinë e vjetër, dhe nuk është sulmuar kurrë më parë, zbulon sfondin e këtij sulmi të organizuar. Sulmi ndaj krenimit të Qendrës LGTBI tregon për një axhendë aktive homofobike dhe transfobike që zbatohet sistematikisht me mbështetjen e partive në pushtet dhe u drejtohet kryesisht aktivistëve të organizatave që punojnë me njerëzit e LGTBI-së. Kjo axhendë synon drejtpërdrejt në parandalimin e ndërgjegjësimit dhe artikullimit politik të komunitetit LGTBI, në mënyrë që ai mos bëhet një aktor politik aktiv në shoqëri dhe të mos formojë një organ votues.

Lidhja midis përfaqësuesve homofobë dhe transfobikë të institucioneve, medias dhe grupeve të ndryshme krijon një atmosferë shtypjeje dhe frikë, por në të njëjtën kohë arrin efektin e kundërt të asaj që donin të provokonin krijuesit e një atmosfere kaq të frikshme. Duke ndjerë rrezikun në të cilin janë, personat e LGTBI-së u bashkuan me mbrojtësit e të drejtave të tyre, i organizuan ata që morrën pjesë në protesta para institucioneve kompetente, dmth tashmë mund të flasim për një komunitet të organizuar që fillon vetëmbrojtje. Kjo ka dhe do të ketë një ndikim afatgjatë në luftën për barazi dhe drejtësi për personat e LGTBI-së në vendin tonë.

2.

Korniza Ligjore

Progresi i vetëm në drejtimin të të drejtave të LGTBI-së në vitin 2014 u shënuar nga ndryshimet në disa nene të Kodit Penal në shkurt me futjen e formulimit “që i përket një grupi të argjinuar”, si dhe

miratimin e Ligjit të ri për Parandalimin, Mbrojtjen dhe Mbrojtjen nga Dhuna në Familje në shtator, ku nocioni i marrëdhënieve të ngushta personale dhe përkufizimi i dhunës në familje nuk janë ekskluzive për anëtarët e komunitetit të LGTBI-së.

Me ndryshimet në Kodin Penal (“Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë”, Nr.27 prej datës 05.02.2014), paragrafi 5 i nenit 39 u ndryshua, i cili, ndër të tjera, thotë se gjatë dënimit, gjykata do të marrë parasysh nëse krimi është kryer kundër një personi ose grup personash, apo pronë, drejtpërdrejt ose indirekt, për shkak të përkatësisë së tyre në një grup të marginalizuar. Për më tepër, në nenin 137 (Shkelja e barazisë së qytetarëve), neni 144 (Rrezikimi i sigurisë), neni 319 (Nxitja e urrejtjes, përçarjes ose jotolerancës për arsye kombëtare, racore, fetare dhe arsye të tjera diskriminuese), neni 394 (Përhapja e racizmit dhe materiali ksenofob përmes një sistemi kompjuterik) dhe neni 417 (diskriminimi racor dhe diskriminimi tjetër), ndër arsyet është formulimi i “që i përket një grupi të marginalizuar”. Megjithatë ndryshimet e reja në Kodin Penal zgjerojnë bazat për mbrojtje nga diskriminimi dhe dhuna ndaj komuniteteve të caktuara, prapëseprapë miratimi i këtyre ndryshimeve nga Parlamenti i Republikës së Maqedonisë në një procedurë urgjente, pa konsultim paraprak me të gjithë aktorët, dhe që në vend se të jetë mbi orientimit seksual dhe identitetin gjinor si bazë, ligjvënësi vendosi për formulimin e përgjithshëm “anëtar i një grupi të marginalizuar”, duke çuar në transferimin e juridiksionit të gjyqtarëve të cilët do të vendosin për bindjen dhe interpretimin e tyre nëse anëtarët e komunitetit të LGTBI-së janë anëtarë të një grupi të marginalizuar apo jo. Duke mos siguruar mbrojtje adekuate për komunitetin e LGTBI-së, si dhe me stigmatizmin public, shteti drejtpërdrejt nxiti urrejtje dhe dhunë ndaj këtyre personave dhe bëhet bashkëpunëtor i drejtpërdrejtë në shkeljen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut.

Lidhur me miratimin e Ligjit të ri për Parandalimin, Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Dhuna në Familje (“Gazeta zyrtare e RM”, Nr.138 prej datës 17.09.2014), është e rëndësishme të përmendet definicioni i përkufizimit të dhunës në familje dhe termi marrëdhënie të ngushta personale, të cilat ky ligj nuk është kufizues, dmth nuk i përfshin vetëm personat e gjinive të ndryshme që janë në marrëdhënie të ngushta personale. Gjegjësisht, neni 3, i cili përmban përkufizimin e dhunës në familje, thotë se dhuna në familje mund të kryhet ndaj personave të cilët janë në një marrëdhënie të ngushtë personale, pavarësisht nëse autori i krimit ndan apo ka ndarë të njëjtën banesë me viktimën, ndërsa, nga ana tjetër, në nenin 4, paragrafi 1, pika 3, termi marrëdhënie të ngushta personale nënkupton marrëdhëniet per-

sonale midis personave që janë ose kanë një partneritet. Prandaj, ky tekst ligjor, me këtë formulim të termit marrëdhënie të ngushta personale, siguron mbrojtje të personave që I përkasin komunitetit të LGTBI-së në rastet kur ata paraqiten si viktimë të dhunës në familje të kryer nga partnerët e tyre të gjinisë së njejtë.

3. Raste

Ndër rastet e raportuara në vitin 2014, më të zakonshmet janë rastet në të cilat personat e LGTBI-së janë viktimë të diskriminimit, krimeve të urrejtjes dhe dhunës në familje.

Rastet e mëposhtme janë raportuar gjatë vitit 2014:

Diskriminimi nga punonjësit në Q.T “Ramstor” kundër personave që I përkasin komunitetit LGTBI (burra homoseksualë). Gjegjesisht, dy persona, burra homoseksualë, përderisa bënë pazar në tregun në Q.T “Ramstor”, ata ishin diskriminuar nga sigurimi dhe një punonjës I tregut në një mënyrë që ata u thirrën “Pedera” pa ndonjë arsye. Rasti iu raportua njërit prej punonjësve në arkë, I cili u tha atyre se do të merreshin masa për të ndaluar trajtimin diskriminues. Pas kthimit prapë në tregun, qëndrimi diskriminues I punonjësve ndaloi.

Diskriminimi nga punonjësit dhe pronarët e ëmbëltoreve “Sheherzada” në QTC ndaj anëtarëve të komunitetit të LGTBI-së (burra homoseksualë.) Ankuesit deklaruan se ata shpesh vizitonin ëmbëltoren, por pas një kohe punonjësit I diskriminuan ata dhe nuk dëshironin t’I shërbenin më, sepse, siç u tha atyre, pronari urdhëroi punonjësit që të mos u shërbejnë atyre për shkak të orientimit të tyre seksual. Ata u thane se vetëm një kamerier si ata (homoseksual) do t’I shërbente atyre. Për më tepër, një nga punonjësit u tha personave që të dy punonjësit dhe pronarët vlerësonin që personat e treguar ishin të padëshirueshëm në ëmbëltoren, pas së cilës personat ndaluan të vizitonin vendin. Më në fund, sjellja tendencioze e punonjësve dhe pronarëve të “Sheherzadës” kontribuoi në kufizimin e të drejtës së këtyre individëve (burrave homoseksualë) për qasje të barabartë në të mirat dhe shërbimet publike. Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi I dërgoi një ankesë Komisionit për Mbrojtjen nga Diskriminimi në mënyrë që të vendosë diskriminimin në bazë të orientimit seksual dhe si rezultat I diskriminimit për të parandaluar të drejtën e qasjes në mallra dhe shërbime. Në përgjigjen e marrënga Komisioni thuhet se asnjë veprim diskriminues nuk është konstatuar nga ëmbëltorja “Sheherzada”.

Diskriminim dhe marrëdhënie shqetësuese nga anëtarët e Njesisë së Reagimit dhe Ndërhyrjes së Parë “Alfa” ndaj anëtarëve të komunitetit LGTBI (burra homoseksualë). Ankuesit deklarojnë se në afërsi të TKM-së, më saktësisht në zonën midis bulevardit dhe ndërtesës së re që po ndërtohet në hyrjen zyrtare të TKM-së, ata po kalonin dhe po ktheheshin nga “Vinoskop”, ku u përgjuan nga dy persona të tjerë me rroba civile,

të cilët u paraqitën si polic, domethënë anëtarë të njësisë për intervenim të shpejtë “Alfa” dhe ata nuk u identifikuan. Të dy personave iu kërkuan letërnjoftime pa përmendur arsyen e përcaktimit të identitetit të tyre. Pas përcaktimit të identitetit të tyre, personat u urdhënuan të mos kthehen në atë vend, sepse siç thuhet nga anëtarët për intervenim të shpejtë “Alfa” nëse përsëri gjenden në atë vend, ata do të ndalohen dhe regjistrohen në listën e “të tjerëve” dhe cila është arsyeja për kufizimin e së drejtës për lirinë e lëvizjes në hapësirën publike të këtyre personave. Këta persona pastaj u ulën në një stol në afërsi, pas së cilës ata u paralajmëruan përsëri dhe urdhëruan që nëse nuk largohen ose nuk shfaqen përsëri në atë vend ata do të kapen dhe do të futen në listën e të tjerëve që vijnë në atë vend, përsëri jo duke theksuar se kush janë ata njerëz tjerë. Një ankesë iu dërgua Sektorit të Kontrollit të Brendshëm, nga ku përgjigja ishte se nuk mund të përcaktohej se këta persona janë anëtarë të Njësisë për Intervenim të shpejtë “Alfa”.

Diskriminim dhe marrëdhënie shqetësuese nga anëtarët e Njësisë së Reagimit dhe Ndërhyrjes së Parë “Alfa” ndaj anëtarëve të komunitetit LGBTI (burra homoseksualë). Dy personat që raportuan rastin thanë se ata u ndaluan në rrugën Advokatska nga katër anëtarë të Njësisë së Parë të Reagimit dhe Ndërhyrjes - “Alfa”. “Alfat” iu kërkuan letërnjoftimet, por personat deklaruan se nuk kishin letërnjoftime, pas së cilës ata ishin diskriminuar nga “Alfat” bazuar në orientimin e tyre seksual. Personat gjithashtu u fotografuan me telefonët privatë të anëtarëve të Njësisë së Përgjigjes së Parë dhe Ndërhyrjes - “Alfa”, sepse u është thënë se nëse nuk i lejonin t’i fotografonin, do t’i çonin në stacionin e policisë. Personat nuk dëshironin të vepronin në këtë rast, sepse, siç deklaroi njëri prej tyre, pas disa ditësh u takua përsëri me një nga anëtarët e Njësisë së Përgjigjes së Parë dhe Ndërhyrjes - “Alfa”, i cili i tha se po bënin shaka dhe kjo nuk do të përsëritet, pas së cilës marrëdhënia me të ishte në rregull.

Përpjekje për sulm fizik nga një person i panjohur ndaj një anëtari të komunitetit LGBTI (burra homoseksual). Personi që raportoi rastin deklaroi se ndërsa zbriti nga autobusi në stacionin e autobusëve Bitpazar, ai u ndesh me një person me të cilin më parë kishte pasur mosmarrëveshje për shkak të orientimit seksual të ankuesit. Sulmuesi, pa provokim paraprak, u nis në drejtim të personit me qëllim për ta sulmuar fizikisht, pas së cilës ankuesi filloi të arratisë dhe menjëherë thirri 192 për të thirrur oficerë të policisë, pas së cilës i është thënë se do të dërgohej një ekip dhe e ka pyetur sa vjeç ishte, të cilës pyetje personi iu përgjigj se ishte i mitur. Oficeri i policisë i tha në telefon se duhet të thërriste një prind dhe të vinte në stacionin e policisë për të raportuar rastin. Personi nuk u tha prindërve të tij për ngjarjen sepse ata nuk dinin për orientimin e tij seksual.

Sulm fizik nga një grup individësh të panjohur ndaj anëtarëve të komunitetit LGBTI (burra homoseksualë). Ndërsa ankuesi ishte duke ecur me mikun e tij pranë TNM, ai u sulmua nga dy persona të panjohur, dhe njëri prej tyre e goditi atë me një gur në kokë.

Ankuesi dhe shoku i tij u strehuan në restorantin “Stara Kuqa” që ndodhet në lagjen Pa-jko dhe menjëherë thirrën policinë. Policia mbërriti në vendin e ngjarjes dhe përpiloi një raport, në të cilin individët u diskriminuan kur thanë se arsyeja e sulmit ishte orientimi i tyre seksual. Ankuesi nuk ka të dhëna mjekësore. Me kërkesë të aplikantit, shoqëruar nga një përfaqësues i Qendrës Mbështetëse LGBTI, u morr një vërtetim për ngjarje të regjistruar. Kundër kësaj ngjarje do të ngrihet një kallëzim penal në Prokurorinë Themelore Publike.

Përpjekje për sulm fizik nga një grup individësh të panjohur ndaj anëtarëve të komunitetit LGBTI (burra homoseksualë). Ndërsa ankuesi dhe shoku i tij ishin duke ecur në qendër të Shkupit, u sulmuan nga dy të rinj, të cilët hodhën gurë mbi ta me qëllim që t'i plagosnin. Duke ikur nga sulmuesit, personat u strehuan në një kafene dhe thirrën policinë. Policia mbërriti në vendin e ngjarjes dhe përpiloi një raport. Kur morën vesh arsyen pse u sulmuan (orientimi seksual i personave), oficerët e policisë u tallën dhe diskriminuan këta persona. Me kërkesë të ankuesit, shoqëruar nga një përfaqësues i Qendrës Mbështetëse LGBTI, u morr një certifikatë për një ngjarje të regjistruar.

Shkarkimi i punonjësve për shkak të orientimit të tyre seksual. Është vërejt një rast pushimi nga puna në administratën shtetërore sepse punonjësi deklaroi se kishte një orientim seksual të ndryshëm nga të tjerët. Personi fillimisht vendosi të kërkojë nga gjykata të vendosë diskriminim në bazë të orientimit seksual, por më pas u dorëzua për shkak të mjedisit homofobik që nuk ndikon pozitivisht në vendimet e personave që diskriminohen për të filluar procedurat ligjore në mënyrë që të mbrojnë të drejtat e tyre. Më shpesh, këta njerëz janë të frikësuar për veten dhe familjen e tyre, pikërisht për shkak të mjedisit homofobik në të cilin jetojnë. Si provë e pabarazisë së këtyre personave në qasjen në mbrojtjen ligjore janë disa vendime gjyqësore, ndër të cilat është edhe vendimi gjyqësor i një personi transgjinnor. Domethënë, personi vendosi të ndryshojë gjininë e tij dhe në procesin e divorcit u vendos që ai të paguante falimentimin, por meqë ishte i papunë, për shkak të mungesës së të ardhurave nuk ishte në gjendje të paguante falimentimin. Mos pagimi i falimentimit sipas Kodit Penal të Republikës së Maqedonisë është krim. Mbi atë bazë, personit iu dha një dënim me kusht, megjithëse u renditën të gjitha faktet që kontribuojnë në atë që personi nuk mund të gjejë një punë, dhe kështu një burim i financës për të paguar falimentimin. Përkundër faktit se personi vazhdimisht aplikon për një punë në Agjencinë e Punësimit, nuk merr asnjë përgjigje nga atje. Për të mbrojtur më mirë anëtarët e komunitetit LGBTI, ekziston një nevojë urgjente për të ndryshuar Ligjin ekzistues për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, duke futur orientimin seksual dhe identitetin gjinnor në nenin 3, i cili siguron një listë të arsyeve mbi të cilat mund të kërkohej mbrojtje nga diskriminimi. Futja e këtyre dy bazave në ligjin në fjalë është e detyrueshme për një vend që pretendon të bëhet pjesë e Bashkimit Evropian. Nga ana tjetër, mosvendosja e këtyre arsyeve në Ligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi lë hapësirë për sulme të mëtejshme dhe shkelje të të drejtave të personave me orientim të ndryshëm seksual dhe identitet të ndryshëm gjinnor.

Komisioni për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi vendosi - tre libra shkollorë për arsimin e lartë kanë përmbajtje homofobike. Në këtë drejtim, dhe duke shprehur në mënyrë implicite pikëpamjen se personat LGBTI janë të ekspozuar ndaj trajtimit diskriminues, Komisioni për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi në mendimin e tij mbi ankesën kundër librave shkollorë “Psikologjia Mjekësore” dhe “Psikiatria” vëllimet 1 dhe vëllimi 2 zbuloi se ka ngacmime bazuar në orientimin seksual. Ankesa është dërguar nga Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi. Këto janë tre libra shkollorë të përdorur për arsimin e lartë në Universitetin “Shn. Kiril dhe Metodi” si një literaturë profesionale psikopsikiatrike, e destinuar për studentët e mjekësisë, psikologjisë dhe studimeve të tjera të ngjashme. Librat shkollorë përmbajnë përmbajtje homofobike që paraqet homoseksualitetin si një çrregullim mendor, përmbysje të shtytjes seksuale, definohet “aktivitetin normal seksual” si aktivitet seksual të njerëzve të gjinive të ndryshme, etj. Libri shkollor “Psikologji Mjekësore” madje thotë se Kodi Penal i Maqedonisë ende ekziston dhe dënon kurvërinë e paligjshme midis burrave, megjithëse libri shkollor është botua në vitin 2004, ndërsa homoseksualiteti u dekriminalizua nga Kodi Penal në vitin 1996. Në mendimin modern shkencor, homoseksualiteti, heteroseksualiteti dhe biseksualiteti njihen nën orientimin seksual (ndërsa në shumë punime shkencore flasim edhe për aseksualitetin). Klasifikimi Statistikor Ndërkombëtar i Sëmundjeve dhe Problemeve Shëndetësore të Organizatës Botërore të Shëndetësisë (rishikimi ICD-10), si dhe Manuali Diagnostikues dhe Statistikor i Çrregullimeve mentale (DSM IV-TR), si burime më relevante kanë eliminuar orientimin seksual si një çrregullim mendor që nga viti 1987, i cili në rishikimin e ICD-10 thotë se “Orientimi seksual, në vetvete, nuk duhet të konsiderohet çrregullim”. Komisioni rekomandon që pjesët e treguara të librave shkollorë të hiqen dhe të hidhen poshtë, ndërsa në shpjegim thotë se në deklaratat e tyre shumica e autorëve të teksteve kërkojnë falje për gabimet e bëra në tekstin e treguar. Rrjeti deklaroi se ata shpresojnë që Komisioni do të gjejë diskriminim bazuar në orientimin seksual dhe identitetin gjinor në librat tjerë shkollorë me përmbajtje të ngjashme. Sidoqoftë, sipas tyre, nuk mjafton vetëm heqja e përmbajtjes homofobike, por është e nevojshme ta zëvendësojmë atë me përmbajtje në përputhje me mendimin shkencor modern. Injorimi i homoseksualitetit në literaturën profesionale që flet për seksualitetin është gjithashtu një pasqyrë i një qëndrimi homofobik, sepse nuk njihet ekzistencën e komunitetit LGBTI.

4. Fondi i Ndërhyrjes

Fondi i Ndërhyrjes brenda Qendrës së Mbështetjes LGBTI u krijua në maj vitin 2014 dhe paraqet ndihmë të parë në situata që prekin anëtarët e komunitetit LGBTI, që ka të bëjë me: nevojën për ndërhyrje mjekësore, kujdes, trajtim, procedurë ose këshillim psikologjik (si rezultat i dëmtimeve fizike si rezultat i dhunës së bazuar në urrejtje, nevoja për ekspertizë mjekësore, etj.); nevoja për ndërhyrje ligjore, ndihmë dhe përfaqësim (sigurimi i dokumentacionit, përfaqësim, etj.) dhe nevoja për ndërhyrje në lidhje me strehimin (sigurimi i “hapësirës së sigurt”, strehim afatshkurtër, etj.) Me Fondin e Ndërhyrjes sigurohet një

mundësi për anëtarët e komunitetit LGBTI të kenë qasje në mjetet themelore për zgjidhjen fillestare të problemeve që lidhen drejtpërdrejt ose indirekt me orientimin e tyre seksual dhe / ose identitetin e tyre gjinor.

Që nga themelimi i tij, deri në fund të vitit 2014, gjithsej dhjetë kërkesa për ndihmë ndërhyrje ishin dorëzuar nga persona që i përkisnin komunitetit LGBTI.

Nga numri i përgjithshëm i kërkesave të paraqitura:

- Tri kërkesa i referohen nevojës për ndërhyrje në lidhje me strehimin;
- Katër kërkesa adresojnë nevojën për ndërhyrje ligjore, ndihmë dhe përfaqësim; dhe
- Tri kërkesa i referohen nevojës për ndërhyrje mjekësore, përkatësisht këshillimit psikologjik.

Të gjitha kërkesat e paraqitura nga anëtarët e komunitetit LGBTI u miratuan nga Komisioni. Nga kërkesat e aprovuara, janë përdorur shtatë kërkesa, nga të cilat:

- Dy kërkesa i referohen nevojës për ndërhyrje në lidhje me strehimin;
- Dy kërkesa kanë të bëjnë me ndihmën juridike; dhe
- Tri kërkesa kanë të bëjnë me kujdesin mjekësor.

Nga kërkesat e paraqitura për ndërhyrje urgjente, tre kërkesa nuk u përdorën, nga të cilat:

- Një kërkesë i referohej strehimit; dhe
- Dy kërkesa në lidhje me ndihmën juridike.

Fondet e aprovuara për këto kërkesa nuk u përdorën nga anëtarët e komunitetit LGBTI sepse ata deklaruan se nevoja për ndihmë për ndërhyrje kishte pushuar. Personi që ka aplikuar për strehim nuk ka përdorur fondet e aprovuara sepse ndërkohë ka gjetur një vend ku mund të qëndrojë dhe deklaroi se nuk i duheshin fondet e aprovuara sepse ishte punësuar. Lidhur me kërkesat për ndihmë juridike, një nga personat refuzoi të veprojë, dhe personi tjetër që kishte probleme me familjen për shkak të orientimit të tij seksual deklaroi se nuk i duheshin këto mjete sepse vendosi të mos fillojë procedurat ndaj prindërve të tij sepse nuk ka më problem me ta.

Aplikuesit më të zakonshëm për ndihmë juridike falas janë anëtarët e komunitetit LGBTI që janë viktimë të dhunës, në fakt krime të urrejtjes për shkak të orientimit të tyre seksual ose identitetit gjinor, dhe si rezultat ndjehen të pasigurt, të kërcënuar dhe në nevojë për strehim, në fakt ndihmë juridike në rastet kur bien dakord të fillojnë një procedurë për

gjetjen e autorëve dhe dënimin e tyre. Si rezultat i sulmit në kafenenë “Damar” gjatë mbajtjes së një feste me rastin e dy viteve të Qendrës së Mbështetjes LGBTI, dy persona ishin të plagosur dhe aplikuan për ndihmë juridike dhe mjekësore, pra këshillim psikologjik. Njëri nga të plagosurit, për shkak të ndjenjës së frikës, kërcënimit dhe mjedisit të pasigurt në të cilin jeton, kërkoi ndihmë për strehim. Gjithashtu në mesin e kërkesave janë ato të paraqitura nga anëtarët e komunitetit LGBTI që kanë nevojë për këshillim psikologjik për arsye të ndryshme, si dhe kërkesa për ndihmë juridike në rastet e dhunës në familje.

5.

Përfaqësim

Marrëdhënie për Integrim me Publikun

Programa e Qendrës LGBTI për ndihmën e Integrit të Marrëdhënieve me Publikun përfshin ndërtimin dhe mirëmbajtjen e një faqe në internet dhe profileve të mediave sociale; pjesëmarrje në media të shtypit dhe elektronike që mbulojnë çështjet LGBTI; monitorimi i medimeve, mbledhja, analizimi dhe dokumentimi i të gjitha publikimeve që synojnë çështje me rëndësi për personat LGBTI në Republikën e Maqedonisë; reagimet dhe njoftimet; promovimi i aktiviteteve të Qendrës.

Media

Në vitin 2014, vazhdoi trendi i mbulimit të pabarabartë të mediave nacionale për temat dhe çështjet me rëndësi për personat LGBTI. Nga njëra anë, një numër i vogël i mediave elektronike dhe të shtypit dhe një transmetues kombëtar (TV Telma) raportuan në një mënyrë të ekuilibruar, objektive dhe paraqitën informacione të bazuara në prova. Por, për fat të keq, televizionet e tjera nacionale dhe shumica e mediave elektronike dhe të shtypit treguan politika editoriale afër politikave konservatore të qeverisë dhe shpesh raportonin në mënyrë subjektive, tendencioze dhe sensacionale. Këtu vlen të përmendet qëndrimi i ndryshëm i këtyre mediave në lidhje me temat që ndodhin në një vend tjetër dhe ato që ndodhen në Maqedoni. Kur bëhej fjalë për një ngjarje që ndodhte jashtë vendit (ndryshime ligjore për të promovuar të drejtat e njeriut të personave LGBTI, parada të krenarisë, etj.), edhe në këto media mund të shihej një qasje përgjithësisht e ekuilibruar. Sidoqoftë, kur bëhej fjalë për një ngjarje në Maqedoni ose aktivitetet e një OJQ-je që punon në këtë fushë, atëherë qasja ishte tendencioze dhe e bujshme ose nuk ishte e mbuluar fare prej tyre. Disa herë, mundeshte të vërehet edhe dyshimi për ndërhyrje të drejtpërdrejtë të qeverisë në punën e mediave në lidhje me aktivistët për të drejtat e njeriut të personave LGBTI. Në periudhën 1-13.10.2014, gjatë aktiviteteve në lidhje me Amandamentin- skicë XXXIII, aktivistët bënë paraqitje të ftuar në programet e dymbëdhjetë televizioneve lokale. Përkundër faktit se në Maqedoni ka ende një numër të madh të televizioneve dhe radiove lokale, grupi punues pas vizitës në Shtip, më 13.10.2014, nuk mund të organizonte një paraqitje të ftuar në ndonjë media tjetër lokale ku u përpoq të bënte një takim. Kur grupi punues u përpoq

të kontaktojë TV “Prilep” dhe TV “Kavadarci”, morri përgjigje befasuese: TV “Prilep” deklaroi se ata nuk kanë një afat të lirë në program për dy vitet e ardhshme; ndërsa TV “Kavadarci” manifestoi më hapur qëndrimin e tij ndaj personave LGBTI, duke thënë: “Ju e dini, ju jeni e kundërta, ne mund t’ju lejojmë të performoni, por vetëm nëse flisni siç mendojnë ata në Qeveri”.

Në vazhdim, rritja e homofobisë së shfaqjeve në hapësirën e medias nacionale është veçanërisht shqetësuese. Me fjalë të tjera, nëse media së paku duhet të jetë e detyruar zyrtarisht nga disa standarde të raportimit kur transmetojnë lajmet, udhëheqësit e emisioneve nuk kanë pse ta bëjnë këtë. Kështu, në disa shfaqje (“Hani burek”, “Milenko Nedelkovski late night show”, etj.) udhëheqësit e keqpërdorën imazhin e tyre të shtrembëruar të lirisë së pakufizuar të shprehjes (i cili nuk ekziston në Republikën e Maqedonisë, sepse ajo i nënshtrohet kufizimeve të normave krimo- ligjore me të cilat rregullohen gjuha e urrejtjes dhe standardet etike gazetareske) dhe e keqpërdorën pozicionin e tyre si figura publike duke përhapur propagandë haptazi homofobike dhe madje duke justifikuar dhunën ndaj personave LGBTI dhe organizatave LGBTI.

Rrjeti nacional kundër Homofobisë dhe Transfobisë (NMHT)

Në vitin 2014, u krijua Rrjeti nacional kundër Homofobisë dhe Transfobisë (NMHT), ku Qendra LGBTI dhe Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e njeriut të Republikës së Maqedonisë janë anëtarë të trupit koordinues. Ky unifikim i organizatave që merren me mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut të personave LGBTI kontribuoi në një qasje të organizuar dhe të koordinuar për t’u përballur me problemet e përditshme të personave LGBTI në Republikën e Maqedonisë dhe përpjekjet për marginalizim institucional dhe përjashtimin e këtij grupi të qytetarëve. Në të njëjtën kohë, NMHT forcoi dhe bashkoi kapacitetet për përfaqësimin e organizatave individuale, duke rritur legjitimitetin e tyre dhe duke paraqitur një mundësi unike për përmirsimin e tyre të përbashkët dhe të synuar.

Deklarata që dënon gjuhën e urrejtjes dhe fjalimin diskriminues ndaj grave, komunitetit LGBT dhe komuniteteve të marginalizuara

Një nga aktivitetet e para të NMHT ishte në 18 mars, kur shtatë parti politike nënshkruan Deklaratën që dënon gjuhën e urrejtjes dhe fjalimin diskriminues ndaj grave, komunitetit LGBT dhe komuniteteve të marginalizuara.

Në procesin e nënshkrimit të Deklaratës, NMHT bëri një përpjekje për të hyrë në kontakt me të gjitha partitë politike aktive në vend. Gjatë bisedimeve, shumica e palëve treguan vullnet politik për një proces zgjedhor të drejtë dhe demokratik, të lirë nga gjuha e urrejtjes, por vetëm shtatë prej tyre me nënshkrimet e tyre qëndruan pas Deklaratës që dënonte fjalimin e tillë dhe diskriminimin e tillë.

Nga të gjitha partitë politike, Aleanca për Maqedoninë Pozitive, Partia Liberale (LP), Partia Liberal Demokratike (LDP), Bashkimi Demokratik (DS), Rinovimi Demokratik i Maqedonisë (DOM), Bashkimi Social Demokrat i Maqedonisë (LSDM) dhe Partia e Re Social Demokratike (NSDP) nënshkroi Deklaratën, ndërsa partia Opsioni Qytetar për Maqedoninë (GROM) e mbështeti atë, por, për fat të keq, gjatë procesit të nënshkrimit, Z. Stevço Jakimovski nuk ishte në dispozicion dhe shmangu përpjekjet për të përmbushur atë që ai u premtoi organizatave joqeveritare. Sidoqoftë, asnjë përgjigje negative nuk është marrë, që është tregues se fronti është më i fortë se kurrë.

Fatkeqësisht, Deklarata nuk u nënshkrua nga partia në pushtet VMRO-DPMNE dhe askush nga partitë shqiptare në Maqedoni.

Java e Krenarisë në vitin 2014

Nga 20 deri më 29 qershor u mbajt për herë të dytë në Shkup Java e Krenarisë (Skopje Pride Week). Hera e dytë e Javës së Krenarisë rriti dukshmërinë e komunitetit LGBTI, vuri në dukje dhunën dhe diskriminimin dhe paralajmëroi institucionet e sistemit për të ndërmarë hapa për t'i kapërcyer ato. Ndryshe nga viti i kaluar, kur elementi më karakteristik nuk ishte ngritja e zërit për të drejtat e njeriut të personave LGBTI, por dhuna, këtë vit ngjarjet kaluan pa vështirësi sigurie dhe pa rrezikuar sigurinë personale të pjesëmarrësve. Qendra e Mbështetjes LGBTI dhe Rrjeti Kombëtar Kundër Homofobisë dhe Transfobisë arritën komunikim dhe bashkëpunim produktiv me policinë gjatë organizimit të ngjarjeve dhe kësaj radhe arritën të parandalojnë çdo incident të dhunshëm. Java e Krenarisë u ofroi njerëzve LGBTI dhe të gjithë qytetarëve të tjerë një seri ngjarjesh të tilla si ekspozita, shfaqje filmash, debate, punëtori, festa dhe diskutime. Ngjarjet e Javës së Krenarisë mbuluan tema në lidhje me të drejtat e komunitetit LGBTI, gjininë dhe seksualitetin, feminizmin, edukimin seksual, të drejtat e punonjësve të seksit dhe personave që jetojnë me HIV.

Protesta për qasje efikase në drejtësi

Më 23 tetor viti 2014, gjatë kremtimit të përvjetorit të dytë të hapjes së saj, ndodhi sulmi i gjashtë ndaj Qendrës LGBTI dhe aktiviteteve të saj në kafenen "Damar" në Çarshinë e Vjetër të Shkupit. Atëherë, një grup prej rreth tridhjetë të rinjsh - të maskuar dhe me kapuç në kokë, të armatosur me shishe qelqi dhe sende të tjera të forta - sulmuan të pranishmit në festë. Gjatë sulmit në "Damar" kishte më shumë se gjashtëdhjetë persona të pranishëm, dy prej të cilëve ishin jashtë ndërtesës, para derës së parë të kafenesë, dhe ata u sulmuan me shishe qelqi dhe goditje në kokë dhe trup, duke rezultuar me lëndime trupore. Ndërsa i rrihnin, sulmuesit vazhdimisht u thoshin që të largoheshin dhe se "këtu nuk ka vend për homoseksualë".

Për shkak të shqetësimeve se ky sulm do të mbetet pa një reagim të duhur nga palët e

interesuara kompetente, NMHT i dërgoi kërkesa precize Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, Ministrisë së Brendshme dhe Prokurorisë Publike të Republikës së Maqedonisë: (1) Dënim publik nga Kryeministri dhe Ministri i Punëve të Brendshme për dhunën homofobike të urrejtjes ndaj personave LGBTI në Republikën e Maqedonisë; (2) Qartësimi i shpejtë i çështjes, zbulimi i autorëve dhe procedurat efikase gjyqësore për dhunë, shkaktim i rrezikut të përgjithshëm dhe diskriminim racor dhe tjetër përmes përndjekjes së organizatave ose individëve për angazhimin e tyre për barazinë e njerëzve; (3) Qartësimi, zbulimi i autorëve dhe fillimi i procedurave gjyqësore kundër autorëve të pesë sulmeve të mëparshme në Qendrën e Mbështetjes LGBTI në Çarshinë e Vjetër të Shkupit; dhe (4) Hapje hetimi penal për gjuhën e urrejtjes që pasoi në mediat sociale pas sulmit dhe nxitjen e urrejtjes, mosmarrëveshjes ose intolerancës në baza kombëtare, racore, fetare dhe arsye të tjera diskriminuese ndaj mediave që botuan më parë gjuhë urrejtjeje ndaj personave LGBTI.

Fatkeqësisht, përkundër kërkesave të qarta dhe përkundër mbështetjes së madhe ndërkombëtare (nga trupi diplomatik në Republikën e Maqedonisë, institucionet e BE-së, KiE dhe KB, OJQ-të dhe rrjetet e huaja), asnjë nga kërkesat e mësipërme nuk u përmbush. Deri në momentin e shkrimit të këtij raporti, Prokuroria Publike nuk ka bërë ende një deklaratë publike mbi Raportin Special të përgatitur nga Ministria e Brendshme mbi sulmin ndaj "Damar", i cili vazhdoi trendin e mosndëshkimit për autorët e krimit. Në përgjigje të kësaj, nga fillimi i nëntorit të vitit 2014, NMHT filloi organizimin e protestave çdo të enjte para ndërtesës së Prokurorisë Publike - Shkup me një kërkesë të vetme - qasje efikase në drejtësi për të gjithë qytetarët e Republikës së Maqedonisë, pavarësisht nga dallimet e tyre. Protestat ishin të një natyre performuese dhe aktivistët bllokuan hyrjen në ndërtesën e Prokurorisë gjatë protestave. Qytetarët të cilët dëshironin të largoheshin nga ndërtesa nuk u penguan ta bënin këtë.

6. *Studimi i rastit: Ndryshime kushtetuese - Amandamenti XXXIII*

Në vitin 2014, Qeveria e Republikës së Maqedonisë propozoi tetë propozime të ndryshimeve në Kushtetutën e Maqedonisë, përfshirë Amandamentin XXXIII, i cili do të rregullonte martesën, marrëdhëniet e regjistruara jashtëmartesore dhe të gjitha format të tjera partnerësh jete midis një burri dhe një gruaje.

Nga pikëpamja ligjore, një përkufizim i tillë kushtetues i martesës është plotësisht i panevojshëm. Në vendin tonë, martesë është përcaktuar tashmë si një bashkim ekskluzivisht midis një burri dhe një gruaje. Kjo nuk bëhet në një, por në dy ligje - Ligji për Familjen dhe Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi. Për më tepër, ligjorja, si dhe përjashtimi kushtetues i partneritetit të gjinisë së njëjtë (ku jepen të drejta për partneritet jo-martesor), në vetvete përbën diskriminim, siç, në fakt, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut gjeti në çështjen Vallianatos dhe të tjerët kundër Greqisë (29381 / 09 dhe 32684/09).

Kjo do të thotë që homofobia institucionale dhe diskriminimi ndaj personave LGBT në Republikën e Maqedonisë do të marrin mbrojtje kushtetuese. E vetmja gjë që ky Amendament do të rezultojë në praktikë është forcimi i politikave homofobike dhe transfobike që janë përkthyer në ligjet tashmë ekzistuese të vendit. Këtë rrezik e njohu edhe Komisioni i Venedikut, i cili theksoi se ngritja e përkufizimit ligjor të martesës (e cila është identike me atë në Ammandamentin-skicë) në nivelin e një parimi kushtetues nuk është e nevojshme nga pikëpamja ligjore. Në të njëjtën kohë, Komisioni deklaroi se Ammandamenti, nëse rregullon forma të tjera të partneritetit të jetës përveç martesës, duhet të sigurojë arritjen e të njëjtit nivel të njohjes ligjore të partneriteteve të të njëjtës gjinije ashtu siç parashikon partneritet të gjinije të ndryshme.

Mendimi i Komisionit të Venedikut, si dhe aktivitetet e shumta që Qendra së bashku me NMHT ndërmorën në lobimin kundër kësaj formulimi, rezultuan në vendimin e propozuesit për të ndryshuar tekstin e Ammandamenti, duke mos rregulluar më bashkimet e regjistruara jashtëmartesore dhe të gjitha format e tjera të partneritete jetësore të regjistruara, por përkundrazi parashikon që marrëdhëniet juridike në martesë, bashkësi jashtëmartesore dhe familje rregullohen nga një ligj i miratuar nga shumica e dy të tretave të numrit të përgjithshëm të deputetëve.

Në disa raste, Ministri i Drejtësisë deklaroi se do të pranonte plotësisht vërejtjet e Komisionit të Venedikut. Në shpjegimin e formulimit të ri, aktual të Ammandamenti, mund të shohim lehtë se kjo thjesht nuk është e vërtetë. Qeveria vetëm sjell konkluzionin se shteti është i lirë në përcaktimin dhe mbrojtjen e martesës. Po, ajo është e vërtetë. Mirëpo, askund në Arsyetimin e Qeverisë ose në deklaratën e Ministrisë të Drejtësisë nuk u përmendën vërejtjet e Komisionit të Venedikut se ky hap është krejtësisht i panevojshëm nga pikëpamja ligjore, dhe as vërejtja se çiftet e të njëjtës gjinije kanë të njëjtën nevojë për rregullim ligjor siç kanë dhe çifte heteroseksuale. Zbatimi i vazhdueshëm i parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit do të thotë që kjo gjithashtu i referohet rregullimit ligjor, dhe jo vetëm të rregullave kushtetuese të formave të tjera të partneritetit jetësor. Rritja e numrit të votave parlamentare të nevojshme për rregullimin e marrëdhënieve juridike në martesë, familje dhe çështje jashtëmartesore jo vetëm që është në kundërshtim me vëzhgimet e Komisionit të Venedikut, por, përkundrazi, vetëm forcon diskriminimin ekzistues dhe përjashtimin e personave LGBTI në sistemin ligjor të shtetit.

Në momentin e shkrimit të këtij raporti, një seancë parlamentare është në proces për të votuar ndryshimet kushtetuese, por ajo është shtyrë dy herë dhe data e votimit përfundimtar është ende e panjohur.

6.

Komuniteti LGBTI

Edhe pse në vitin 2014 trajtimi i anëtarëve të komunitetit LGBTI nga institucionet shtetërore dhe media vazhdoi të ishte homofobik dhe diskriminues, përsëri përmes punës së Qendrës së Mbështetjes LGBTI dhe grupeve të mbështetjes që veprojnë në të, ka krijuar një hapësirë që anëtarët e komunitetit e shohin si një vend të sigurt për t'u shoqëruar, krijuar dhe luftuar mekanizmat shtypës.

Ndjenja e fituar e komunitetit të personave LGBTI dhe përkatësia në komunitet në vitin 2014 ishte më e dukshme përmes pranisë së shtuar të komunitetit në ngjarje që ndikojnë drejtpërdrejt në të:

- Takime të rregullta të grupeve, ku do të diskutonin aktivitetet e mundshme në të ardhmen, veprimet në hapësirën publike, ngjarje, etj;
- Takime për shoqërizime të llojeve të ndryshme: shfaqje filmash, lojëra socializimi, lexim poezish, arte të shumë llojeve, ekspozita, etj;
- Trajnime nga zona të ndryshme, sipas nevojave të secilit prej grupeve;
- Aktivizimi i personave LGBTI në veprime të vogla për të arritur ndryshimin shoqëror, protestat e organizuara nga NMHT para Prokurorisë Publike në lidhje me dhunën në kafenenë "Damar", sulmet ndaj Qendrës LGBTI dhe Amandamentin XXXIII nga paketa e ndryshimeve kushtetuese, si dhe solidariteti me të tjerët grupe të pafavorizuara (Marshi i Punëtorëve të Seksit, protesta studentore, etj.).

Çdo ditë në Qendrën e Mbështetjes LGBTI vinin njerëz për socializim, edukim përmes diskutimeve dhe debateve, si dhe për të përdorur shërbimet e ofruara nga Qendra e Mbështetjes LGBTI.

Mungesa e vendeve në Maqedoni ku njerëzit LGBTI mund të shoqërohen (bare homoseksuale, klube homoseksuale, hapësira kulturore, etj.) është një problem shtesë për komunitetin homoseksual, kështu që ngjarjet e organizuara nga Qendra LGBTI janë i vetmi vend ku ata mund të takohen, shoqërohen, diskutojnë probleme që i prekin ata dhe gjejnë mënyra për të ndryshuar diçka.

Krijimi i Rrjetit nacional kundër homofobisë dhe transfobisë në fillim të shkurtit dhe aktivitetet e tij gjatë gjithë vitit bashkuan më tej anëtarët e komunitetit dhe çuan në një bashkëpunim më të madh të aktivistëve të të drejtave të njeriut LGBTI me anëtarët e komunitetit.

Dhuna homofobike dhe transfobike që po ndodh për disa vite me radhë, joefikasiteti i aparatit shtetëror në trajtimin e dhunës dhe diskriminimit të pësuar nga komuniteti LGBTI, dhe përveç kësaj miratimi i ndryshimeve ligjore që janë të dëmshme për njerëzit LGBTI,

kanë çuar në një rritje të ndërgjegjësimit të komunitetit LGBTI rreth problemeve me të cilat përballen, dhe inkurajoi vullnetin për t'i rezistuar shtypjes, dhe kështu për të krijuar një komunitet më të fortë LGBTI.

